

GALENI DE

AFFECTORVM LOCORVM NOTIA

tia, libri sex, Guilielmo Copo Basileiensi interprete.

EX SECVNDA RECOGNITIONE.

Venales habentur Parisijs in officina Simonis Colinaei chalcographi, e regione scholae Decretorum commorantis.

R/3.143

INDEX

Capitum præsentis operis Index.

- ¶ Liber primus totus, vnico capite continetur**
¶ Libri secundi capita tria.
¶ De his quæ ab Archigene scripta sunt, quomodo ex dolorum specie, sedes affectas discerni posse putauerit Caput. I.
¶ Quod ea quæ ab Archigene dicta sunt, aliqua vere, & absolute, & clare, alia omnino obscure, imperfecte, indistincte, & falso, dicta sint. Caput. II.
¶ De via & ratione, qua simul & sedes affecta, & ipsius dispositio possit cognosci. Caput. III.
¶ Libri tertij capita vndecim.
¶ Quod actionum noxæ, ipsarum actionum instrumenta affecta esse declarant, aut primitiue, aut per accidens. Caput. I.
¶ Quod scire oportet, quomodo læta actione, distinguantur partes primogenio affectu laborantes, ab ijs quæ per aliarum consensum afficiuntur. Caput. II.
¶ Quod partes, quarum actiones, eo quod alijs consentiunt, læduntur, alia quidem in proprio suo corpore habent dispositiones ipsas, aliæ vero priuantur, aut materia, aut facultate, quæ ipsarum viribus influere solebat. Caput. III.
¶ De memoria perditâ, de quæ alijs affectibus, qui circa principem animæ facultatem euenire possunt. Caput. IIII.
¶ De stultitiâ, sopore, lethargo, phrenetide, & mania. Caput. V.
¶ De melancholiâ Caput. VI.
¶ De morbo comitiali Caput. VII.
¶ De vertigine Caput. VIII.
¶ De cephalæa & hemicrania. Caput. IX.
¶ De apoplexiâ & neruorum resolutione. Caput. X.
¶ De olfactu. Caput. XI.
¶ Libri quarti capita nouem.
¶ De affectis partibus in oculorum morbis. Caput primum.
¶ De linguæ affectibus Caput. II.
¶ De sensu auditus Caput. III.
¶ De affectibus faciei Caput. IIII.
¶ De spinæ affectibus Caput. V.
¶ De sanguinis sputo Caput. VI.
¶ Affecta voce quomodo sedes affecta deprehendatur Caput. VII.
¶ De locis affectis in dyspnœa Cap. VIII.
¶ De pulmonis affectibus Cap. IX.
¶ Libri quinti capita septem.
¶ De cordis affectibus Caput. I.
¶ De affectibus thoracis Caput. II.
¶ De septi transversæ affectibus Cap. III.
¶ De affectibus gulæ Caput. IIII.
¶ Oris ventriculi affectus Caput. V.
¶ Hepatis affectus Caput. VI.
¶ De morbo regio Caput. VII.
¶ Libri sexti capita sex.
¶ De affectibus lienis Caput. I.
¶ De ventriculi & intraneorum affectibus Caput. II.
¶ De affectibus renum Caput. III.
¶ Vesicæ affectus Caput. IIII.
¶ Affectus vteri Caput. V.
¶ Pudendorum affectus Caput. VI.
INDICIS FINIS.

Ad Christianissimum Francorum regem L O D O I C V M duodecimum, Gulielmi Copi Basileiensis, in librum G A L E N I de affectuum locorum notione, præfatio.

Consideranti michi, Christianissime rex, varia mortalium studia, quibus optimum finem, summumque bonum assequi pro viribus quisque nititur, rectissime hortari videtur Satyricus, id præcipue & solum optandum esse, ut sit mens sana in corpore sano. Verum tanta est pro dolor hodie hominum peruersitas, ut neglecto animo, posthabitaque corporis salute, omne studium ad diuitias conuertant. eoque deuentum sit, ut quo quisque maiorem pecuniarum cumulum ostendere potest, eo videatur maiore honore dignus. cum interim viri & morum probitate, & bonis literis præditi, quod diuitiis non affluant, non solum debito priuentur honore, verum etiam pro stultis reputentur. Id nimirum causæ esse videtur, cur tam pauci nostra tempestate recte philosophentur. Cum primum enim tres, quatuorve literulas sciolus quidam delibauerint, non veritatem inquirere, sed diuites illos adulando captare student, quo aliquid ab ipsis pecuniarum detrahere, & instar illorum primas sedes in conuenticulis occupare possint. Sane sunt nonnulli, qui vix delibatis sacrarum literarum primis rudimentis, protinus ad aucupanda (ut aiunt) beneficia nihil reliqui faciunt. Alij perlectis tribus, quatuorve Bartoli argumentis, nunquam inspecto pandectarum, codicisve cortice, ad agendas causas properant, non ut tueantur pupillum, sed ut pecunias, quibus plurima sibi latifundia comparent, ab eo astute extorqueant. Sic etiam inueniuntur non pauci (ut interim professionis meæ non obliuiscar) qui cum primum aut ptisanam nominare, aut vino egris interdicare, aut clysterem iniungere nouerunt, protinus medicam artem professi, popularim miseris mortalibus graui cum periculo imponere non erubescunt, ac potentes illos adulationibus captare aggrediuntur, neglectis spretisque doctissimorum medicorum Hippocratis, Galenique monumentis. Quippe nemo iam inde ex tam longo æuo inuentus est adeo veritatis studiosus, ut illorum libros ex græca lingua in latinam vertere curauerit. Quanquam inueniuntur aliqui, qui Galeni opera ut latina circumferant, credantque sese eis tanquam a secretis esse, atque iactent, nullum sese Galeni locum non intellegere. Ego vero haudquaquam crediderim Galeni mentem ex illis libris a quoquam deprehendi posse, quos ne ipse quidem author, si viueret, esset intellecturus, adeo deprauata est illorum librorum series, ut ex mille versibus vix vnus Galeni mentem referre videatur. Quod nonnulli intellegentes, reiectis Galeni libris, Auicennam potius imitari voluerunt, quod scilicet concinno (ut aiunt) ordine, vastum illum canonem suum texuerit. Qui si diligenter multa que de curandi ratione conscripsit capita, ad amussim examinassent, non ordinem & lucem, sed tenebras potius & confusum chaos offendisse se faterentur. Contra vero si Galeni tres doctrinas, ordine contentas, olfecis-

NUNCUPATORIA EPISTOLA

sent, ummo tum ordine tum artificio, ipsum commentarios suos scripsisse haudquaquam negarent. Equidem fateri audeo, multo plus solidæ doctrinæ, biennio ex Galeni lectione discipulum reportaturum, quam si decē perpetuis annis Auicennæ canonem reuoluat. Id vero facile videre est, vel in eo libro quem de locorum affectuum notione conscripsit. Quem si quis diligenter sæpenumeroq; perlegerit, omnes internorum morborum notas, & multo facilius deprehendet, & tenaciori memoria seruabit, q̃ si assidue in exhaustam illam signorum Auicennæ congeriem legendo repetat. Hunc ego Galeni librum, ne nihil agerem, cum in strenua ista tua cōtra Anglos expeditione, vna cum doctissimis medicis tuis castra tua sequerer, ex græco latinum feci, sperans hoc opus nō solum medicis, sed vniuersis quoq; mortalibus profuturum. Nam latentes morbos q̃ facillime dinoscere docet, si nequa notitia nullum affectum recte curari posse apud omnes medicos in confesso est. Cæterum quia maximum medicum, maximi quoq; principis nomine illustratum, in publicum prodire decebat, tu mihi rex inuictissime hoc ipso nomine pulcherrime succurristi, cui opus hoc dedicarem. Quippe qui iustitię administratione Traianum, victoriarum numero Alexandrū Macedonem, clementia Iulium Cæsarem facile superas, & quod ad religionem pertinet, sanctissimi regis LOD OICI vestigia intentis neruis imitari conaris. Suscipe igitur Christianissime rex benigno vultu, has nostras, quas in mediō armorum strepitu exarauimus, lucubrationes. Sic enim ad reliqua Galeni volumina interpretanda animum michi eriges, & vniuersum mortale genus hoc non mediocri beneficio perpetuis amoris vinculis tibi obligabis. Vale Christianissime rex, ex Parisiorū Lutetia. Anno millesimo quingentesimo decimotertio.

GALENI DE AFFECTORVM LOCORVM NOTITIA LI
 ber primus, Guilielmo Copo Basileiensi interprete.

Non solum recentiores medici, sed veterum quoque non pauci, corporis particulas, locos nominare consueuerunt. ac quod diligentissime, affectus ipsis euenire solitos, dinoscere studuerunt. quippe pro locorum differentia, curationem quoque variari contingit. Sed quod utilis ad curationem sit huiusmodi notitia, in eo libro, quem de curandi via & ratione conscripsimus, videre est. Nam in presenti opere, quomodo affectus particule possint discerni, explicare duntaxat proposuimus. **I**gitur partes in superficie constitutae, una cum affectuum suorum proprietate, facile sensibus deprehenduntur. Quae vero in imo corpore latent, exercitatae cogitationis virum desiderant, cum in partium & actionibus & utilitatibus, tum maxime atque in primis in anatomice, id est arte secandi corpora. Quippe haec nos docuit, cum alia permulta, tum cuiuslibet partis essentiae proprietatem. Sic enim corpus quoddam cartilagineum est, secundum asperam arteriam (bronchion appellant) cuius proprietatem hi duntaxat qui ipsum vident, cognoscere possunt. Id si aliquando tussiendo expuatur, maximum vlcus vel ab erosione vel putredine in pulmone esse existimamus. Atqui in tota ea parte quae inter guttur & pulmonem media est, quam eiusmodi naturae corpus inuenitur, tam grandis tamen ulceratio, in ipsa haudquaquam fieri potest, quin prius mors animal praecupet. In pulmone vero talis fieri potest, utpote qui ob humiditatem, & facile putrescere, & a vitiosis humoribus propte erodi consuevit, atque bronchia in ipso exigua admodum sunt. Quocirca pars ipsorum putrescere non potest, quin potius totum bronchium reijci necesse est. membranosis vinculis quae ipsum cum alijs coniungunt a sua continuitate absolutis, quippe quae suis bronchijs multo celerius afficiuntur. haec enim & cartilaginea, & dura, & crassa sunt, membranae vero quae ipsa coniungunt, tenues & infirmae. Sane frustum quoddam vasis, haud ita paruum, tussiendo reijci vidimus, quod ex pulmone fuisse eductum, plane intellegebant dissectoriae artis haud imperiti professores. Quotquot enim ad asperam arteriam in collo perueniunt vasa, omnia capillorum fere speciem referunt. Proinde non solum essentiae proprietates, sed magnitudo quoque, saepenumero affectum locum haud obscure indicare potest. Sic enim cum intestini tunicam per dysenteriam deiectam conspexeris, sitque & latitudine & crassitudine ipsa quae a tenuioribus soluntur multo maior, non ab re coniicies ulcerationem in crassis intestinis consistere. Ita cum adolescentulum tussiendo, tunicam viscosam crassamque reijcere videremus, coniecimus eam ex interna gutturis parte ubi ligula (Graeci epiglottida vocant) consistit, fuisse resolutam, ac sanatus est adolescentulus, quousque id non admodum speraremus, mansit tamen vox vitata. Praeterea per essentiae proprietatem, a vesicis ulceribus, ea quae in renibus consistunt, distinguere possunt. Scri-

Essentiae proprietates.

Bronchion

Vlcus pulmonis.

Reiecti excrementi magnitudo.

Dysenteria

Vox vitata

Hippocrates plit enim in aphorismis Hippocrates. Si ea quæ cū vrinis excernuntur la-
tes marum speciem referunt, in vesica vlcus esse, scire licet, si vero carunculis si-
Res cōtente milentur, id erit in renibus. ¶ Neq; non a rebus in particulis quibusdam
contentis, creberrime sedes affecta deprehenditur. Nam Mitylenis adule-
scens quidam secundum sedem vulneratus gladio vulnere satis profundo,
tribus primis diebus, neq; cibum neq; potum ingessit, quarta vero die, ad-
hibitis prius remedijs, cibum sumpsit, ac bibit quoq; deinde occidente so-
le, iterum adhibita curatione, vrinæ tres heminas per vulnus excreuit, quū
antea ex quo vulneratus erat, nihil vrinæ reddidisset. tū vero ab onere quo
circa pubem grauabatur, se perfecte liberatum esse dixit. Itaq; proculdubio
Intestīnorū constabat vesicam fuisse vulneratam. Quemadmodum vbi ster-
vulnus nus excernitur, intestīnorum alicui vulnus esse illatū haud dubium est. Sic
Ventriculī etiam quum cibus egreditur, in ventriculo vulnus esse manifestum est. Iam
vulnus ortum supra inguina panum ac suppuratum quum medicus incideret, ster-
Coli absces- cus subsequutum, in colo abscessum esse declarauit. ¶ Atq; in hoc genere cō-
sus tinetur, spiritus efflatus, vulnerato thorace, & sanguis ab arteria profluens.
Thoracis Nam quum interdum vulneratum corpus sensu deprehēdi non potest, ex-
vulnus actam ab his consequimur notitiam. Igitur vt efflatus inter respirandum
spiritus, membranam costas succingentem, vulneratā esse significat, ita san-
guis saliendo eiectus, arteriam, sed hic protinus eo qui ex venis erumpit, &
calidior, & magis tenuis, & flauior esse dinoscitur. ¶ At veluti horum non
incertæ sunt notæ, sic eodem modo si aliquando omentum, aut intestīnorū
Peritonci aliquod excidere per vulnus videatur, peritoneū discissum esse nemo ambi-
vulnus gere debet. Si vero pulmonis aliqua fibra, extremā suī partem a vulnere ex-
erere videatur, thoracem confossum esse ostendit. Atqui nihil refert siue suc-
cingentem membranam vulneratam, siue thoracem confossum esse dixeris.
Res adhæ- ¶ Ex adherentibus etiam rebus affectæ sedis notæ petūtur. quippe res ad-
rentes hærentes essentiaē proprietatē obtinent. quemadmodum fungī, si fracto ca-
Fungī capi- pite, meninx (id est membrana cerebrum custodiens) fuerit affecta. Atq;
tis rursus alia proprietas conspicitur, osse particulæ cuiuspiam vitiatō. Huius
Ramentum præterea generis est ramentum (ephelcis græce vocatur) quod eius parti-
culæ, a qua excerni videtur, vlcerationem portendit, vt vrinæ meatuum, si
cum vrina, spiritalium instrumentorum, si tussiendo, gulæ, ac ventriculī, si
vomitione excernatur, quemadmodum si cum alui excrementis deijcitur,
intestīnorum aliquod vlceratum esse significat. ¶ Est præterea ex indicijs
Contēta in quibusdam alius notitiæ modus, quum videlicet in alieno spacio aliquid
spacio præter naturam continetur, vt in renibus, aut vesica, lapis, aut pus in tho-
race, aut sanguinis grumus (græce thrombos) vbicunq; contineatur, aut
alius quidam humor molestus in animalis corpore, genitus, vel extrin-
secus ei adueniens. ¶ Vnde iuniorum medicorum complures, quæstio-
Quæstio di nem ad medicæ artis opera nichil conferentem, sed dialecticam potius ha-
alectica bentem contemplationem, mouere solent. Vtrum huiusmodi res in no-
bis præter naturam genitæ, ex affectis sint sedibus, aut loco nequaquam

affecto, animal a causa præter naturam molestetur. Sed quod inutilis (ut dixi) sit huiusmodi questio, cognitu facile est, si consideraues eas notas, quæ ad artis usum pertinere videntur. ¶ Subijciamus ergo aliquem tribus diebus nihil vrine reddidisse, nonne protinus in qua corporis parte sit huiusmodi accidentis causa inuestigabimus, an in renibus, aut vteris, aut vesica, aut vrinæ fistula. Neque enim in hepate, pulmone, liene, ventriculo, corde, aut alia quauis particula ipsam quæremus, quod nulla ipsarum sit vrinæ instrumentum. Etenim nisi nouerimus primam vrinæ secretionem in renibus fieri, deinde eam per vteras ad vesicam peruenire, ac demum inde excerni, quæadmodum iam antea in libris naturalium actionum ostendimus nihil huiusmodi inuenire poterimus. Verum hucusque processisse haud satis esse videtur, quin potius perpendere oportet, quæ nam sit causa, propter quam vrina supprimitur. Est autem via contemplationis hæc. Intueri oportet omnia tum præterita tum præsentia accidentia, præsentia quidem ipsemet medicus inspicere debet. Præterita vero non solum a laborante, sed etiam ab ipsius familiaribus interrogando perdiscere. Sit igitur (exempli gratia) tumor aliquis in pube, satis euidenter in circumscriptione vesicæ impletæ esse ostendens, nihilque excernatur. Nunquid plane constat aut excretoriâ vrinæ actionem necessario resolutâ, aut vrinæ fistulam esse constipatam. In primis igitur considerandum est, nunc fieri potuerit, ut resolutæ facultatis nomine id acciderit, si prius meminerimus, quomodo per bonam valetudinem volentibus nobis vrina excernatur. Musculus ceruicem vesicæ circundans, ab actione quiescit, fungente tum vesica suo munere, musculi autem actio, voluntatis nostræ imperium imitatur. at vesica naturaliter agens, voluntati haudquam obedit. Namque in commentarijs de naturalibus facultatibus iam declaratum est, in omnibus fere corporis particulis esse vim qua excrementa secretantur. Hæc quæ semper ipsis affit, non tamen vtuntur ea, nisi cum molestantur ab excrementis. Quæ si aliquando fuerit affecta, fieri potest, ut vrina supprimatur. Proinde si hominem ita figuraueris, ut decliuus sit ceruicis vesicæ positus, ac manibus tumorem præter naturam compresseris, expelletur vrina. Quod si ita faciêdo nihil profeceris, a causa qua resoluta vis esse putabatur desistere, atque vrinæ fistulam constipatam esse suspicari oportet, quippe musculus ei circundatus, si resoluatur, ipse non cohibet, sed præter voluntatem emissæ vrinæ causa est. ¶ Itaque quot modis contingat vrinæ meatum (quem vteram id est vrinæ fistulam vocant) stipari deinceps considerandum est. Equidem trifariam eos accipiendos censeo. Aut enim corpus ipsius in tantum tumorem præter naturam attollitur, ut meatus inde occupetur. Aut aliquid ei præter naturam, ut vel caruncula, vel callus innascitur. Aut a re quapiam obstruitur meatus. Corpus ipsius ad insignem tumorem attollitur, si vel inflammatione, vel scirro, vel abscessu, vel alio quouis tumore fuerit affectum. ¶ In meatu caro quidam oritur, si præcesserit vlcus, alia vero res longo temporis spacio ex crasso lætoque humore paulatim nasci potest. ¶ Obstruitur meatus, vel a lapide, vel grumo, vel pure, vel crasso lætoque

Vrina sup,
 pressa

Quomodo
 naturaliter
 vrina redda
 tur

Vrina sup,
 pressæ euo
 catio

Vrina mea
 tus trifaria
 stipatur

humore. ¶ Igitur hæc omnia distinguere oportet, non solum ex præsentibus accidentibus, sed etiam ex ijs quæ præterierunt. ¶ Age igitur subiiciamus ut puer laboret, apparuerint vero antea lapidis indicia, vrina quidem aquæ similis, in qua subsident fabulosa quædam, ipse insuper assidue pendendum scalpat, idque vel laxum, vel intentum præter modum, postea vrina de repente supprimatur, nunquid optima ratione conieceris, huic lapidem in vesicæ ceruicē incidisse? Itaque supino figurato puero, ut crura reliquo corpore sint sublimiora, multifariam ipsum concuties, sic enim feceris, ut lapis ex meatu recedat. Quibus peractis, iube ut puer vrinam reddere tentet, id si bene successerit, profluatque vrina, præter exactam causæ notitiam, curationis quoque modum inuenisse te, haud dubia erit coniectura. ¶ Quod si nichilominus vrina supprimitur, rursus concute, sed vehementius, atque si sic quoque permanferit, tum demissa ænea fistula, Græci catheterū vocant, simul & lapidem a vesicæ ceruice repelles, & vrinam euocabis. ¶ At nulla lapidis nota retentam vrinam præcedente, si sanguis effluerit, par est, ut grumus vrinæ fistulam obturet. At fieri potest ubi ulcerata est vesica, ut paulatim in ipsa grumus concreascit, vel non præcedente sanguinis fluore. Accidit autem ut sanguis ex renibus per vterque in vesicam defluens, grumū efficiat. Atque veluti ad has coniecturas, ita ubi vel pus, vel crassus lentusque humor meatū obstruxit, haud inutilis est ænea fistula. In huiusmodi vero coniecturam, ex præcedentium notitia inducimur. etenim siue vesica, siue renes, antea affectu aliquo laborauerint, per quem tale tantumque pus colligi potuerit, ut par sit ab ipso meatum fuisse obstructum, probabiliter conijcies, hanc ob causam vrinā suppressā, etiam si in parte aliqua renibus superiore fuerit abscessus, quo erupto, haud absurde pus in renes transsumptum esse putaueris. ¶ Quod si nihil huiusmodi præcesserit, victus rationē inquirere oportet, an in ocio educatus, multis cibis crassos viscososque humores generare potentibus, fuerit usus. ¶ Sic etiam ubi ob carunculam aliquam ab ulcere innatam vesicæ ceruicem obstructam esse putamus, & ex præcedentibus vlceris notis, & ex eo quod demissa ænea fistula, vrina vacuatur, intellegere possumus. nam & hūc affectum aliquando vidimus. quippe demissa fistula dolorē mouet, in ea videlicet meatus parte, ubi antea vlcus esse conijciebamus, fractaque sub fistula carne, sequuntur cum vrinæ excretionē, & cruor, & carnis fragmenta. ¶ Hæc diximus ad institutum opus proprie pertinere. Constat autē, ut paulo ante citata a nobis quæstio, dialectica dūtaxat sit, quod nihil ad artis opera conducat. Id enim vtile fuerit, ut cognoscamus meatum esse obstructum a grumo, si ita contigerit, aut lapide. At querere vtrum affectum esse meatum, an causam suppressæ vrinæ in meatu contineri, dicendum sit, nihil ad artem vtilitatis conferre potest. ¶ Itaque non possum non mirari, quo pacto Archigenes in huiusmodi consideratione tantū temporis collocauerit, quippe conscripsit quædam de his rebus, sed adeo obscure ut intellegantur a nemine. ¶ Igitur rursus propositum sermonem resumendo, consequentia tractemus. quomodo scilicet, tum ex præcedentibus, tum præsentibus accidē-

Lapidis nota.

Grumus.

Pus in vesica.

Humores crassi vrinā suppressantes. Caruncula in vesica.

Archigenis error.

Vrinæ suppressæ causa.

tibus, causa, cur vrina reddi non possit, deprehendatur. Percussus ergo quidam in ea parte, quæ femen appellatur (Græci perineon dicunt) inflammatione suborta in vulnere, vrinam reddere non potuit, ac vesica ipsa, vtpote plena, manifeste secundum circumscriptionem intenta videbatur. Huic, ne irritaretur inflammatio, æneam fistulam adhibere nolimus, sed calida aqua fouere, ac oleum circumfundere, satius esse putauimus. quumq; tribus horis sic eū tractassemus, tumore non parū relaxato, ac dolore, vt ipse met fatebatur, nō ita grauiter infestante, iussimus, vt vrinā reddere tēteret, interim quum nos vesicæ tumorē, ad inferiores partes impellendo, sensim premeremus, iuuenis vrinam reddidit. Atq; in his qui sic afficiuntur, causa suppressæ vrinæ, facile deprehenditur. quāuis in alijs quibusdā non adeo manifeste dinoscatur. In quibus artificiosa coniectura ab omnibus vocata, nobis perq̃ utilis est, vtpote quæ inter exactam notitiā, & omnifariam ignorantiam, mediā quodam modo putatur. Proinde fieri non potest, vt in omnibus morbis colligantur notæ, quibus, vt empirici, id est experimēta iactantes, sentiunt, euidenter quisq; affectus discerni possit. Sed verissimum est id quod Erasistratus dicere solebat. Oportet (inquit) hominem exercitissimæ cōsiderationis esse, qui voluerit non solum affectus ipsius qualitatem, sed affectū quoq; locū probe dinoscere. Verū vt ad huiusmodi exercitationem decenter perueniamus, haud quāquā quærendū est, an dicere oporteat, vesicæ ceruicem, si vel a lapide, vel grumo obstruatur, affectam esse, aut ipsa non affecta, actionē ipsius lædi. Igitur in huiusmodi quæstionibus ad artē omnino superuacaneis Archigenes versari consueuit. Alij vero vltra hæc procedentes, ne lædi quidem actionem dicunt, fieri enim videtur, musculo scilicet qui vesicæ ceruicem ambit, laxato, ipsa vero vesica contentam in se vrinam exprimente, sed concurrente musculorum suminis auxilio. Quum itaq; & vesica citra noxā munere suo fungitur, & musculi voluntatis imperio sic obediunt, vt superiores intenduntur, is vero qui ceruicē circumdat, laxetur, quomodo (inquiūt) recte poterit aliquis suspicari, noxam esse actioni illatam? Quapropter suppressi vrinam dicere coguntur, non læsa, sed impedita meiendi actione, tanquam arti medicinæ opem ferant, si vocabulū lædi transmutantes, impediri dixerint. Sed huiusmodi quæstiones (vt diximus) ad dialecticam pertinent, ac ad mentis exercitationem magis, quam, vel ad affectus ipsius dinotionē, vel sedis affectæ inuentionem accommodantur. Verum ea, quam nuper proposuimus, ad institutum opus propriè pertinet. Intellegitur autem ex ipsa, quod in primis per artem secandi corpora accurate cognoscere oportet, qualis sit cuiuslibet partis essentia. deinde vero & actionem, & societatem quā cum proximis habet, quæ etiā in positionis vocabulo comprehenditur, intellegere. Quippe cuiuslibet partis vsus, ad affectorum locorū inuentionē magnifice cōducit. ¶ Actio enim motus est partium, factius. Vfus vero omnibus insunt, vel nihil agētib. Ergo, quod ad vrinæ redditionē pertinet, excretionis actio sit a vesicæ cōpressionē, concurrente interdum musculorum abdominis auxilio, quum videlicet

Femen.
Perineos.Coniectura
artificiosa.

Erasistratus

Lædi: impe
diri.Actio
Vfus.

admodum exiguam continet urinam, aut vesica ipsa infirma est, relique vero partes omnes, utiles sunt ad actionem, nisi enim vesica ipsa, cum toto spacio sic figurata fuisset, ac ceruix ipsius tota fuisset perforata, descendissentque obliquae in ipsam vreterae, frustra habuisset comprimendi motum. Ex horum itaque notitia, & affectarum partium, & affectuum ipsorum notitia, deprehendi potest, non ex ea questione, qua inuestigatur, utrum dicere oporteat, obstructum instrumentum esse affectum, an omnino noxa carere.

Propria dispositio

¶ Haud absimilis huic est alia quaestio, & quidem de affectis iam partibus, sed quibus nondum inest propria dispositio. Vocant autem propriam dispositionem, quae separata causa, quae ipsam fecit, permanere potest. Hac igitur consideratione rursus dicunt nonnulli, nequaquam affici caput, per eos capitis dolores, qui a bilioso humore in ventriculo contento proveniunt. quod per vomitum eiecta bile, protinus capitis dolor quiescat. quemadmodum si post vomitum nihilo minus permanserit, tum affici caput, Idque multo magis, quum similia suffusioni accidant, oculos infestant, cumulatis in ore ventriculi excrementis. haec enim veluti umbras quasdam esse affectuum. ¶ In omnibus his quaestionibus plurimum occupati praecessores nostri, perque pauca de affectorum locorum notitia scripserunt. Nos vero diuersa incedentes via, exercebimus, aut (ut dixerit quispiam) instruemus studiosos, ut sedes affectas dinoscere possint. ¶ Igitur quemadmodum paulo ante propositum est, quod intenta vesica homo urinam reddere non potest, ita inpraesentiarum subiiciatur, citra vesicae tumorem urinam supprimi. ergo necesse est, quum sic retenta est urina, vel vreterae, vel renes esse obstructos. Qua propter rursus hic intueri oportet, num anteaquam supprimeretur urina, aut lapidis, aut alterius cuiuspiam mali praecesserint accidentia, neque negligenda est vniuersi corporis dispositio, ut possimus, quoad artificiosa coniectura permiserit, distiguere, utrum in ipsis renibus a lapide, vel crassis humoribus, fuerit obstructio, an in vocatis vreteris (id est meatibus) qui a renibus ad vesicam protenduntur.

Vreterae

Atque sunt quaedam quae ad exquisitam perducunt notitiam, veluti paulo ante dicebamus, de his quae affectae essentiae proprietatem declarant. Alia artificiosa quadam coniectura deprehenduntur. At quia sophistae compendioso sermone confutari non possunt, idcirco Asclepiadem in praesentia praeterimus, utpote absurda scribentem, atque iam alibi de urinae in vesica collectione

Asclepiadis error

Princeps animae facultas

ne detectum. ¶ Porro ea quae de principe animae vi, scripta sunt, omnes disceptatores damnare solent, existimantibus quibusdam ipsam in corde consistere. Quippe Archigenes ab hac opinione haud quamquam dimoueri potuit, quum de tegeteretur, cum per alia multa, tum maxime per ea, quae in phreniticorum, lethargicorumque curatione videntur, verum tum sursum, tum deorsum sermones suos conuertit, ut modo hoc dicat, modo illud, nihil omnino declarans. Atque huius generis est tertius Archigenis liber, quae de locis affectis conscripta sit. ¶ Nos vero principem animae vim, in libris de Hippocratis, Platonisque placitis, magna ex parte absoluimus. Proinde hac veluti demonstrata, affectarum partium contemplationem perficiamus, atque id quod omnibus affectis,

tum partibus, tum locis, cōmune est, nō in dialēcticā, sed necessariā quēstionem porrectū, iam enarrare aggredior, quē scilicet sit propria particula, per quā quēq; corporis animatī pars, actionē suā perficiat. Quippe actionē lēdī necesse est, instrumēto ipsam efficiēte quomodolibet affecto. Atq; interdū facile affectus soluitur, adeo ut simul atq; opifex causa fuerit separata, ipse quiescat. interdū tāta est soluēdi difficultas, ut diutius permanere possit, causa etiā ablata. Accidit autē nōnūq; ut efficiēs causa pertrāsīens, non firmū in particula faciat affectū, quē Archigenes vmbra affectus vocare cōsuevit. Veluti cū suffusioni similia quēdā oculi imaginātur, collecto in ore vētriculi tenui excremēto, vnde vapores quidā subleuati, dein circūuētī a vīfifica facultate, similes imagies mouēt, quales per suffusiones apparere cōsueuerūt. Idq; maxime euenire solet ijs, quibus oculorū humor exquisitē purus est, aut vīfifica facultas q̄ facillime sentit. Eandē ob causam, vbi sanguinis fluor, aut vomitus per morbos expectatur, huiusmodi accidētia interdū apparēt, de quibus Hippocrates in præsagijs, hūc in modū scripsit. Si cuipiā, inquit, in nō letali febre, caput dolet, aut ante oculos obscura quādā obuersiones, aut cordis dolor accidit, is bilē euomet. Ac paulo post. Quib⁹ vero in huiusmodi febre, caput dolet, oculi vero obscuras illas imagines nō vident, sed caligatiōe hebetātur, aut splēdētia quēdā ipsis obijciūt, ac pro cordis dolore, in alterutra parte, prēcordia tēdūt, neq; dolore, neq; inflāmatiōe infestāt, ijs pro vomitu sanguis e narib⁹ effluet. Hęc est verborū Hippocratis series, quibus docuit sepe numero cōtingere, ut ab humoribus in vētriculo collectis, imagines quādā oculis obijciāt, Quod si nihil oīno ab humoribus ascēdat ad oculos, quēadmodū vbi vel ad aurīū, vel nariū meatus, vel etiā ad lingūe corpus, id quod ascēdit trāsferēt, nullum huiusmodi accidētium euenire solet. Vnde manifestū est qd oportet oculos participes fieri eius dispositiōis, quē vētriculū infestat, si vidēdo debeat aīal errare. Cū itaq; rur⁹ dicat Hippocrates, Quibus deiectiones biliosę exeūt, surditate superueniēte finiūt, & quibus surditas prēcesserit, desinit, si deiectiones sequūtur biliosę. Quis est autē adeo demēs īterpres, ut omittat in huius sermonis enarratiōe aurīū affectū? Aut tū dicat nasci surditatē, quū bilis, q̄ ātea per aluū vacuari cōsueuerat, ad oculos efferat? Igit̄ semper īcipere oportet a lēse actiōis instrumēto, deinde querere q̄ sit noxę mod⁹, utrū videlicet dispositiō pmanēs, an adhuc fiēs, ita ut pseuerare nōdū nata sit, Qz si nūc quoq; fiat, utrū causa quē affectū efficit, in ipsa parte cōtineatur, an per ipsam trāseat, inuestigādū est. Etenī arefacto immodice humore (quē crystalloidē vocāt) perseuerās erit noxa, & essentię ipsius proprius affectus. si vero crassus humor in pupilla cōstiterit, essentia quidē nōdū lēditur, verū accidētis causa in oculo ipso cōtinetur. Sed tū per ipsum trāsire dicitur, cū euaporās humor cōstiterit in vētriculo, Qui vero partem quāpiā tunc solū arbitrat̄ esse affectā, cū in essentia ipsius permanēs fuerit dispositiō legislatoris munere, qui patrijs nominibus propria significata instituit, fungī videtur. Nam vbi vehemens dolor intestinum infestat, firmato in vna quāpiam parte dolore, ut dolor.

Oculorum
imagines.

Hippocra-
tes

Hippocra-
tes.
Surditas.

Intestīnōrū

quasi perforari videatur, quo pacto, vel nequaquam affici intestinum, aut affectum in ipso non esse quis dixerit: quibus interdum huiusmodi dolores excreto vitreo quodam humore, vel unico temporis momento finiantur. Neque alia ab hac doloris causa tunc credi potest, idque ob naturale quoddam axioma (id est enunciatum) quod ex seipso ad huiusmodi dinotionem, fide habere videtur. Id enim quo tangente afficimur, & quo separato quiescit affectus, causam esse, apud omnes homines, in confesso est. Sic enim & igne vsulationis, & gladium sectionis causam esse, credimus, atque de singulis alijs similiter dicendum est. Ergo vacuatum humorem, infestationis mali causam fuisse, quo tempore in particula continebatur, putandum est. Sed an ob id quod vehementer infrigidat, aut calfacit, aut in totum per intemperaturam locum molestat, aut quia per continuas partes transit, eas ad excretionem vi quadam excitans, aut ob flatuosum spiritum ab eo exortum, qui continentem partem extendere potest, aut quia vio lenter impactus est, aut quia erodit, & mordet, nondum ex euacuationis ope manifestum est. quippe id solum constat, quod cum continebatur, molestiam inferebat. Igitur non solum putare oportet, huiusmodi humorem esse causam doloris, verum partem quoque in qua continetur, tantisper esse affectam, quoad ob humoris presentiam dolore cruciatur. Sic etiam affici aliquem dicimus cum aliquid extrinsecus incidit, vel calfaciens, ut ignis, vel refrigerans, ut nix, vel contundens ut lapis, quo separato protinus finitus fuerit affectus, nemine propter hoc dicente, partem non fuisse affectam, quod in ipsa nulla sit derelicta dispositio. Sic enim semper utimur & nomine affectus, & verbo affici. Proinde dicendum animam adhibere, quo utilitate, tum in praesagio, tum in curationis ratione consequaris. Quippe nonnunquam a causa quapiam oritur affectus, sed ita oritur, ut separata causa, haud quam permanentem habeat dispositionem. interdum autem partim iam factus est, partim etiam dum fit. Septennumero, quam fieri desinit, ablata causa, perseverans tamen manet dispositio. Veluti in dysenteria, mordax humor causa est affectus, utpote qui ab initio & absterget, & abradit, dein temporis tractu ulcerat intestinum. Quod si anteaquam ulcus induxerit, egredi desinat, affectus ipse nondum dysenteria dicitur. Si vero ulcere preoccupet intestinum quibus humor finiatur, non tamen simul finitur affectus. At vero nihil nos molestat in presentia, sermo paulo ante praemissus, quem etiam foreten (id est acrualem) vocant. quippe multa ad vitam haud inutilia, communem ex ipso sortiuntur dubitationem, de quibus priores, tum medici, tum philosophi, locuti sunt. proinde superuacaneum esset ea nunc percurrere, michi praesertim, qui proposui hanc ipsam artis particulam ostendere dubiam. Interim enim cum domus sit, nondum est domus, sed tum domus est, cum tota facta est. An vero de quolibet morbo, dum sit, sed nondum factus est, eodem modo dicendum sit, haud ab re quaeritur. neque enim omnium quae fiunt eadem ratio est. quippe res similes, nullam naturalem figuram requirantes, protinus ab initio eadem constant essentia, dissimilares vero, & quibus varia est forma, essentiam generatione posteriorem habere possunt. Neque enim quum domus construatur, simul fiunt fundamē-

Axioma.

Dysenteria.

Soretes.

Morbus fies
Morbus factus.

ta, parietes, fastigium, tegulae, ianua, fenestrae ex quibus omnibus quodam modo compositis, atque in unam formam reductis, domus ipsius essentia composita est. Morbus vero & calidus, & frigidus & humidus, & siccus, protinus ab initio, cum primum corpus, temperatura quae bonae valitudini debetur, limites excefferit, eandem sibi ipsi naturam habet. Quamvis enim interdum adeo sit exiguus, ut neque a nobis cognosci, neque laborantium sensu percipi possit, nihilo minus tamen propriam habere speciem censetur. Haud aliter inflammatio quoque in quacunque animalis parte constituerit, siue maxima, siue minima fuerit, unus atque idem erit affectus, non specie quidem, sed magnitudine varius. Caterum quod possint aliqua affectiones in corpore consistere, adeo exiguae, ut non appareant, argumento est gutta longo temporis tractu saxum Gutta. excavans, de qua recte carmen hoc proditum est. Mollior assiduus saxum cauat ictibus unda. neque enim vel unus, vel duo, vel tres, vel quatuor aquae ictus, saxum ferientes, ac ne centesimus quidem, sensibiliter videtur saxum excavare. Neque etiam fieri potest, ut primo nichil efficiente, alter aliquid faciat. quippe qui habet eandem, quam primus habuit, ad saxum rationem. Ergo si secundus ictus in saxum quippiam effecerit, ipsum a primo ita mutatum fuisse necesse est, ut non omnino idem, quale ab initio fuerat, permanserit. Etenim si ipsum undique idem permaneat, atque agens quoque in ipsum causa, nempe aquae stilla, necesse est, quemadmodum a primo ictu non affectum est, ita neque a secundo, quod si fateare, neque tertius quoque ipsum afficiet (quippe de omnibus eadem ratio est) haud secus de quarto, & quinto, & reliquis deinceps omnibus, dicendum est. Etenim quoad eodem modo se habente saxo, eadem quoque causa accesserit, nichil amplius efficietur. Quod si a millesimo ictu, sensibilis videatur in saxo concavitas, ad singulos ictus, affectus in saxo nunc primum sensibiliter apparentis, millesima pars referenda est. Quum itaque causae agunt in corpus, species affectus ab initio est eadem, tamen ob exiguitatem non apparet. At vero huiusmodi affectus qui adeo sunt exigui, separatis causis facientibus, illico finiuntur, natura videlicet ipsos sanante. Natura vincit morbos
exiguos. Quippe illi duntaxat externo egent auxilio, quos ob magnitudinem natura vincere non potest. Igitur eadem quoque ratione, quum primum mordax humor, aliquod intestinorum eroserit, quamvis id quod factum est nondum videatur, nichilo minus dispositio ipsa sub dysenteriae specie comprehenditur. Sed ut natura, parva quaedam ulcera, quae nonnunquam eveniunt, ita & intestinorum abrasiones, nullo adhibito medicamento, sanare potest. Hae ergo ratione, falsum omnino est quod a quibusdam dicitur. Nullum per huiusmodi symptomata, in corpore relinqui affectum. Quod si verum esset, tamen intestina tum fuisse affecta haudquaquam negandum est, quum ab acredine excrementorum ipsa rodentium dolor notatu dignus evenire percipiebatur. Hoc igitur ad omnia quae posthac dicturi sumus, veluti elementum quoddam, observare debetis. Sitque hoc initium viae, qua inveniri debent sedes affectae, nullam actionem laedi, nisi pars quae ipsam facit afficiatur. Si enim quum vel dolor, vel tumor, aliquis eam infestat, omnino affici dicitur, multo ma-

Epilogus. **g**is eam affici, læsa actione, fatendum est. ¶ Igitur iam supradictum est, q̄ ab excrementorum natura, affectæ sedis coniecturam facere possumus. id vero bifariam fieri constat, vel ab excretæ essentia proprietate, vel ab his quæ in ipsa parte continentur. Similiter diximus ab innatis interdum reb⁹, de locis affectis coniecturam sumi posse. Item ab accidentium quoq; genere, quæ quidem non mediocrem habent inter se differentiam, sed hanc postea explicabim⁹. ¶ Nunc vero rursus ad principium sermone reducto, in singulis partibus tentemus inuenire notas, affectus carū indicantes, tum eos qui in ipsarum essentia consistunt, tum illos qui ipsis veluti instrumentis accidunt. Rursus separemus & discernamus a factis iam affectibus, eos qui etiamdum fiunt, & qui nōdum pertinaciter inhaerent. Item causas quæ in affecta parte continentur, ab ijs quæ ea tanq̄ via duntaxat vtuntur. Qz vero ex ijs alij componantur modi, satis constat. Præterea distinguere oportet eos qui per consensum accidunt, a proprijs. nam magis propriū fuerit idiopathian, id est p̄priū affectū, q̄ (vt medici solēt) protopathiā, id est primariū affectum, nominare, veluti ex aduerso diuiso affectu per consensum a proprio. Ergo qui proprie vocabulis vtī voluerit, primogenio quidē affectui, secundarium aut posteriorem, opponet. Ei vero qui per consensum infestat, propriū. Quāq; sæpenumero contingere potest, vt aliquis simul & per consensum, & propria affectione laboret, cum in affecta particula permanēs sit dispositio. Neq; enim primario, sed secundario & proprie, ipsam tum affici dicemus. Id vero haud obscure in partib⁹ externis videri potest. quēadmodum in corpore pleno, oborto ingenti pano ab vlcere, quum indutum fuerit vlcus cicatrice, permanet etiamdum panus, vel in suppuratam inflammationem transiēs, vel durum tumorem quem choerada, id est strumam, appellāt. At nemo primarios dixerit huiusmodi morbos, quib⁹ aliū præcedentem euenerunt, quippe per consensum facti ad huiusmodi permittantur idiopathian, perinde ac si protinus ab initio protopathia (id est primaria affectio) ipsis accidisset. Cæterum in præsentia nō inutile fuerit, meminisse eorum quæ in libro de medicis nominibus diximus, vbi de significatis est sermo, quæ pessime a recentioribus tum medicis, tum philosophis confunduntur. Vt enim affectio & actio diuersæ sunt voces, ita diuersus quoq; est earum vsus. Quippe id agere dicitur, quod ex seipso motum obtinet. Affici vero, quod motum habet ab alio. Quum itaq; duo sint motus genera, alterationis, & lationis, vbi ad permanentem dispositionem alteratio peruenerit, sitq; dispositio scilicet præter naturā, morbus appellatur, quāuis per abusionem interdum, eandem dispositionem nonnulli affectum nominent, qui si more Græcorum patrio nomine vterentur, partes ipsas potius affici dicerent, quum motum sustinent præter naturā, quum vero dispositiones habent præter naturam, si proprie quis loquatur, agrotare eas potius, q̄ affici dicet. q̄ si ab vsu recesserit, non solū egrotare, sed affici quoq; dicere poterit. Equidem quod semper dicere consueui, nunc quoq; dicam. quod in ea doctrina, qua de arte quapiam agitur, satis est, si quis vocabulū

Affect⁹ per
consensum
Affect⁹ pro
prius.

Choeras.

Medica no
mina.

Actio
Affectio.

Motus ge
nera duo.

Morbus.

Vocabulo
rum vsus.

atq; significatum eius, pro doctoris voluntate proferens, procedat deinceps ad rerum enarrationem. Admonui autem nunc significatorum, eo q; nonnulli, nō solum patriorum vocabulorum significata peruertunt, verum etiā eos qui recte ipsi vti tentant, calūniā prosequuntur, de quorū numero sunt hi quoq; qui dicunt, interdum læsa actione, partem ipsam non lædi, eo q; nōdum permanentem habet dispositionem, veluti vbi propter humores in ventriculo contentos, caput dolet. Q; si commutata ratione, si de nominib; certare desieris, magis propriē interpretādo dices, affici quidem caput quādo ventriculo consentit, ægrotare vero, cum proprio affectu laborat. Similiter ventriculum affici quidem quum a vitiosis molestatur humoribus, ægrotare vero, aut per propriā intemperie, aut quū inflammationē, vel vlcus, vel abscessum habet præter naturam. Quod si omnino accuratiori scrutinio volueris huiusmodi quæstiones enodare, interdū simul atq; alimēta fuerint corrupta, coctionis quoq; actionē lædi dices. Interdū hanc quidē nō lædi, illa vero esse vitia. Quippe corruptionis ciborū tres primę, ac veluti generalissimę sunt differentiæ. Vna quidē sit per proprios vetriculi morbos, Altera a vitiosis humoribus in ipso accumulatis, Tertia ab alimētōrū qualitate inducitur. Hęc igitur quū luapte natura, vel vaporosa, vel acida, aut foetori, aut putredini, aut oīno corruptiōi, fuerint obnoxia, aut ex preparatiōis modo, ad huiusmodi dispositionē aliquā deducta, certū est ea in vetriculo corripī, atq; hoc modo cruditatē fortasse fieri dixeris. Sed oritur protinus discordia, nūquid afficiatur tū ob hęc cōcoquēdi facultas, quippe nōnulli per huiusmodi cruditates eam haudquā affici cōtendunt. Alij vero e cōtrario. Atq; inuenitur tertia quoq; secta, eorum qui huiusmodi alimēta incrudari negant, quīs ea haudquā concocta esse fateantur, tanq; non sit idem, per negationem aliquid enunciare, aut per priuatoriam vocatam a dialecticis dictionem. Idem intellexisse Erasistratum puto, quum acinos, & sesama, & reliqua omnia quæ omnino incorrupta, & immutata deiiciuntur, nullam dixit indicare in animalibus factam esse cruditatem, sed hoc ipsum dūtaxat, quod non essent concocta. Igitur vt in his quidem ea quæ propria sunt nō negligere, ita ea quæ ad affectū sedis notitiam conferunt, accurate considerare oportet. Hinc enim & id quod futurum est prælagire, & affectum iam factum decenter curare poterimus, itaq; sine cōtentiosis nominibus, ex rebus ipsis vtilitatem consequi licet hoc modo. Esto vt quispiam mane exurgens dicat, fumosum se ructum emittere, aut aliquid huiusmodi, vt ab ouis frictis, aut alia quapiam re foetente, & putri. Ille itaq; qui fumosum ructū percepit, fateatur se a cœna placentā nidore plenam comedisse, quales sunt quæ ex oleo & itrijs & alijs huiusmodi præparantur. Alter vero confiteatur, fricta oua ingessisse, atq; nunc illorum nidorem eructare. deinde alius complures radículas comederit, vt foetēs putrisq; exeat ab eo ructus. Igitur cibos in ijs non bene fuisse concoctos nemo negat. quīs ex hac re ventriculus haud quā fuerit affectus, neq; etiā quod ad ipsius rationē pertinet, circa actionem errauerit, haud aliter quam vbi quis integros acinos per

Affici
Ægrotare

Cibus trifi-
ria corrup-
pitur.

Cruditas

Ructus fu-
mosus.

Itria
Oua fricta
Radiculę.

GALENI DE LOCIS AFFECTIS

aluum deiecerit, si enim humani ventriculi officium esset acinos transmutare, accusarem ob hoc ventriculi corpus, ipsumque vitiatum esse putarem. Cum vero id sui muneris non sit, sed acinorum essentiae accidat, ut concoqui nequeant, haud ab re dicemus, hos quidem non esse concoctos, ventriculi vero corpus naturaliter sese habere. Quippe hoc & nosse, & definire ad medicum haud inutiliter pertinet. Sed querere an dicendum sit actionem ipsius per huiusmodi excrementa fuisse lesam, an contra, ad medicae artis opera superuacaneum est. ¶ Age rursus ut quispiam fumosum ructum emittat, nimirum huic igneum quandam calorem in ventriculo esse dicemus. Ac deinde rursus distinguendo inuestigabimus, utrum ab intemperie corporis ipsius ventriculi, hoc eueniat, aut a flaua bile, eaque vel in ipsius spacio contenta, aut in tunicas, ita ut vix abstergi possit, demissa. At ne hic quidem consistemus. Nam querere oportet, an iecinore male suo officio fungere huiusmodi humor accumuletur, an is ex vniuerso defluat corpore, An etiam in ipso met gignatur ventriculo. Hae sunt cognitu perquam necessaria, sed quae viro indigent exercitatae considerationis, qui res ipsas potius quam nomina quibus explicantur scire studuerit, ut enim corruptionis, proprietatis efficientem causam aperte indicat, ita difficile est ipsius generationem, praefinita ostensione manifeste inuenire. Igitur si in ventriculo cibi non suapte natura in fumum transmutantur, efficientem causam calidam, Si vero saporem acidum referunt, eam frigidam esse necesse est. Sed non protinus constat, utrum intemperies aliqua, an vitiosus quispiam humor, ventriculi corpus infestet. Proinde distinguendum est. quippe dare oportet cibos qui suapte natura modo corruptionis quam maxime aduersentur, ut panem aut chondrum (si contigerit) illis qui in fumum transmutare cibum consueuerunt, mel autem his qui acidum a cibo saporem percipiunt. Deinde considerare excrementa, tum ea quae vomuntur, tum quae per aluum deiciuntur, num humor aliquis, cum illis quidem biliosus & calidus, cum his vero pituitosus ac frigidus, simul excernatur. An nullo vacuato humore, ipsa exigam quandam mutationem habeant. Quippe ubi igneo calore ventriculus infestatur, panem aut chondrum sine humore deijci videbis, perquam exigua in ipsis facta transmutatione. Quod si humor quoque deijciatur, qui cibum corrumpere possit, videntur cibi in huiusmodi humore submersi, & ab ipsius actione manifestius alterati. Id quod a vomitione clarius discernitur, si laborans suapte natura facile vomere possit. Nam cogere eum qui vomere non potest, absurdum est. Atque haec ita deprehenduntur, si in spacio ventriculi noxius humor contineatur, Si vero in tunicas ipsius transmittitur, ut ad calidum nausea, & sitis vehemens consequitur, ita a frigido ciborum cupiditas, excitari solet. Verum considerare oportet, utrum illesum sit epar, an affectu quopiam laboret, & qualis sit ipsius affectus, utrum calidus, an frigidus. Haud secus de splene quoque, quippe ex horum omnium consideratione, simul cum quotidiana ciborum potionumque experientia, exquisite poterit quis inuenire, non solum locum affectum, sed etiam ipsius dispositionem. Hae autem notitiae eo est utilior, quo facilius curationis proprietates per ipsam figuratur. Etenim calida

Ructus fumosus.

Panis
Chondrus
Mel

Vomitio

dispositio, vbicunq; fuerit, semper refrigeranda est. Sed quousq; aut quomodo, aut qua materia refrigerare conueniat, locus affectus commonstrat. Igitur si idipsum quod molestat, nihil aliud fuerit q̄ intemperatura, calidā refrigerando, & frigidā calfaciendo, ilico iuueris hominē. Neq; nudam dūtaxat opīonem, verū etiam sciētiam, & quidem haud obscuram, susceptā habebis cōiecturā, idq; multo magis, si vtriq; ipsam examinaueris, refrigeratibus tum medicamentis, tum victus ratione, vidēdo hominē sanari, a calorificis vero lēdi. ¶ Qz si humor quispiā in ipsis ventriculi tunicis cōtinea-
tur, nausea quidē vexabit, sed inanis, & sine vomitu, & quē irritat dūtaxat, Nausea
nullum humorē euacuans, quemadmodū fieri solet, vbi secūdum internam
spacij latitudinē, in ventriculo humor continetur. ¶ Cæterum ructus ab Ructum fa-
alijs acidis, ab alijs fumosi emittunt. Auxiliatur autē illis quidē medicamē-
tū ex tribus piperis generibus institutū, aut aliud, quod huiusmodi habeat
facultatē, ex aqua vel vino epotū. His vero, tū ablynthiū, tū hiera ex aloe Hiera
facta, quam nonnulli picram quoq; appellāt. Igitur si per primā protinus
experientiam, a familiaribus medicamentis, in vtroq; humore, manifestū
videatur auxiliū, simul habebis, & notitiam artificiosam, & modum cu-
rationis. si enim ipsis vti perseueraueris, homo sanitati restituetur. Qz si a
solitis auxiliari medicamentis, vtranq; dispositionē noxa consequatur, de-
ceptum te circa notionē inuenies. Quippe certissima omniū huiusmodi dis-
positionum notitia, ab his deprehenditur, qui intellegunt, quibus quelibet
præsidijs, ad bonam valetudinē reduci possit. Sicequidem quosdā colicos Colica
vocos sanauī, dato in potu medicamento ex aloe, quippe coniiciens, mor-
dacē humorem ad affectū intestini tunicas defluxisse, dato medicamēto. spe-
raui omnino huiusmodi dispositionem fore quietiorem, quod vbi contigit,
intellegēs recta me ductū coniectura, rursus plus ipsius exhibui. Sed quid
me ad hanc coniecturam promouerit, operæ precium fuerit enarrare. Vidī
hominē a calidis, tum cibis tum medicamentis, atq; ab omni calorifica vi Noxia
ctus ratione irritari, rursus iuuari ab alimentis boni succi & temperatis no-
minatis, Insuper inediā ei noxam inferre. doloris vero speciem percōtanti
michi, mordacem esse, respondit. qua de re multo magis sperans, ad veram
me peruenisse notitiam, ausus sum amarum ei medicamentum exhibere.
Postremo conspiciens hominē mirifice adiutum, quē fuerit dispositio, ef-
ficaciter me deprehendisse putauī. ¶ Fuit alter quem cibi concoctu faciles
irritabant, hic de præcedentibus interrogatus, respondit, se in hanc dedu-
ctum dispositionem, sumpto purgante medicamento. Rursus interrogans,
quid ipsum ad sumendum medicamētum promouisset, intellexi mordaces,
edacesq; dolores, multo tempore ventriculum infestantes, fuisse in causa, cō-
iectans itaq; vitiatum fuisse a purgante medicamento intestinum, ac dispo-
situm ad fluxiones, vt facile reciperet ex hepate redundantes humores, qui
deinde corrumperentur, cibum exhibui haud ita facile corruptibilem, &
astringentem, vnde & mordaces dolores mitigati sunt, & nichil postea ex-
creuit, quum antea protinus, vt mordacitatem sentiebat, corrupta quēdam,

& liquida, & foetentia excernere cogeretur. Quūq; multo post mordicationem tempore ea deijceret, ad superiora intestina dispositionē ipsam pertinere conieci. Ita in alio quoq; vbi celeriter a mordicatione sequebatur excretio, dispositionem ad inferiora retuli intestina. Hunc igitur iniecto clystere, illum vero dictis iam cibis exhibitis, sanauī. quippe certo sciebā quod proximae vētriculo partes, exhibitis superne, tū cibis, tū potibus, quæ vero non ita multum a sede distant, inferne iniectis medicamentis, prōptius adiuuantur. Atq; si alter quispiam intestinorū affectus est, distinguere oportet. ¶ Sūt enim notę quædā affectibus propriæ, quædā vero ad partes affectas pertinent, vt cōcoctio vitiatā, ventriculī est accidens, at ciborum ad fumosum, vel acidum, ructum conuersio, ad causas & affectus ipsos referenda est. Sic autē de intestinis & tempus exitus, & excrementorū species, atq; accidētū differentia, cum ijs quę præcesserūt, simul & affectū ipsum, & partē in qua cōsistit, ostendere possunt. Ergo age vt per ventrē excrementa quædā deijciant, aliquando quidē ramēta, aut velutī membranarū rasura, aut cruetum aliquid, ac aliquādo simul oīa, intestinū vlcerē affectum nemo dubitauerit. At vero utrū in exilibus intestinis, an crassis vlcer cōsistat, nondū manifestū est. Sed, vt nuper dicebamus, & ex rasura, & exitus tēpore, & (vt tertiu addat) ex mixtione cū stercore, vt modo magis, modo minus, interdū neq; misceat, distinguere oportet. Quippe infimarū partium vlcerā, nullas onino vlcerū habēt notas alui excrementis admixtas. earū vero partiū, quæ paulo altius collocatę sunt, vlcerā, mixtas quidē cū stercore habēt notas, sed id leuiter duntaxat. Quemadmodū si multo sint altiores, vehementior erit mixtura, præcipue vero in supremis intestinis, vlceris notę vehemēter stercore vident admixtæ. ¶ Porro accidit interdū, vt ex vno indicio, simul & locus, & dispositio, deprehendant. aut locus, vna cū causa, velutī locorū notę, & ab actioe læsa, & excrementis, & positu, & doloris proprietate, & proprijs accidētibus sumunt. Affectuū vero, & ab excrementorū specie, & loci natura, & doloris proprietate, & proprijs accidētibus. ¶ Sane actio læsa, affectam partē indicare potest. & qdē hoc modo. si enī accidēs aliqd circa cernēdi officium euenerit, oculū affici constat. verū an proprio affectu, an per consensum, aut utroq; modo laboret, alia cōsideratione inquirendū est. ¶ Excrementorum species, affectam partem indicat, velutī iam antea dictum est, & per partium ipsius essentiam, & per contenta in ipsa. Ac positus quoq; affectam partem nimirum commonstrare sufficienter potest. quippe durus in dextra præcordiorum parte tumor, non lienis, sed iecinoris affectū, nota est. quemadmodum si fuerit in sinistra, non hepatis, sed splenis affectum portendit. Ac positus, interdum, vbi similiter se habent excrementa, affectam partem commonstrat. Si enim membranosa tunica frustulum excernatur, id vlcer esse alicubi ostendit, verum in qua sit particula, ex positu discere poteris. Nam si vomendo fuerit reiectum, aut gulæ, aut ventriculī. si tussiendo, gutturis, aut asperæ arteriæ. si screando, fauciu. si cum vrina, eius fistulæ. si a sede, alicuius intestinorum. si per mulieris pudendā, vteri affectum

Dysenteria

Quiq; modis locus deprehenditur
Quatuor modis affectus deprehenditur
Actio læsa
Excrementa

Positus

portendit. At vero constat, q̄ singuli dolores, propositus varietate, affectū locum ostendere possunt. Hoc etiam pacto, ea quæ supra proposuimus distinguere oportet. Quippe apparentibus per vomitum vlcis notis, animaduertendum est, vtrum anteriores partes circa præcordia, aut posteriores circa dorsum, dolor aliquis infestet. Etenim qui in anterioribus percipitur, ventriculū, qui vero in posterioribus, gulam occupare censetur. Haud aliter os ventriculi, a spacio ipsius distinguendū est. si deuoratis quibuscūq̄ acribus, hoc quidem in ore ventriculi, aut in parte inferiore mordicationem excitet, illud vero in thoracis meatu. Omnia enim hæc positu definiunt, quæadmodum alia ex doloris specie. Verū de doloribus latius in secundo libro dicemus. Sed nunc exemplū aliquod afferre, opere præciū videtur, quomodo scilicet affectus locus, ex proprijs accidentibus innotescat. Nā supra diximus, singula quæ vulneribus adnascuntur, propriā ostensionem habere, id vero in præsentia subiiciendum est. Ore quidem ventriculi affecto, fastidiū infestat. per hepatis vero imbecillitatem, excrementa per aluum deiecta, aquæ in qua carnes nuper mactatæ, ablutæ fuerunt, simulantur. item maxillæ rubræ apparent in peripneumonicijs. ¶ Quinetiam propriæ affectuum ipsorum notæ, in excrementis deprehenduntur. vt ramentum, vlcis. si in vrina sabulosum residet, lapidis. cucurbitæ vero seminibus similia excrementa, latum vermium indicia sunt. ¶ Atq̄ a locis ipsis, morborum indicia sumuntur. eo q̄ quibusdam solis, morbus hic accadat, quibusdam vero solis, nunquā eueniat, quippe soli oculi, suffusione laborant. lapis in renibus, & vesica, duntaxat nascitur, atq̄ (vt nonnullis placet) etiam in colo. Lumbrici in intestinis gignuntur. Rursus impossibile est, vt abscessum cor sustineat. quemadmodum neq̄ pulmo, neq̄ syndesmi, dolorem. ¶ Ab accidentiū quoq̄ proprietate, affectuum indicia oriuntur. Nam quibusdam per tabificos morbos vngues adunci euadūt. Intempestiuus horror cum febre, inflammatio nis ad suppurationem transeuntis, indicium est. Lingua nigricans, ardentē febrim portendit. Sic etiam coloris in vniuerso corpore proprietas, alia quidem per hepatis, alia vero per splenis affectus apparet, ita vt doctum medicum haudquaquam possit fallere, sicut ne color quidem quæ hæmorrhoides induxerunt. ¶ Cæterum paucae admodum sunt ipsorum affectuum notæ, quæ non simul locum affectum ostendant. Etenim vt actionum noxæ, affectam duntaxat particulam, ita earum differentiæ, ipsius affectum declarant. ¶ Hæc ergo sola sunt affectuum propria signa, quæ per accidens ipsos sequuntur, id vero clarius in vniuerso huius operis discursu patebit. Necnō videbuntur communes quoque notæ, quæ simul & affectum, & sedem affectam, aut duos affectus, aut duas particulas indicare possint. ¶ Huic itaque libro in præsentia finem imponere statui, si de proprijs affectibus, & ijs qui per consensum eueniunt, aliquid addidero. admonens in primis q̄ affectus, qui a reliquis medicis primarij vocantur, equidem commodius proprios affectus appellauerim, quanquam nichil refert, si eos primarios nominare volueris. Quippe satius est rerum differentias intellegere

Propria accidentia

Excrementa

Locus

Accidentia propria

Color corporis

Proprius affectus
Affectus per consensum

re, quam contendere de nominibus. ¶ Sane quum vel vapores vitiosi, vel ipsi quoque humores, a ventriculo ad caput ascendunt, mens læditur. primogenio igitur cerebrum affectu tum laborare, dicet nemo, quāquam omni affectu carere ipsum, haudquaquam defendi potest. Verum id quod de

Per consensum affici huiusmodi affectibus in confesso est, quod scilicet per consensum afficiant, verissimum est. quippe ex hoc vocabulo (per consensum affici) partem non penitus ab affectu esse liberam, sed ipsam cum alia affici, declaratur.

Atqui melius, clariuscq; enarraueris, si eam partem quæ per consensum afficitur, ab altera affici dixeris. ¶ Igitur quod multi medicorum veluti somniantes obscure intellexerunt, atq; ipsum utpote non intellegētes hauquaquam clare enunciauerunt, id equidem veluti instituto operi perquam necessarium, docere aggredior, inde sumpto initio. Sunt nonnullæ actiones, quæ idonea indigentes materia, ipsam ab alijs partibus præparatam accipiunt. qua de re interdum optima ratione fit, ut nulla existente in actionis cuiuspiam proprijs instrumentis, noxa, actionem ipsam perire contingat, defectu scilicet materiæ, ex qua fieri consuevit, veluti in voce res sese habet.

Vox Nam in libro quem de ipsa conscripsimus, ostensum iam est, quod flatus, materia quidem vocis est, & efficiunt eum commisso thorace, intercostales musculi. Igitur his nihil agentibus, animal vocem amittit, & quidem nullo

Vocis instrumenta. interdum in proprijs vocis particulis, apparente affectu. Sunt vero huiusmodi partes, summatim quidem loquendo, totum guttur. Si vero particulatim explicare volueris, sunt tres cartilagines, a tribus motu musculis, quibus accedunt nervi a cerebro demissi. Est præterea in gutture ligula (Græci epiglottida vocant) hæc maxime proprium vocis instrumentum est. Etenim quum moderate & aperitur & committitur, vocem efficit, quanquam vo-

Vox vitata cem reddi impossibile est, nisi vehemēter spiritus egrediatur. id vero, intercostales musculi perficiunt. ¶ Cecidit quidam ab alto, ita ut dorsi initium affligeretur, is tertio die exiguum admodum vocem emisit, quarto deinde die omnino obmutuit. resolutaq; simul fuerunt crura, manibus omnino illæsis, sed neq; spirationem amittebat, neq; difficulter spirabat. Quum enim tota sub ceruice spina esset resoluta, accidit thoraci, ut & septum transversum, & musculi superni, numero quidem sex, mouerentur. quippe nervi ex spinali medulla, quæ in ceruice est, ipsis adueniunt. At intercostalium musculorum nervi, per quos flatus fieri diximus, omnes affecti erant. Quum itaq; frustra medici negocium subirent, circa crura quidem, utpote resoluta, circa guttur vero, propter vocis affectum, equidem id interdixi, atq; affecto duntaxat loco curationem adhibui. Proinde finita tandem spinæ inflammatione, a septimo die vox restituta est iuueni, & crura motionis facultatem recuperauerunt. Huiusmodi ergo noxæ speciem, magis proprie per consensum euenire dixeris, q̃ ubi ab humoribus in ventriculo contentis, caput dolore tentatur. quippe per huiusmodi dispositiones, eleuatur ad ipsum aliquid. sed in dictis nuper dispositionibus, nihil noxium ad crura deferitur. Nam contra, priuantur ea facultate, quam antea spinalis medulla

ipsis suppeditabat. Guttur vero, quum vox ablata est, non omnino priuatur spiritu, quippe spirare animal per ipsum, etiamdum videmus. At vero flatum amittit, qui quidem fieri solet, cum affatim plurimus spiritus per guttur animalis foras effertur. Sed de nominibus contendere ceteris permittamus, nobis enim res, quas illi penitus ignorant, pertractare satis fuerit. Quippe aliter dolet caput, ubi contenti in ventriculo humores eleuantur, qui simul & calfacere, & distendere caput possunt, atque aliter per suffusiones, apparent visa quædam, neque calfactis, neque intentis oculis, sed solo vapore per ipsos transeunte. Præterea aliter affici videtur is, cui meatus a cerebro descendens obstructus est. Aliter ille (quauis huic quodam modo sit similis) cui propter spinæ inflammationem resoluta sunt crura, atque aliter is, cui vox aut perijt, aut vitata est. Etenim ad crura facultas quædam, sed citra essentiam, descendere prohibita est, ad oculos vero cum essentia, verum ad guttur, quauis materia perueniat, sufficiens tamē ipsius quantitatis haudquaquā accedit. Qui vero ob intercostalium musculorum perforationem obmutuit, is totam vocis materiam amisit. Porro quemadmodum crura, per dictas spinæ dispositiones resoluuntur, ita etiam guttur, vocalibus nervis vel incisus, vel laqueo interceptis (Vocare autem vocales nervos consueui eos, quos ipse inueni. Nam præceptores mei eos duntaxat qui ad arterias pertinent, cognoscebant) atque ob horum quoque vitia, vox perire solet. quoniam proprii gutturis nervi, quos equidem recurrentes nominare sum solitus, ipsorum essentia pars esse censentur. Sed quum ad multas alias partes distributi perueniant, nullam habeo aliam magis propriam appellationem, ea qua vocales ipsos nominaui. quippe ad instrumenta vocē concinnantia, proprie pertinent. Atque idem est modus, quo gutturis musculi ledunt, siue recurrētes, siue hi qui iuxta arterias sunt, vitient. vtrinque enim animalis facultas desiderat, sine qua a consilio, & voluntatis imperio, moueri potest nemo. Et quidem incisus musculus, qui ligulam (id est epiglottida) mouent, animal penitus mutum euadit. sed neque simili omnino modo, neque etiam in totū diuerso, ab eo quo læsis nervis, vox perit. Nam vtriusque noxa, hoc cum altera habet commune, quod ligula cōtinuitate, quā ad mouēs principium habet, priuat. id vero fieri solet siue nervus, siue musculus incidat, aut laqueo intercipiatur, aut contudatur, aut quolibet aliter vitietur. Equidē vocē vitiatā fuisse memini, adeo ut pene perderetur, in frigidatis vehementer nervis recurrētibus, quū per hyemē ceruix fuisset incisa. quod quū intellegere, calorificis remedijs naturalē tēperaturā nervis restituens, vocē reuocaui. Cæterū ut ob materiæ priuationē, perforato thorace, ita etiā aspera arteria tota incisa, vox perit, quod nullus supersit spiritus, qui ad propriū vocis instrumentū trāsmittatur. Idē efficit, sed alio modo, laqueus collo circumdatus. verū hic nō solū mutū reddīt aīal, sed etiā suffocat, tollēdo scilicet spirationē. Arteria autē dissecta, vocī quidē nocet, sed aīal respiratione nō priuat. Angina vero vocata, quū sit internarū gutturis partiū inflāmatio, strāgulationi proportiōe respōdens, respirationē tollere potest, ipsius mea-

Suffusio

Vocales
nervi.Nervi re-
currentes

Angina

tum obstruendo. Idcirco vocalis instrumēti, maxime proprius affectus est, ac deinceps externorum ipsius musculorum noxa est. Cæteras partes omnes quarum meminimus, non proprie, sed per consensum potius afficit.

Choerades ¶ Quum ex ceruice quidam choeradas (id est strumas) in profundo incumbentes excideret, vnguibus eas euellens, imprudens ob ignorantiam simul recurrētes nervos distraxit, atq; hoc pacto puerum liberauit a strumis,

oileto sed mutum reliquit. ¶ Quidam alius, in aliō puero sectionē faciens, ipsum similiter semimutū reddidit, lēso videlicet altero dūtaxat nervo. Mirabantur vero omnes, quo pacto neq; aspera arteria, neq; gutture affecto, vocem lædi contingeret, qui quum vocales nervos (me ostendente) conspicerent, admirari desierunt. Quibus igitur partibus, vel materiæ, vel facultatis copia, non transmittitur, actionem lædi probabiliter dixeris, parte ipsam faciente nequaquam læsa. At vero si vel a vaporibus, vel humoribus aliunde ad ipsam venientibus, lædatur, eam non recte dixeris illæsam. Neq; minus etiam probabile est, partem vel materiæ, vel facultate priuatam, lædi, utiq; si officium suum, quum hæc reciperet, secundū naturam exercere posset. Pro-

**Dialectica
pblemata**

inde ex huiusmodi in vtranq; partem conatu, dialecticorum problematum consideratio, neq; ad affectuum notitiam, neq; ad curationem, neq; etiam ad futurorū euentuū prælagia, quicq; utilitatis afferre posse videtur. Animaduertas ergo velim, quomodo equidem curationem ex affecti loci notitia

Digiti resoluti

inuentam, hac consideratione neglecta, narrare aggredior. ¶ Occurrit mihi quidam, medicamentum tribus digitis adhibitum ostendens, dixitq; triginta iam diebus, sensificam ipsorū facultatem se amisisse, illæsa seruata motione, sed nihil præsidij ab impositis medicamentis percipere. Ego vero id quod in huiusmodi casibus facere consueui, ne tunc quidem obliuioni tradidī. quippe vocato medico qui digitorum curationem susceperat, interrogauī cuiusmodi remedia adhibuisset, quæ quum intellerem ad hanc rem esse idonea, causam inuestigare cœpi, cur nullum ab ipsis homo præsidij consequutus fuisset. inquirēns itaq; quæ præcesserant accidentia, inueni, ipso dicente, neq; inflammationē, neq; refrigerationem, neq; ictum præcessisse, sed ipsum paulatim sensum perdidisse. Captus itaq; admiratione, rursus interrogauī, num superiorū partiū aliqua icta fuisset? ille respondit, digitos quidē nō fuisse ictos, sed dorsi initiū fuisse affictū. Deinde quomodo, & qñ id accidisset quū interrogarem, respondit, sequū Romam proficisceretur, a vehiculo decidisse, ac non multo post digitorum incœpisse affectum, quocirca coniecturam feci, neruorum qui primi a septima vertebra procedunt, partē quampiam ob ictum fuisse inflammatam, ac nunc duram habere dispositionē. Id vero intellexi, doctus ex arte secandi corpora, quod nerui per propriam circumscriptionem, veluti venæ, exoriri vidētur, adeo ut vnūquemq; exquisitè vnum esse putares, quemadmodum & venam. Verum protinus ab origine multi sunt simul concreti, qui cōmunibus vinculis contēti, a cerebri membranis exoriantur. Ergo neruorū, qui a ceruice prodeūt vltimi exigua pars, ad minores peruenit digitos, per cutē ipsos cōtinentē, ac præterea per

medij digiti medietatē dispersa. Quod vero ceteros medicos in maximā du Paradoxū
xit admirationē, quod mediā duntaxat pars afficeret, id mihi persuasit po-
tissimum, eā tantum nerui partem quę in cubito ab ipso egrediēs, in iā pro-
positis digitis finitur, esse affectā. Igitur adhibitū ei medicamentū abijcere
iubens, illi pręcipue spinę parti, quę in affecta particula principatū obti-
nebat, ipsum adaptaui. Secutaq; est res, vt aspicientibus videbatur, & admi-
rabilis, & inopinata, q; digiti manus adhibitīs spinę medicamentis essent
curatī, & ab affectu oīno liberī. Sed orta est inter medicos quęstio, quēnā sit
eiusmodi neruorū dispositio, vt per ipsam seruato eorū motu, sensus pereat. Sēsus amf-
Equidē id ipsum dicebā, quod priores medici dicere solebāt, qđ scilicet sen- sus illæso
tire per affici, moueri vero per facere aliqd, explicat, quapropter vt quis mo-
ueat, opus est robore, sed vt sentiat, vel minima facultas sufficit. Cūq; recte
me hunc dixisse sermonem putarent, quid igit (inq) nū vidistis aliqn con-
tra euenire, quā vt seruato sensu motus periret? Tū ceteris fere oibus se nūq;
cōspexisse dicentibus, vnus id cōfiteri audebat, ac noīe laborantis citato, te-
stes quoq; adhibere pollicebatur. Quis hoc cū proposita ratione pugnare
videret, in partibus motis illis quidē, nō vero sentientibus (etenī qđ ad hęc
rationē pertinet, fieri haudquaq; potest, vt perduto sensu, motus a volūtatis
imperio prodiens seruetur) rursus orabant, vt causam explicarē, quāobrem Motus volū-
vtraq; appareāt. Ea vero (vt plane intellegūt ij, qui neruorū dissectionē di- tarius.
dicerūt) talis est. Omnis ab impetu prodiens motus, ad musculorum offi-
ciū pertinet, quippe nullus neruorū per se, sine musculo, vllā huiusmodi in-
aiantis particulis actionē efficere possūt, sed per musculos, ōnes a cōsilio &
volūtate prodeūtes motus perficiūt. ad partes vero mouendas, musculi ipsi
aliqn quidem manifeste perueniunt, aliqn vero per medios tēdones, quos Tendones
aponeuroseis (id est a neruis ortos) aliqui cōnominant. Atq; ex hoc gene-
re sunt tendones, quibus digiti mouentur, haud absimiles his, qui toni ab Toni
Hippocrate nominantur, rotundi scilicet. Si itaq; musculorum neruos affi- Paralytis
ci contingat, motus digitorum perit. si vero eos qui ad cutem perueniunt,
tāgendī sensus corrumpitur. Sed vbi tota resoluuntur membra, cum videli-
cet cōmune principiu affectū est, simul & sensus & motus pereūt, atq; tū lo-
cū primario affectū, ex læsorū neruorū multitudīne dūtaxat, inuenire pote-
ris, idq; si exquisitē cognoueris coīa ipsorū pīcipia, q in neruorū dissectione
percurrimus, cū nullus ante me huiusmodi dissectionē accurate tractas-
set, vtpote nemine nō plus minus errante. Igitur solus ille, qui in ipsis fuerit
exercitatus, exquisitē cōsiderare poterit, in qua vertebra, spina sit affecta, si-
ue tota, siue altera eius pars afficiatur. Nā accidit, vt dextera pars duntaxat
afficiatur, altera oīno illęsa, aut e contrario, vt illa manente integra, sola sinī-
stra affectum sustineat. Atq; hac ratione, interdū tota pars sinistra resoluit,
dextra parte manente illęsa, interdū contra, dextra pars duntaxat & afficit,
& resoluit. Vbi vero nō affecta spina, tantū vnus nerui processus læsus est,
eas dūtaxat partes resolutio cōsequitur, in quas neruus ille distributus est.
Accidit enim interdū, vt duo, aut tres duntaxat neruorū processus affician-

tur, quū interim spinā nulla noxa infestet. Sic affectus erat is, qui per reli-
 quas quidē manus partes oēs, ita fuit resolutus, vt neq; sentiret, neq; moue-
 retur, sed in tribus solis digitis sensum habebat integrū. Porro cuidā alteri,
 non solū ij manserūt illēsi, sed etiā eorū musculorū, in quos neruorū propa-
 go sub septima vertebra exorta distribuitur, motiōes seruatae sunt. Atq; ali-
 us, ob casum ab alto vehementer afflictus, solos eos musculos resolutos ha-
 buit, qui huius nerui partes suscipiūt. Idem etiā in ijs duntaxat cutis parti-
 bus sensum amisit, ad quas prēdicti nerui ramusculi demittunt. Igitur si sci-
 re desideras in qua vertebra sit affectus, vtrū in sola nerui cuiuspiā propagi-
 ne, an in spinali quoq; medulla, resolutos musculos ex anatomice cōsidera-
 re oportet, ac simul eā cutis partē quā sensum amisit. nā spinali medulla in
 aliqua vertebrarū affecta, oēs partes inferiores resoluuntur. Qz si in altera
 parte lēdatur, altera manēte illēsa, partes duntaxat quā illi e directo respō-
 det, resolutio infestabit. Si vero nerui radix afficitur, reliquā partes oēs affe-
 cto loco inferiores, quibus singuli nerui distribuuntur, resoluētur. Hāc si ac-
 curate didiceris, nullo negotio circa resoluta mēbra relicta spina occupabe-
 ris, huic enim adhibitis remedijs, partē affectam curabis. Sic etiā si nō circa
 spinā, sed in regione illam sequēte, neruus afficitur, partim ex musculis, par-
 tim ex cute, quārēdā sunt notā. Cutem quidem facile est cognoscere, nam
 oculis subiicitur, Musculi vero ex actione quē perijtprehenduntur. Pro-
 inde necesse est, circa musculorum sectionē, te exercites, vt cognoscas, cuius
 actionis quilibet sit instrumentum, Sic enī duntaxat discernere poteris par-
 tes, quarum actio perit, nullo morbo corporalē ipsarū essentiam infestāte,
 aut in quibus praecedit morbus, vel fiens, vel factus. Verum morborū gene-
 ra & differentias omēs ex eo didicisti libro, qui de morborum differentijs
 inscriptus est. atq; similiter ex alio accidentiū differentias. at de causis vtro-
 rumq; etiā separatim scriptum est. In vno quidem de morbis, in tribus
 vero de accidentibus, in quibus exercitari oportet eū, qui facile voluerit in-
 uenire, discernereq; & causam, & affectū, & sedē affectam. Etenim fieri non
 potest, vt omnia per concursum doceantur, quāuis eorū, qui ab experientia
 empirici vocantur, huiusmodi fuerit opinio. Qui vero accurate & praecedē-
 tia, & praesentia cognouerit accidētia, atq; sic ad curandorū morborū expe-
 rientiā viā & ratione peruenerit, inueniet & locū affectū, & simul ipsam dis-
 positionem. Sed id magna ex parte accidit partibus, quā in intimo corpo-
 re constituuntur, veluti paulo ante de his qui sensum & motū perdiderūt,
 ostēdimus. ¶ Atq; nō ab re fortasse fuerit narrare quādā quā iā facta fue-
 rūt, cuiusmodi hēc sūt. ¶ Puer annorū fere sex, inuitus, per aluū excrementa
 deijcere incoepit, resoluta derepēte circa sedē musculo. Quinetiā senī quodā
 huiusmodi euenit accidēs, atq; rursus alius puer, aetatis fere ānorū q̄tuorde-
 cī excrementa inuitus per aluū deiecit, infestāte simul vesicā dolore, atq; alte-
 ri vrina quoq; fuit suppressa. Cōtra, alius vrinā inuitus excreuit, atq; alius
 non solū vrinā, sed alui quoq; excrementa inuitus deiecit. In ijs omnibus,
 ea quā praecesserūt, scrutari oportet. Nam in totū aut refrigeratā, aut iccā,

ipsorū spinam arbitrandū est. Sed frigus quidē, vni duntaxat affecto muscu-
lo nocet, ictus vero, magna ex parte pluribus noxam infert. Nam perrarū
est, vt icta spina vnus afficiatur musculus, quoniā nerui ex spina orti in plu-
res musculos diuiduntur. Verum vbi ob ictum affectus est musculus, si su-
perueniēs inflammatio, ob negligentia induretur, resolui ipsum contingit,
quāq̃ id raro accidere videatur. At vero frigus sepe numero vnum ledit mu-
sculū, maxime eū qui in superficie sedis est, siue sederit quis super lapidē frī-
gidū, siue in aqua frigida supra modū fuerit versatus. Igitur puer cui⁹ & ve-
sica, & sedes lædebatur, cū in fluuio pisces venaretur, sic fuit affectus. Non-
nullis etiā in aqua frigida natantibus, itidē accidit. Hos itaq; sic affectos, cu-
rare oportet, calorigifica auxilia locis affectis adhibēdo. Quibus vero neruo-
rum a dorsi spina ortorum quispia fuerit affectus, eius principio adhibēda
sunt remedia. Sæpenumero etiā vbi ab alto loco quis cecidit, aut vehemen-
tem fortēq; ictum spina subiit, inflāmatio ad plures partes extensa, nō solū
musculis, sed vesicæ quoq; noxā intulit, quibus ob vesicæ ipsorū affectū, vrī
na supprimitur. Sunt quibus nō solū vrina, sed alui quoq; excrementa peni-
tus retinētur, affectis scilicet intestinis. Nā vt musculi affecti, actiōes a cōsi-
lio & volūtate pēdētes, ita & vesica & intestina, naturales actiōes ledere pos-
sunt, eo q̃ ipsis cōmissis excernūtur ea quę cōtinēt. Atq; in hac re plurimū
differunt naturalia ab animalibus instrumētis. siquidē naturalibus cogna-
tā actiōis vim esse, animalibus vero instrumētis, a principio (veluti lumē a
sole) ipsam defluere, iam ostēsum est. Ergo vt magneti lapidi vis inest, qua
ferrum attrahere potest, ita naturalia quoq; instrumenta omnia, faculta-
tem habent, qua actionem suam perficiunt. Proinde si permanens fuisset
ipsorum essentia, neq; arterijs, neq; venis, indiguissent. verum quia nutri-
mento egent, seruareq; oporteat intimi caloris temperiē, hanc ob causam, &
venis indigebant, & arterijs. Sic etiam musculi, vt essentiam suā seruare pos-
sint, non secus q̃ naturalia instrumēta, & venis, & arterijs indigēt. At quia
cognatū sensus & motus principiū non habēt, idcirco neruis, per quos hoc
ipsis influat, semper indigēt, qui illis ea suppeditare possint, quēadmodum
sol omnibus rebus quas illuminat, splendorē affert. Quamobrem solis par-
tibus, quę & sentiēdi, & mouēdi vim habēt, accidit, vt ipsis interdū haud-
quaq̃ affectis, nichilo minus eorū actio pereat. id quod naturalibus instru-
mētis accidere nō solet. quoties enī horū actio leditur, semper primario affe-
ctu laborāt. Verū animalibus instrumētis omnibus, naturale quoq; munus
debetur, quippe & arteriarū, & venarū adminiculo indigēt, ad essentia ipso-
rū seruādā. Ideo accuratissime intueri, ac discernere oportet, quę accidētia
eis, ea ratione qua aut naturalia, aut animata sunt, soleāt euenire. veluti al-
terari (vt ita dicā) a vicinis, ipsis, vt naturalibus, alterationē vero sentire, vt
animatis, euenit. Sic oculis quoq; sæpenumero cōtingit. Nā vapores a vētri-
culo elati, ipsos omnino alterant. verum tam exigua alteratio non ab om-
nibus sentitur, nisi syncæristimam habeant sensificam facultatem, voco au-
tem syncæristimam, quæ minimas quasq; res cernere potest.

Vrinæ sup-
pressio.
Aluius asfri-
cta.

Naturalia
instrumēta
Animalia
instrumēta
Magnes.

Syncæristi-
ma visio.

GALENI DE AFFECTORVM LOCORVM NOTITIA,
Liber Secundus.

Exercitatio
nis modi
tres.

Locus.

Dispositio
& causa.

Accidentia.

Copus est, iubete semper Erasistrato, exercere mētē cū in alijs artis operibus, tū vero in ea, quā nūc pro posuimus, affectorū locorū notitia. Circa quā tres sunt exercitiōis modi. Vnus circa singulas corpo ris partes, quas locos nominant. Alter circa causas & dispositiōes. Tertius est de accidentiū differen tia. ¶ Igitur a locis sumpt⁹ modus, huiusmodi est. Affecto cerebro, huiusmodi separatim eueniunt ac cidentia. Ventrículo affecto, hæc sunt propria, Co lo affecto, hæc. Atq; in reliquis similiter. ¶ A dispositionibus, & causis, ta lis est. Inflammationis seorsum, huiusmodi sunt accidentia. Scirri, huiusmo di. Refrigerationis, hæc. Plenitudinis, hæc, Cruditatis (id est corruptionis ciborum) hæc. ¶ Ab accidentibus, vt hoc doloris genus, hæc dispositiōes portendit, aut hosce locos. tussis vero has, ita & vomitus, sanguinis proflu uium, fluor alui, conuulsio, concussio, horror, delirium. Quum enim hæc omnia inter se hoc pacto distinguuntur, facile intellegetur, quid vel bene, vel male dictum fuerit. ¶ Quia enim sic sese res habeat, plane dicēs, si singula cōsi deraueris.

De his quæ ab Archigene scripta sunt, putante ex doloris specie se dem affectam posse discerni. Cap. I.

*ad 2a. cap. in causis
de locis ab Archigene
apud uox ipso lo. c. Galeni.
ab ipso fecit h. textum
sic lo. h. m. q. dolor
ita refertur*

Ta protinus quum in hoc genere abundaret Archigenes, ex dolorum differentia, affectas particulas declarare tenta uit, proinde dolorum modos exquisite speculemur. ¶ Nā stupidum quidem dolorem, neruis euenire dicit, sed plane peccat. quippe stupor a frigida dispositione oritur, non ner uorum duntaxat, sed etiā venarum, arteriarū, carnis membranarum, tuni carū, & cutis. Igitur si ob id, q; hæc omnia per neruos sensum habēt, ad ner uos dispositionem refert, cur no reliquas omnes dolorū differētiās, proprie ad neruos pertinere dicat? Quippe vt dolor, tristis sensus est, ita voluptas, blandus est sensus. Ergo non solum stupor in neruis est, verum etiam reli quorum dolorū omniū, quos ipse quoq; Archigenes descripsit, vnusquisq;. ¶ Quia si rem accuratius inspexeris, haudquaquā doloris species dicendus est stu por, veluti neq; vlcis species, vlcus inflammatū. Sed duarū potius rerum, in his quidem vlcis & inflammationis, in illis vero doloris & stuporis cō cursus est. Etenim stupor refrigeratio insignis est, idcirco corporibus ita dis positis, & sensus & motus difficultatem inducit. Quemadmodū cōpleta re frigeratio, & sensum & motū omnino tollit. Sed q; stupor dispositionis sit nomen, nō sensus, aut doloris, sic dicēte Hippocrate declaratur. Stupor enī mediocris, dolorem soluere potest. Nam stupor, ob refrigerationē fit, vt pla ne videre est in his, qui in hyeme per frigora proficiscuntur, atq; in refrige

Dolor.
Voluptas.

Stupor.

rantibus quoque medicamentis. Nam si extrinsecus immodice adhibeantur, particula ipsa stupida euadit, quæ sensum quoque omnino amittit, si vehementissime refrigeretur, idque non solum a medicamento, sed etiam a circumfuso nobis aere. Equidem noui quosdam adeo refrigeratis pedibus, ut in primis quidem sensus periret, sequentibus vero deinde diebus, emortui pedes, putrescerent. Ergo ut perfecta refrigeratio, & sensum penitus aufert & motum, sic moderatior, & sensus & motus difficultatem inducit. Nominaturque (ut dixi) huiusmodi refrigeratio, stupor. Itaque stupidum dolorem, dispositio efficit frigida simul & dolorifica, indicante id nomine, non doloris (ut dixi) differentiam, sed dolorem simul, & frigidam dispositionem, aut ab ipsa inductam particulam, & sensus, & motus difficultatem. Constat autem quod contractas vehementer particulas, atque eos quoque, qui torpedinem animal, dum adhuc vivit, tetigerint, stupor infestare solet. Et quibus membrum aliquod stupidum fuerit, ij quicquid tetigerint, obscuro, & hebeti sensu percipiunt, neque moueri possunt. si vero moueri cogantur, dolent. At citra hoc quod moueri tentent, affectum ipsum stuporis haud obscure sentiunt, sed tum nequaquam dolent. Proinde male Archigenes enunciauit, stupidum dolorem ad nervos proprie pertinere. Stupor enim dispositionis, non loci affecti indicium est. ¶ Atqui paulo post rursus Archigenes duobus in locis proprie ipsum ad musculos pertinere ait, in quorum altero sic inquit. Nervi autem contorti, distenduntur, & indurantur, atque hi stupidos inducunt dolores, atque dure intenduntur. Deinde paulo post, in hunc sermonem prorumpit. Musculi autem carnis nervorumque priorum, ac denique arteriarum mixtura constantes, in doloribus referunt, stringentes (ut ita dixeris) atque late distenti, ac stupide pulsantes. In horum sermonum priore nervos ait stupidos inferre dolores, In altero vero musculos stupide pulsare, stupidum non ad affectus, sed ad partes, referens. Sed ut dicebam, stupor non particulæ cuiuspiam, proprius affectus est, sed dispositio, quæ quidem in omnibus corporibus fieri potest, sed non in omnibus sensibilibus apparere, quippe in his duntaxat apparet, quæ suos affectus sentire, & pro voluntatis imperio moueri nata sunt. Ceterum his, quæ manifeste in musculis appareret sermo ipsius repugnat. quinetiam indistincte prolatus est, ac fortasse non intellegit, nusquam in corpore carnem ipsam per se inueniri. Nam musculi quidem in plurimis vel capitibus vel extremis partibus nervosi sunt, ubi etiam tendones inueniuntur. Id vero quod in medio continetur, omnes homines carnem nominant, nemine intelligente, quum exquisitè dissecatur, carnem haudquaquam manere, sed cum tenuissimis quibusdam, veluti fibris, in quas nervosum genus resolutum est. Voco autem nervosum genus, in unicam appellationem cogens, tum vincula, tum tendones. quippe ex ijs per carnem dispersis, musculorum ostendimus essentiam consistere. quæ ut permanere posset, venis indigebat & arteriis, At qui citra dolorem pulsare, ad solas arterias pertinet, animal etiam dum bene valente. Vbi vero ingens oborta est inflammatio, vel erysipelas, vel abscessus, arteriarum pulsus cum dolore sentimus, quum antea per bonam valetudinem, neque cum dolore, neque sine dolore ipsum sentiremus. Quinetiam eueni-

Torpedo.

Musculorum
compositio.Vincula.
Tendones.Arteriæ pul-
sant sine do-
lore.
Dolor ab in-
flammatione.

Pulsus.

Inflamato
rius affectus

Paralyfis:
resolutio.

Peripneu
monia.
Pleuritis.

re videmus, vt duabus præcipue occasionibus, vehemens dolor inflammatis partibus inferatur, quum mouentur, aut quum a re quapiam comprimuntur. Inflammato igitur omnino musculo, duplici modo, productis arterijs, dolorem sentimus. Nam & mouentur, & ab adiacente carne comprimuntur, & ipsam comprimunt. Atque hac ratione partes inflammatae pullant, quæ veterrimi quique solū vocant pullum. Posteriores vero omnem arteriarū motum, quem sensus percipere posset, similiter nominauerunt. Sed non protinus stupide pulsare, inseparabiliter, aut omnino proprie, ad musculos pertinet, quum ne pulsare quidem cum dolore, pulsu id omnino (vt dictū est) declarante. Nam in scirrīs, & œdematis, qui proprie tumores appellantur, atque in intemperantijs, quæ sine tumore consistunt, motus arteriarum dolorem haudquaquam excitat. Ac ne per inflammatos affectus quidem, nisi quum maiores effecti sunt, dolor infestat. Etenim sine musculo, arteria inflammatorium sustinens affectum, ipsa per se cum dolore pulsat. Dico autē inflammatorium affectum, vt simul cum inflammatione, & erysipelas, & abscessus intellegatur. Huiusmodi igitur affectuum, quum maiores fuerint, pulsus accidens esse censetur. Quod si aliquando in ijs pulsus, ipsi scilicet laboranti, stupidus esse videatur (hic enim stuporis affectum sentire potest) tum scire licet dispositionem in musculi nervis consistere, sed ita consistere, vt ad paralyfin (idest resolutionem) tendant. Quippe stuporis dispositio, inter resolutionem, & integram valetudinem media est. At pulsus cum dolore factus, cum inflammatorijs affectibus notatu dignis numerari debet, idque semper in ipsis arterijs, atque in continentibus ipsas partibus, quum ob angustiam eas premunt, & quum attolluntur partem affectam, quæ sentire nata est, veluti percutiunt. Ergo neque in peripneumonia, neque laterali morbo, dolor pulsatorius euenire potest, idque ob partium naturam. Namque pulmo sensum non habet, morbus vero lateralis membranæ costas succingentis, morbus est, quæ ubi costas quidem vicina est, necessario comprimatur. At media ipsius pars comprimī non potest, sed inflammationis duntaxat ratione dolet. Atque in hoc spacio arteriæ sunt, quæ per intercostalia vocata spacia, & per crassas, laxasque laterum partes extenduntur, ac in profundo magis delitescunt, & succingentem costas tunicam haudquaquam attingunt. Harum igitur arteriarum motus in morbo laterali ab ægotante sensu non percipitur, tantum abest vt ei dolorem inferat. Nam inflammatis interdum intercostalibus musculis, arteriarum productionem, dolorem inferre necesse est. proinde laborans ipsum facile percipiet, atque pro inflammationis magnitudine, sentiet in parte inflammatiua pulsationem. Ob hanc quoque causam, ubi vehemens fuerit pulsatio, suppuratur particula, consequente suppuratione ingētes duntaxat inflammationes. Cōstat igitur ex his quæ iam diximus, quod pulsatorius siue pulsatiuus, a medicis vocatus dolor, per inflammatorios affectus fiat atque in corporibus sensibilibus, idque vel per se vel proprie vel primario affectu in arterijs (nominet enim quilibet vt voluerit) in reliquis vero partibus sensibilibus omnibus, per cōsensum, eo quod a vicinorum cōtactu prematur,

neq; in hepate, neq; in renibus vnq; huiusmodi pulsatio apparet. quoniam nullus per totum corpus ipsorum neruus dispersus est, neq; etiam per pulmonem. Quocirca grauitas in ipsis sentitur, quum tumoris preter naturam genus aliquod, ea infestauerit. Nam in horum viscerum quolibet, adiacens membrana per quam neruus dispergitur, sensu potitur. Quia vero a tumore qui est in viscere, ipsa extenditur, doloris specie appellatione dotauit. Proinde Hippocrates primus omnium scripsit, in renem dolor grauis. Post hunc vero optimorum medicorum non pauci, non acuti doloris, sed grauitatis sensum in predictorum viscerum inflammationibus fieri dixerunt. Enimvero membranas, ut quibus nullae sunt arteriae, non pulsare rationi consentaneum est, quemadmodum neq; cutem, etiam si vehemens assit inflammatio. Atq; eadem ratione, neq; adenes, quibus nullae sunt arteriae. Etenim huiusmodi partes, quum inflammatae sunt, vnico duntaxat doloris modo vexantur, extensionis. Quippe huiusmodi doloris species, a nullo sentiendi corporum, in huiusmodi dispositionibus separari potest. Reliquae vero doloris species, quibusdam partibus accidere possunt, quibusdam non possunt. Igitur meminisse eorum semper oportet, ac cognoscere singulorum locorum naturam, quinetiam intrinsecus, quis vniciq; parti modus doloris peculiariter conueniat, quis vero contra. Proinde resumetes rursus ipsos dicamus. Quippe vnus doloris modus est, qui per inaequalem intemperiem in affecta parte consistit, vel nulla re ipsam extrinsecus attingente. Alius qui ob tensionem fit, non soli affectae parti proprius. Nam a vicinis interim partibus oritur. Est item dolor qui a tangentibus duntaxat, in affectam particulam transfertur, quum videlicet vel compressa, vel contusa, vel a re quapiam superueniente vulnerata dolet. Quippe doloris modus, qui a motu procedit, quemadmodum pauloante de arteria dictum est, a re quadam media dolore efficiente pedet, etenim quae ex ipsa mouetur pars, tenditur. & ad vicinas accedens, comprimitur interim, & contunditur, & vulneratur. Si vero nulli inciderit, eam sola tensione, dolere necesse est. Veluti partes totae ab alijs motae, si nichil extrinsecus ipsas tangat, nullo, preter eum qui necessarius est, dolore afficiuntur. Caeterum alibi me frequenter dixisse memini, primas doloris species duas esse, quum affatim temperies alteratur, atq; quum soluitur continuitas. Quae cum iam dictis haudquaquam pugnare videntur. Namq; pars intenta, aut compressa, aut contusa, aut vulnerata, dolet ob continuitatis solutionem. Neq; enim quum acu quispiam vulnerat, alio affectu laborat, quam si ab acris humore facta fuisset erosio, utpote per vtrumq; affectum corrupta continuitate. Igitur non eandem doloris speciem excitat, mordax humor, & plurimus. Nam ille rodendo dolore excitat, hic vero tendendo, flatuosi spiritus exemplo, ac veluti vrina vesicam intredit quum non redditur. Verum in erysipellate, & inflammatione, atq; in totum in affectibus inflammatorijs, non solum quia intentae sunt, partes laborant, verum etiam quia intemperatae affectae sunt, ac ne hac quidem, exigua, ad dolorem inducendum, vim habente. Id quod declarant hi, qui per vehementem hyemem profecti, manus ad ignem affatim calefacere tentant, intolerabile

Hippocrates.

Doloris modi.

GALENI DE LOCIS AFFECTIS

Galenus colica. nimirum sentiunt dolorē, & quidem maxime in vnguiū radice. Porro meminī, michi ipsi accidisse dolorem vehemētissimum, vt videre michi viderer in intimo ventre terebro perforari, in eo potissimū spacio, per quod a renibus ad vesicam vterque scimus extendi. Iniecto deinde rutaceo oleo, quum id paulo post excernere tentarē, excreui simul grauissimo cū dolore, humorē vitreum a Praxagora appellatum, quippe vitro fuso, tum colore, tū substantia, haud absimilis erat. atq; id alijs quoq; accidere conspexi. **Qz** vero hic humor sit frigidissimus, iam a Praxagora dictum est, qui ob hoc vitrei nomē ipsi imposuit. Id enim haud obscure percipitur sensu tactus tū ipsorum qui illum excernunt, tum aliorū si quis confestim ipsum tangere voluerit. Sed dignū utiq; admiratiōe est, quomodo frigidus excidere possit, neq; ab excretionis violentia quum excidit, calidus euadat. Equidem putabā lapidem in altera vterarū impactum, adeo erat, vt michi videbatur, doloris ipsius species perforati similis. Atqui vacuato humore, doloreq; sedato, manifeste constabat, neq; lapidem fuisse causam, neq; in vteris, aut renibus, locum fuisse affectum, sed in intestinis potius, præcipue vero crassioribus. Neq; enim ~~ita~~ a tenui corpore, breui tēporis spacio exire poterat, sed a profundo quodā & quidem crassiori corpore, quā sit tenuium intestinorum tunica, ferebatur. Huiusmodi dolores, omnes fere medici colicos nominare vidētur, quanq̃ ab ea parte qua dolor sentitur, nullum indicium sumi potest, quod magis colon quā tenue intestinum dolor afficiat. Nam huiusmodi dolores, perinde ac si terebro partes perforētur, molestare solent, narrantibus ita infirmis. Sunt alij dolores per quos palus videtur infixus, qui & ipsi corpus affectum crassum esse significant. differūt autem inter se, aut multitudine, aut crassitudine, aut rei dolorem facientis potentia siue ea humor fuerit, siue spiritus flatuosus. quippe paucus plurimo, & tenuis crasso, & permanens moto, minorem dolorē excitare solet. Atq; qui ad vehementē refrigerandi vim haudquaq; accedit, vehemētissime refrigerate minus cruciat. Verum hoc doloris genus, ad crassum intestinum referendum est, siue palum ibi infixum, terebro perforari locū quis putauerit. Atqui huiusmodi dolores, ab eo quo lapis impactus est, discerni non possunt, nisi quis accidentia quæ postea consequuntur expectauerit. Quāuis ob huiusmodi ignorantia, quod ad doloris mitigationē attinet, nullā laborati noxam inducamus. si quidem vtriusq; doloris præsidia, omnia cōmunia sunt, & quidē calorifica in primis, siue ea extrinsecus adhibeantur, siue iniiciātur. Deinde nisi mitigatus dolor fuerit, eorum medicamentorum, quæ dolorē obtundere possunt, aliquod adhibendum est, cuiusmodi est id quod a Philone institutum est.

Lapis reni Verum si lapis dolorem excitauerit, ipse interdū solus, interdum vna cum cruore excernitur. etenim radit ea corpora per quæ trāsīt, maxime si vel asper, vel acutus fuerit lapis, ac si postea vrinas inspexeris, sabulosa quædam subside inuenies; **Qz** si in colo affectus cōstituerit, neq; lapis, neq; cruor, neq; arena, sed humor aliquis, qualis iā dictus est, subsidere videtur. Atq; alia, quæ ad affectum intestinū pertinent, apparent accidentia. Protinus enim infla-

Vitreus humor.
Praxagoras.

Galenus de ceptus.

Philonis antidotum.

Nephritis nota.
Vrina cruenta.
Colica signa.

tio quædam, & extensio, & flatus complures, & tormina, & excrementa flatibus plena videbuntur. Ea autem discernere licet, si super aquam natent, ac bubulo stercore simulentur, quin etiam cibi tum cupiditas tum cōcoctio, deterior euadit. Intueri etiā oportet & præcedentia & præsentia, & ea quæ per continentia cōmunitatem consequuntur. pars enim quæ primario afficitur, ventriculo cōtinuitate quadā cohæret. Insuper colicos nominatos affectus, magna ex parte præcedit, & cruditas & spiritus flatuosus, & vomitus, & nausea, quæ multo tempore inanis permanet, & in præcordiis mordacitas, & fastidium, & indigētia plurima. Igitur ex huiusmodi quidem doloribus, ij qui vehementissimi sunt, haud ab re in crassis intestinis consistere putatur, qui vero mitiores sunt, ex duobus alterum necessariū est, aut quod in his ipsis sunt, sed a leuiori causa, aut quod in tenuibus consistant intestinis. sed qui mordaces sunt, a mordaci humore intestinum erodente, fieri solent. Ergo dysenteria semper huiusmodi dolores præcedunt, utpote per quā Dysenteria intestina exulcerantur, quā vel solam, tum recentiores medici, tum antiquorum non pauci, dysenteriam nominant. Quāuis nonnulli, non solum hanc, Cruenta dysenteria. sed aliam quoque quæ cruenta, ob excretorum speciem, nominatur, dysenteriam appellant. Nam interdū syncerus, plurimusque sanguis interdum veluti limus & feces ipsius non parvæ quantitatis excernitur. Verum hæc affecti iecinoris accidens esse cēsetur. Ea vero per quam syncerus multusque sanguis excernitur, vniuersum corpus plerumque euacuat, haud secus quæ hæmorrhoides, aut muliebres profluvium. Sed hæc posthac percurrere in animo est. Rursus ergo ad dolorū species redire oportet, eas enim in hoc libro persequi potissimum proposuimus. ¶ Igitur iterū incipiamus a punctorio vocato dolore, ac videtur quidem veluti radix ipsius affectus, inter pungēdum, circa membranas potissimū figi. verum dolor circa locum punctum, ad magnum spacium extenditur. atque hoc modo in laterali morbo dolorem punctorium esse, & in inflammatioe pulsatiuum, apud omnes fere medicos in cōfesso est. ¶ Verum hæmodia quidē (id est dentiū stupor) nihil simile cū membranosis corporibus (ut Archigenes scripsit) habere videtur, haud enī ignoramus ori duntaxat, neque toti tamen ori, eā accidere, sed dentes, gingiuasque infestare solet affectus quidam, quæ hæmodiā vocamus. hanc vero oratione quidem enarrare impossibile est, sed cū quispiā & austeros, & acidos cibos ingesserit, ita ut affectus aliquis sequatur in dentibus, & gingiuis, eū in omnibus eundem esse credimus. siquidem videmus nos magna ex parte similes esse in affectibus tollerādīs, ita ut ab iisdem causis, eadem sustineamus. Hunc quidem affectū in ore duntaxat fieri scimus. Sunt alia dolorū genera ab Archigene perscripta, quæ neque dum fiunt cognosci, neque dum profertur intellegi possunt. veluti holcimos (id est tractorius) austerus, dulcis, sensim acidus, salus, viscosus, ferus, stringens. Atque huiusmodi nomina in libro de pulsibus scripta posteritati reliquit, quæ auditores nihilo doctiores reddere possunt, eo quod doctrina quæque propria desiderat nomina. Si enim de saporibus, aut omnino de propriis quæ lingua iudicantur differamus,

Sanguis a toto corpore.
Hæmorrhoides.
Menstrua.
Dolor punctorius.
Pulsatiuus dolor.
Hæmodia.
Stupor dentium.

Nomina dolorum.

dicemus utiq; austerum, & acerbū, & stringentem, & mordacem, & salsum, & dulcem, & amarum. Si vero de his quę tactu iudicātur, humidū corpus, & aridum, & calidum, & frigidum, & asperum, & leue, & molle, & durum, & acutū, & obtusum. Haud sec⁹ de his quę visu discernūtur, rubrum, flauū, nigrum, album, fuscū, aut aliud quidpiam huiusmodi. Quod si appellatiōes ipsorum permutaueris, quid dicas auditorū intelliget nemo, veluti de astrin gēte, aut austero dolore. quippe fieri non potest, vt quid sit dulcis dolor, in tellegatur. Nam dolor semper molestare laborātem solet, atqui dulcia quę que iucūda sunt. Igitur quam verissimum est, Archigenem circa medicę ar tis opera fuisse studiosum, quo pacto tamē in huiusmodi nomina inciderit, quum sepenumero inuestigauerim, inuenire nō potui. Videamus ergo quid manifeste ex ipsis colligere possimus, veluti paulo ante de stupenti labore iam fecisse videmur. Nam iustū est vt obscura nomina in dubio derelicta, inutilia reputentur, perinde ac si nunq̃ scripta fuissent. Quę vero clara sunt iudicentur non ratione duntaxat, sed multo etiam precedente experimēto, quanq̃ huiusmodi iudiciū perdifficile est. nam plerunq; alijs nos credere oportet, qui suos affectus ob animi lāguorem, neq; cōsequi plane, neq; si cō sequantur, eos enarrare possunt, aut quia oratione quid patiantur, declara re omnino nequeunt (quippe non exiguas ea res vires desiderat) aut quia affectus ipse ineffabilis est. Ergo relinquitur, quod nemo singulorum dolo rum species conscribere potest, nisi ipsemet passus fuerit, sitq; medicus, qui interpretandi alijs facultatem habeat, & qui prudenter, & sine mollicie, cōprehendere possit suos affectus, dum laborat. Atqui nemo inuentus est qui per totum ætatis suę decursum, omnes affectus sustinuerit, etiam si perquā morbosus fuerit. Proinde non possum non mirari, quum eorum proprie tates ab Archigene scriptas lego, ita scilicet ipso narrante, tanquam omnes passus fuisset, quanq̃ non admodū morbosus erat Archigenes. Si enim vnā aliquam partē, & infirmam, & morbidā habuit, non protinus omnibus la borauit. veluti nec reliquorum mortaliū vllus. Neq; enim inuenire est ho minem eundem, qui simul & caput habeat infirmum, & thoracem, & pul monem, & hepar, & lienem, & ventriculum, & intestinum ieiunum, & co lum, & vesicā, atq; reliquas id genus partes. Videtur itaq; Archigenes pro prijs quibusdam consilijs, & quidem dialecticis potius, quā affectuum ipso rum experientia fulcitus, pro viribus dolorum species explicare voluisse.

¶ Quod ea quę ab Archigene dicta sunt, aliqua vere & absolute & clare, alia omnino obscure imperfecte indistincte & falso dicta sunt. Cap. II.

Erum vt studiosi maiori a nobis copia dotati recedāt, pro posita eius oratione, eos qui in arte exercitātur, moneo & hortor, vt quę plane vera sunt, ea duntaxat eligant, ipsiq; credant, quę vero ab ijs abhorreere videbuntur, ea prateriri oportet. ¶ Igitur Archigenes quū reprehēdisset Ascle piadem dicentē in articulari morbo neruū affectū, dolore haudquaq̃ cruciari, quod nichil omnino sentiat, carnē autē, quanq̃ non affe

Ineffabile

Archigene
nes.

etiam, dolere tamen, utpote a parte vicina compressam. Postea ad verbum ita scribit. Porro vasa vehementer compressa, capitis dolores sine inflammatione obortos arcent, veluti prohibita in ipsa incurfione, id quod barbaricum vin-^{Barbaricum} culum tum maxime perficere potest. Sphacelodes vero hemicranias, disse-^{vinculum} ctio eorum, sed maxime arteriae circumscribit. Hec enim si superauerit, pul-^{Sphacelo-} satoriū turgidūq; dolorem inducit, ac rotunda euadit, horrorem plane exci-^{des hemi} tans, quēadmodum venae quadā veluti indurantur. Nerui vero intorti dis-^{craniae} tenduntur, ac indurantur. atq; hi torpentes inferunt dolores, dura dissentia-
one cruciantes, & profundos, & infixos, & angustiae plenos, & minime fu-
fos. ¶ Membranae in latū discurrentes, & inaequales dolores excitant, atq;
crebro ita laborant, ut haemodiae (id est dentium stupori) simile quidpiā ha-
beant transmissionis videlicet asperitatē. Ita superficies quoq; & membra-
nae in media carne cōtentae, quae dilaniantes quoq; dolores inferunt. ¶ Do-
lores vero a membranīs ossa circudentibus dependentes, perinde affligere
comperiuntur, ac si in ossibus ipsis consisterent. ¶ A venis, graues, & descē-
dentes, & aequaliter infixi dolores suscitantur. ¶ A carne autem & fu-
si & laxiores, quapropter non adeo extendi videntur, sed arbitratu labo-
rans sensum asperis quibusdam rebus impleri. ¶ Musculi, quod ad dolores
pertinet, ex carne neruo atq; arteria quoq; mixta idiomata referunt, stringe-<sup>nota qd arteria dicitur
an do lo rem sentit</sup> tes (ut ita dixeris) & cum capaci latitudine intenti & torpide salientes. Ex
reliquis vero vlcerosus quidē dolor, & in vlceribus leuiter acutus, & maxi-
me dulcis, & qui pruriginem inducere potest, ad superficiem pertinere vide-
tur. ¶ Punctorius autem profundas partes infestat, infixus autem, cū sinus
accesserit. Stimulans autē, partim eorum quae in loco sunt, aliquid affectum
esse declarat, partim contra, utpote qui haudquaquā profundas partes occu-
pat. ¶ Lacerans autem est qui in sinu consistit. ¶ Hic est primus Archige-
nis sermo ex libro primo de locis affectis, quo docere conatur quomodo ex
dolorum differentiis partes affectę possint inueniri. ¶ Igitur rursus ab ini-
tio ipsum examinemus. Nū incassum dixerit, sphacelodes hemicranias va-^{Sphacelos} forum dissectio intercipit? Igitur quos dolores nominet sphacelodes, inue-
tu difficile est. non enim inter omnes conuenit, quid haec vox (sphacelos) si-
gnificet. Sunt enim qui dicunt ipsam vehementem dolorem declarare, alij
tātum inflammationis excessum, ut partem ad corruptionis periculum in-
ducat, quae dispositio a nonnullis gangrena appellatur, Alij partis affectae
corruptionem ipsam, sphacelon dici volunt, Alij conuulsionem, Nonnulli
non eam quae fit conuulsionē, sed quae per inflammationis magnitudinē ex-^{Cangrena} pectatur, Alij etiam nō simpliciter conuulsionem, se eam quae neruorum
corporum inflammationi superuenit, Alij simpliciter fortem tensionem, alij
putredinem. Ergo vocabulū sphacelodes, in iam proposita Archigenis ora-
tione scriptum, ad tantam peruenit obscuritatem, ut nihil per ipsum expli-
cari posse videatur, ipso nusquā in alijs libris medicorū nominum enarra-
tionem conscribente. ¶ Per verbum autem circumscribit, fortasse intellet
quispiā ab eo, veluti celeriter & ex toto sanari. ac subiiciamus ut ita dicatur.
^{Circumscribere}

Dolor pul-
satiuus.

Dolor tur-
gidus

Nam quid facere poterit is, qui intellegere cupit ea, quæ ne is quidem qui scripsit intellegi voluit. ¶ Deinde pulsatorium, & turgidū dolorem, arterias inferre dicit, cum ipsæ videlicet per sphacelodes hemicranias primogenia affectione laborant. In primis itaque qualis sit pulsatorius dolor enarrare tentemus, quāvis ante nostram enarrationem, omnibus medicis notus sit. siquidem ingentium inflammationum accidens ipsum esse perhibent. Turgidus autem dolor est, qui a parte primario affecta, veluti a radice incipiens, celeriter in partes adiacentes transfertur. Id vero non solum in hemicrania, vt Archigeni placuit, sed in cepheala quoque vocata, euenire solet. Etenim in hac nonnunquam arteriæ primario affectæ huiusmodi (qualem dixit Archigenes) dolore vexantur. Ita vt fateantur nonnulli, vasorum ipsorum se dolorem sentire, id interpretari tentans, arteriam subhorrentem, fieri rotundam dixit. Igitur inquirendum est, vtrum veluti per Sphacelodes hemicranias, arterias affici dicit, intellegendum sit ab eo, simili quoque modo affici venas, vtpote per hunc solum morbum, varicum exemplo obtortas, an commune sit accidens venarum, vel quomodolibet affectarum, vel dūtaxat inflammatarum. Ex eo enim quod sermoni de venis, iungit sermonem de arterijs, par est, vt coniciamus, de eodem affectu ipsum fuisse loquutum. Ex eo autem quod mox in vniuersum de nervis, atque de alijs huiusmodi partibus scribit, non adaptans vni morbo sermonem, eadem ratione putandum est, itidem de venis quoque fuisse dictum. Itaque in hac ambiguitate satius fuerit, vt existemus in eo sermone quem de hemicrania conscripsit, simul cum arterijs, ipsum venarum quoque mentionem fecisse, atque reliquorum instrumentorum sine vlllo distincto affectu, neque in nervis, neque in ijs partibus, quæ illos deinceps consequuntur, in quibus dixit venas graues, ac detrahentes, atque æqualiter informatos dolores inferre. Verum hæc nonnihil ambiguitatis continent. ¶ Quod vero deinceps sequitur vbi dicit nervi vero distenduntur, & manifeste contorti indurantur, recedit enim ab hemicranica dispositione, definiens id in vniuersum ad nervos quomodolibet affectos pertinere, quod plane mendacium est. Neque enim quilibet nervorum affectus, ipsorum essentiam indurat, atque intorquet. Sunt enim nonnulli, per quos laxiores euadunt nervi, quemadmodum per alios quosdam aridiores. Quinetiam sæpenumero vbi nullam sensu perceptibilem habent differentiam, ita vt exquisitè sani videantur, nichilo minus neque sensum neque motum, præstant subiectis corporibus. Itaque in solis fortasse inflammationibus, aut inflammatorijs morbis, aut præter naturam tumoribus, dixit nervos & indurari, & intorqueri. At ne in ijs quidem manifeste apparet nervos intendi. Nam & laborantibus ipsis, & nobis aspicientibus, intenti nervi apparent. quapropter nisi curentur, & conuulsiones & distentiones ad ipsos sequuntur. Atque omnium quæ in tumorem attolluntur, commune accidens esse videtur vt intendantur. Nam & arterias, & venas, vbi per summa membra, orta inflammatione, panus exurgit, intendi videmus. Plærunque etiam totum vas intentum videtur, ac rubere magis, &

Panus

calere, atque maiori dolore (si tangatur) affectū. Itaque constat totū inflāmarī, Inflāmatio
nis acciden
tia incipiēdo ab ea parte quę primario affecta est, usque ad alas, & inguina. Proinde recte dixerunt oēs fere medici, inflāmatīs partibus, accidit ut rubescāt, tendant, renitant, intumescant, & doleāt. Verū (ut diximus) nō oibus, sed his dūtaxat accidit pulsus, quę arterias habēt notatu dignas, & partē sensu pręditā, aut ubi ad notabilē magnitudinē inflāmatio attollit, tūc enī pulsatorū dolorē sentiūt laborātes, vel nullo existēte sensibili vase in affecto corpore. Sed interrogabis me fortasse, quę sint singulorū instrumentorū propria accidentia? Id vero iā antea neque semel duntaxat explicatū est, quod videlicet proprię actionis noxa, qualicūque sit specie, cuiuslibet partis propriū est accidēs. Neque enī aliud eis necessārio accidēs, neque etiā noxarū differētię existūt. Nā differētię quidē variant, pro affectus, tū specie, tū magnitudine, Accidentis vero ad vitiatā actionē ptinētis, siue genus, siue spēs, aut utcūque noiare volueris, semper permanet. Ceterū satius fuisset Archigenē, qui oīa, via & ratione se explicaturum professus erat, abundantiū hęc persequi, sed alia quoque permulta negligenter admodū tractauit, quorū non pauca, in plurimis alijs libris conscripsimus, quēadmodum & posthac deinceps dicentur. sed breuiori quidē cōpendio, ea quę exacte alibi fuerunt exarata. Longiori vero disputatione hīc tractabūtur ea, quę alibi breuiori stylo percurrimus.

¶ Nūc vero reliquas dolorū differentias, quarū in pręscripto sermone Archigenes mentionē fecit, persequamur. Quod enī peccauerit, dicens stupidos dolores neruis euenire, quodque stupor nō vnus cuiuspiam partis sit affectus, sed causę potius, ac dispositionis rationē habeat, iam antea dictum est. Quod vero dolores dure distendētes in ipsis fieri dicit, recte dictum est. quāquam melius erat, si simpliciter dixisset, distendentes, non addendo dure. Nam neruorum dolores, utrinque vehementer distendere possunt. quia ad utraq; extrema tenduntur, tum id a quo incipiunt, tum illud in quod finiuntur. Non secus quā chordę in cithara, quę sæpenumero, ubi nimis intenduntur, dirumpi solent. Quapropter citharistę, quum instrumenta sua post vsum reponere voluerint, chordas relaxant. Nam plane constat eas a contrarijs, tum causis, tum dispositionibus intendi, siue humidus fuerit ambiēs aer, ut rigare ipsas & implere possit, siue vehementer aridus. Ab utraque enī ambientis aeris temperie, ad vltimam tensionem perueniūt. Proinde recte dixit Hippocrates neruorum cōuulsiones & a plenitudine & ab inanitione euenire. utpote per quas nerui immodice scilicet tenduntur. Neruorum
distentio ¶ Sed quod profundos dixit esse dolores, id ab accidentibus, quę plurimis ex neruis eueniunt, sumptum est. Etenim quum venę quidem semper priores in superficie sint, deinde post eas arterię, quibus postea nerui subduntur, idcirco laborantes tensionem in imo sentiunt, quāquam multi tendones, qui ob id, quod neruosa sunt corpora, a nonnullis plane nerui nominant, nō profundos, sed in superficie dolores habēt, si quā ipsos quoque sic intēdi cōtigerit, ut sūt illi qui digitos extendūt, sūt autē & qui illos incuruāt, in superficie quidē, sed nō similiter ut extēdētes. Hippocra
tes
Dolor pro
fundus ¶ Porro Archigenes neruorum dolores ifixos

c. ij.

Dolor angu-
stiae plenus

Pleuritici

Hepatis in-
flammatiō

esse dicit, quum huiusmodi doloris species, vt antea diximus, ad colon ma-
gis pertineat. Atq; accidit etiam auri, cum quadam pulsatione, atq; denti-
bus molaribus, quinetiam oculis, sed infixus dolor nervis minime euenire
potest, etenim magna ex parte utroq; extenduntur, & ad supernas, & inferi-
ores animantis partes. Quod vero deinceps ab Archigene dictum est ner-
uos angustiae plenos habere dolores, inepte quidem dictum est. Nam nihil
amplius declarat, quam quum dicit & minime fufos, re vera enim minime
fufos idem est, quod in latitudine porrectos dolores nervi non habent, sed
magis circumscriptos, utpote perueniente ipsorum tensione, & ad supernas,
& ad inferiores partes, magis vero sursum usq; ad caput. Ac tum primum
ipsos vniuersi corporis, & conuulsiones, & distentiones comitantur, nulla
nervi tentione huiusmodi accidentium aliquod inducere potete, antea qua
caput ipsum attingat. ¶ Post hac consequenter scripsit Archigenes de me-
branis, quod in latitudine perueniant ipsis dolores, quum afficiuntur, quod
quidem verum esse fateamur. Quod vero aliquid hemodiae (id est dentium stupori) si-
mile habeant, non est verum, vt antea dictum est. Neque etiam in totum ve-
rum est, quod membranarum dolores sint inaequales. siquidem contrarium
magis veritati consonat, quippe ex propria ratione, videntur aequales indu-
cere dolores, eo qd vniuersum ipsarum corpus, aequale est. Nam qd ob com-
municationem cum vicinis, inaequalitate quandam afferunt, id interdum per acci-
dens euenire solet. Quum enim ad affectam ipsarum partem, circumiacentes & du-
cuntur, & tendunt, dissimile fieri dolorum necesse est. vbi enim inteta particu-
la acutiori sensu est, ibi dolore vehementiore cruciantur. Vbi vero sensum habet
hebetiorem, ibi minus dolent. Atq; ex eo quoq; quod vel attingunt, vel non at-
tingunt id quod in particulam ipsam tendit, non ab re dolorum differentia de-
prehenditur. Atq; hac ratione nonnulli pleuriticos, iugulum dolent, porrecta in
hunc locum membrana costas succingente. Aliquando tamen non ad iugulum, sed
ad praecordia dolor transit, percepto ipsius sensu in septo transuerso, utpote
quod necessario mouetur, quum pleuritici respirant, idq; oibus thoracis parti-
bus magis. Quum enim veluti radix doloris in latere consistit, tum laborantes,
musculis qui illic sunt, respirare pigritant. quare tum soli septo transuerso, na-
tura respirationis officium committit. quemadmodum in bene valentibus, qui
libera vtuntur respiratione, contingere solet. Igitur quum in partibus late-
rum infernis, oritur inflammatio, septum transuersum intentum, magis dolet,
quum vero in partibus supernis, tum iugulum potius dolor infestat. Nam se-
ptum transuersum, quia mouetur, iugulum autem quia durum est, causae ra-
tionem obtinet. ¶ Vbi vero ingens in hepate oritur inflammatio, aut vbi
ipsum induratum est, dolor qui tum iugulum in dextra parte infestat, con-
cauae venae magis, quam membranarum tentione sequitur. Quum au-
tem dixit, hoc modo saepenumero superficiem quoq; separatim dolere, pla-
ne declarat id esse, quum membranae affectum quempiam habent. Vnde
Archigenes dixit ipsas, dolores habere haemodiae non dissimiles. Quia
enim simul cum haemodiae proprietate, stuporis etiam sensus percipitur, vt ab

eadem causa utroque affectu dependente. Membrana autem quę in superficie cuti substrata est, sæpenumero stupēti dolore afficitur, utpote quę ab externis causis, & quidem frigidis, celerius noxam subit. Idcirco deceptus Archigenes dispositionis cōmunitate, cæteras membranas hæmodiæ simile quidpiam habere dixit, ac sæpenumero superficiem quoque, non secundum affectæ particulæ essentiā, factō dolore, sed ob membranarum ipsarum essentiam, quæ exanguis est, & frigida, quapropter facile a frigidis affectibus infestatur. Quia vero affectum ipsum, huiusmodi dolores comitantur, idcirco sæpenumero dixit fieri huiusmodi dolores, non veluti per affectæ particulæ essentiā, sic enim inseparabiles essent, sed per accidens superuenientes. Substrata igitur cuti membrana, quæ cum ipsa simul excoriatur, dolores facit tēsuos, & torpidos. membrana vero quæ in mediā sunt carne, veluti diuellētes dolores excitant, sunt enim plurimæ, & inæquabiliter insitæ, atque eam circundantes. Quumque aliquando e diuerso, contra naturam, tendi carnem contigerit, huiusmodi dolores euenire necesse est. Sane a multis exercitationibus, aut tensiui, aut vlcerosi proueniunt dolores, qui totos musculos occupare consueuerunt, inter quorum partes, carnes quoque numerantur. Verum de huiusmodi doloribus, satis in salubribus præceptis iam dictū est. ¶ Sed quod membranarum quæ ossibus adiacent dolores, & profundī sunt (id est in intimo corpore sensum excitantes) & ossium ipsorum, veluti dolentium, inducunt imaginem, haudquaquam mirandum est. Nam ij a quam plurimis ostocopi (id est ossium labores) nominantur, & magna ex parte ab exercitationibus euenire solent. quāuis interdum vel a frigore, vel plenitudine, fieri possint. ¶ Insuper venas dixit graues, & detrahētes, & æquabiliter irruentes inferre dolores. Verum ab initio, ubi hemicranīæ mentionem fecit, venas veluti varices incuruari ait. Ergo in hoc solo fortasse accipere oportet, ipsum hoc dicere. At qui scire licet propriū arteriæ venæque dolorem, extensi secundum longitudinem corporis, veluti chordæ cuiusdam speciem referre, nulla utique grauitate simul apparente. Aequabiliter autē infigi venarum dolores, admodum obscurum est, quippe infigi, ad nihil quod ipsis accidere solet, referri potest. ¶ Deinde de carnibus dicit, quod & fusos, & laxiores inducit dolores. Atqui in totum nullus dolor laxus est. nisi eos fortasse, qui minus intenduntur, laxiores vocitet. quoniam & vasorum, & membranarum dolores, magis intendi videantur. Id enim confitetur, eos non adeo extentos conspici, ob hoc quod carneæ musculorum partes, breuib. lineamentis continentur. Sed id quod deinceps scribit, videri tactum, veluti asperitatibus quibusdam plenum, an propriē ad dolores, qui in carnibus consistunt, pertineat, inquirendum est. Nam quod interdum aliquid huiusmodi per ipsarum dolores eueniat, a veritate haudquaquam abhorret. At quia non semper euenit, ad factam in ipsis dispositionem, idque magna ex parte vnīcam quandam, non ad ipsarum essentiam, propriē referendum esse videtur. neque simpliciter intellegendum est, eam dispositionem esse affectum inflammatorium, sed qui cum humo-

Dolor lax?

c. iij.

re fit,exasperare suapte natura potente. ¶ Porro deinceps de musculis scribens Archigenes, eos ex carne neruisq; mixta idiomatica referre dicit, utpote peculiari ipsorum essentia ex his consistente. Addit vero arterias, quoniam in ipsis inueniuntur. Atqui hoc pacto, venas quoq; dicere debuit, atq; membranas. ¶ Vocabulum autem astringentes, patrio sermone de his dicitur, qui quanquam pleni sunt, a bono tamen habitu non aberrant, atq; idcirco de iunioribus duntaxat dici consuevit, de senibus vero minime, quod non possit ipsorum corpus boni habitus, plenitudinem suscipere. Igitur Archigenes ad aliquam rem, quae non ita facile possit inueniri, vocabulum hoc referre videtur, maxime quia confundere, & corrumpere solet, patriorum nominum significata. Quod si astringentes, de ijs dici intellexeris partibus, quae a plenitudine intenduntur, non proprie ad musculos, sed communiter ad omnia repleta corpora pertinebit. ¶ Quum vero eos capaci cum spacio extendi dixit, puto ipsum hanc, a neruorum plenitudine voluisse se iungere. ¶ Torpide autem pulsare, haudquaquam fuisse recte dictum, iam antea declaratum est. ¶ Reliquorum vero dolorum, vlcerosus, inquit, leuiter acutus est. Est autem hac quoq; oratio obscura, neque per se quicquam docere potest, haud aliter quam ceterae ipsius obscurae orationes, quas ne enarrare quidem possibile est, nisi quis rem ipsam per se intellegens, eam orationi adaptare conetur. Quum itaq; sciueris, tum medicos, tum exercitationis principes, eos dolores vocare vlcerosos, per quos inter mouendum, vel tangendum, in laborante parte, sensus excitatur, qualis in vlceratis partibus percipi solet, facile intelleges per dolorem leuiter acutum, huiusmodi quampiam speciem significari, qualis ab acutae acus punctura, fieri consuevit. Ergo constat ipsum, neq; continuum esse, neque aequaliter per omnes partes porrectum. Hunc itaq; dulciorem esse dicit, quum dicere deberet imbecilliolem, aut obtusiolem, aut non vehementem, aut minus molestum, aut id genus aliud quidpiam. Nihil enim quod molestum est, proprie dulcius appellari potest. ¶ Id autem quod dicit, & pruriginem inducere potest, inarticulate dictum est, quippe haud obscura est inter pruriginis sensum, & vlcerosam dispositionem differentia. Verum quia crebro pruriginosa dispositio, vlcerosam antecedit, atq; soluta quiescenteque vlcerosa, in pruriginosam transmutatio fieri solet, inde est quod de ipsis confuse, indefiniteque Archigenes scripsit, quemadmodum neque causas harum dispositionum exacte tractauit. Verum nos eas in libris salubrium praeceptorum perfecte exarauimus. Igitur vlcerosus dolor, non solum ad cutem, sed ad imas quoque partes, ut ossa extenditur. Pruriginosus autem reuera ad solam superficiem pertinet, non tamen primario, pro ratione ipsius propria, sed per accidens. Ipsa enim omnes pelliculi subiacentes partes, spissitudine superat. Horum ergo dolorum vterque, propriae dispositionis est accidens, fiunt autem ob acres quosdam humores, atque tantum ipsi, quantum dispositiones ipsae inter sese differunt. Sed ut dixi, satis de ipsis in libro salubrium praeceptorum definitum est. ¶ Fodicus vero (inquit) dolor, in profundo est, sed non recte, nam ad membra

Adstringēs

Torpide
pulsare

Vlcerosus
dolor

Prurigo

Fodicus
dolor

nas, non ad imas partes propriè pertinet. ¶ Infixus autem (ut inquit) Infixus do-
 quum sinus accesserit. Hic sermo non omnino absurdus esse videtur. Quip^{lor}
 pe sinus, concavitas quædam est, quum partium antea coniunctarum, alte-
 ra distat ab altera. Quum itaq; fluxione impletur, ita ut adiacentes partes
 distendantur, tum tenfuum dolorem sentiunt laborantes, non quidem lon-
 go spacio porrectum, sed proprijs limitibus circumscriptum. At excreto quo-
 modolibet e sinu humore, protinus dolor conquiescit, nisi ambientia sinum
 corpora, adeo distendantur, ut inflammatoria dispositione torqueantur.
 Hæc sunt quæ propriè ad sinus pertinent. Quod vero ab Archigene dictum
 est, aliud ab his est. verum quid intellexerit, quum ita scriberet, haud facile
 inueniri potest. ¶ At quod deinceps scriptum est, non minorem habet du-
 bitationem. Nam stimulus (inquit) dolor non in imo subsistit. Hic enim Stimulus
 sermo, cum eo quem in initio præmisit, pugnare videtur, quo in hunc mo-
 dum scripsit. Stimulus autem, partim eorum quæ in loco sunt, quidpiam
 affectum esse declarat, partim contra. Id enim fieri potest, & in parte ossibus
 maxime vicina, & in cute, atque omnino in medio, huiusmodi dolore facto
 ab humore mordaci, sensibilibus partium aliquam erodente. ¶ Deinde quod
 in fine eiusdem orationis sic scriptum est, Lacerans autem est, qui in sinibus Lacerans
 consistit, si lacerans quidem idem significat, quod diuellens, medacium est. dolor
 Nam illi qui in sinu est, id minime contingere solet. Quod si non hoc, sed
 aliud quidpiam dicere voluerit, quomodo id poterit inueniri? Atque hu-
 iusmodi sunt quæ in præscripto sermone Archigenes posteris memoriæ Archige-
 prodidit. ¶ Igitur transeamus ad alium, qui & ipse ex dolorum differen- nes
 tia, affectas partes cognoscere docet. Est ipsius series huiusmodi. ¶ He-
 patís vero dolor, holcimos (id est tractorius) & inhærens, & torpidus est, Holcimos
 atque atrocius molestandus. ¶ Splenis autem acutus non est, sed & gravitatem
 simul, & extensionem habet. atque similis videtur ei, qui ad elisionem qui-
 dem atq; expressionem, sed extrinsecus incumbentem, renititur. ¶ Renes
 & austeros dolores inducunt, & cum permanente astrictione pungentes. Austerus
 ¶ Vesica vehementer stringentibus utitur doloribus, atque tensionibus pun- dolor
 gentibus. ¶ Vterus autem acutis, turgidis, pungentibus, distendentibus, tor- Stringens
 minatim incidentibus, quippe qui huiusmodi mixtione, dolore natus est, dolor
 quæmobrem idiomaticis quoq; ambiguitatem inducit. ¶ In hoc sermone, ite- Vteri dolo-
 rum Archigenes protinus ab initio, hepatis dolorē holcimon (id est tractor- res
 rium) esse dicit. Verum hoc vocabulum holcimos, apud Græcos in usu non Holcimos
 est. proinde quid significet haud facile inuenire est. Nā vocabulorū signifi-
 cationes, ex longo usu deprehenduntur. Atqui video eos, qui illo utuntur, vi-
 scidū per ipsum velle significare, quale viscū esse videt, ut cuius vna parte tra-
 cta, potest per ipsam reliqua illi continua simul attrahi. Sic pasta quoq; ex fru-
 mēto, holcima dicit, maxie si accuratissime subacta fuerit. sed ex ordeis, aut
 milio pasta, holcima non dicit. Atqui sub hac significatione, hepatis dolor
 haudquaquam holcimos euadet. proinde aliam significationem querere oportet.
 Itaq; vnus ex his qui Archigenis secta reliquis præponere conantur holcimō

hepatís dolorē dīcī afferit, quū hepar, vel induratū, vel inflammatū, detrahere iugulum videtur. Alius quum diuturno morbo laborat. Alius quum mediocri dolore afficitur. Sunt qui tardum ipsum significare velint, utpote qui acuto aduersetur. Atq; vrgentem, & adeo vehementem, ut nullam admittat requiem. Hunc acutum eum vocare solitum, contrarium vero, nempe tardum, holcimon dixisse autumant. Nonnulli eum dolorem, holcimon vocant, qui grauitatis speciem refert. Nam graue dolorem vocari ex consuetudine dicunt tractū, quia grauitate fit. Multa insuper alia varie explicāt, admirandi illi quidem enarratores, sed quæ intellegantur a nemine. Constat igitur hoc vocabulum holcimos, quod in propolītæ orationis initio inuenitur, nihil nos posse docere. ¶ At vero deinceps cōsideremus, quid utiq; sit dolor inherens. Nam hunc quoq; hepatís propriū esse dixit. Mihi quidē facile persuasum est, turgido dolori, inhærentē per contrarietate opponi, ipsum dicere voluisse. Quid enim aliud conijcere quis posset? Etenim hepatís dolor, si quispiā alius, vicina corpora ad consensum inducit. Nam & ad iugulum vsq; porrigitur, & spiradi difficultate creberrime affert. atq; interdū tussim quoq; ac dysenteriam, neq; raro nothas costas infestat. Igitur quonā pacto vere dicetur eodem in loco permanere? At fortasse satius fuerit putare, quod inherentem dolorem dixerit, veluti infixum. Atqui hepatís dolor, ut nuper ostendimus, haudquā huiusmodi est. ¶ Similiter antea iam declaratū est, ne torpidū quidē dolorē, particulę cuiusq; propriū esse. Nam ad dispositionē potius referendus est, hæc autē nō iecinore, sed in nervosis potius corporibus inueniūt. ¶ Porro atrociter molestās, cū torpido pugnat, utpote qui violentus est, atq; continuus. Sed nec huiusmodi quidē hepatís dolor est, sed potius grauis. At ne grauis quidē, exacte proprius hepatis est, sed splenis quoq; ac renibus inflāmati cōmunis. Equidem nō satis mirari possum, quo pacto Archigenes ad lienē duntaxat, hanc doloris speciē referre tentauerit. Nā vel Hippocratē audire debuit dicentē. Et in renē dolor grauis. Verum hoc peccatum exiguum forte censebitur. At lōge maximum est illud, quod committere solet, nomina scribens ceteris sensibus peculiarīa, quemadmodum nunc de renibus quidem, austeros scribit dolores, de vesica vero, astringentes. Hæc enim saporum sunt nomina, qui lingua ut instrumeto, & gustandi sensu dinoscuntur. Igitur res quædam declaratur, generatim quidem per hoc vocabulum stringēs, sed magis particulatim per austerum, & acerbum. quippe ambo astringunt, sed magis acerbum, qualis est omphacia vocata galla. Porro austera sunt multa, ut malī punici genera, atque cottonea mala, ac reliqua cōplura mensis apta. Sane acerba, haudquā sunt iucunda, non solum ea quæ medicamentorū speciē referūt, veluti hypocystis, & balauistiū, & galla, & rhus, sed etiam illa quæ quū sint huiusmodi, recipiuntur tñ in cibos. Quapropter nō excogitari quidē potest, quid vel austerum, vel acerbū dolorem dicere voluerit Archigenes, non magis q̄ aut ceruleum, aut rubrum aut fuscum, aut aliū aliquē, a coloribus nominatum. ¶ Nunc autem quid dixerit doctor quidā ex Archigenis fami-

Dolor inherens

Hepatis dolor

Torpidus dolor

Dolor atrox

Dolor grauis

Hippocrates

Sapor austerus
Sapor astringens
Austerum
Acerbum

lia, tempus est considerare. Nam dolorū proprietates Archigenem arrogātia motum interpretari voluisse censet. at quia reuera ineffabiles sunt, eū in huiusmodi nomina absurda incidisse, non intellegens vnamquāq; qualitatum, siue gustabilē, siue tangibilem, effari posse. Vbi vero multae qualitates circa vnam essentia apparent, ibi & proprietatem fieri contingit, idq; maxime in gustu videre est, si aliquando & amaritudinem, & dulcorem, & austeritatē, & acrimoniam, in vna essentia apparere contigerit. Sic enim in gustu proprietas quaedam oritur, ineffabilis illa quidē, si vnico nomine ipsam explicare tentaueris, sed quae dici tamē potest, si per singulas qualitates discurras, eo addito, qd & magis & minus declarare, haud impossibile est. Ita & herbas vniuersas, & reliquam quoq; materiam, enarrauerunt medicorū nō pauci, singulas qualitates, quae enunciatis rebus insunt, explicantes. Ergo Archigenes, si vniuersam essentiae proprietatem, vnico nomine comprehendere voluerit, indoctus omnino fuisset, id quod de Archigene nequaquam sentiendum est. Si autem simplices qualitates, ipsae quidē ineffabiles nō sunt, earum vero quantitas, exacta quidem mensura, ineffabilis est. quanq̃ sub latitudine quadam explicari potest. Igitur longiori sermone uti non oportet, quum species ipsa plane sermonē declaret, illa videlicet species qua uti debet is, qui quālibet rerum sensibilibus interpretari aggreditur, quippe omnium tāgibilium qualitatum, propria habemus nomina, haud secus quam gustabilium, visibilium, & audibilium. Atq; omnibus ijs patrio more uti debemus, & neq; stringentem, neq; austerum nominare dolorem, utpote quae saporum propriae appellationes sunt. Plurimi enim medici Archigene antiquiores, quum dolorum differentias conscriberent, haudquaquam ausi sunt a consuetudine in nominum vsu recedere, quae & ab ipsis laborantibus audire licet, qui perinde se dolere interdum aiunt, quasi acu pununtur, ac rursus perinde, ac si cerebro perforentur. Quin etiam videri libi aiunt contundi sese, & diuelli, & tendi, & retrahi, & detrahi, & grauitatis cuiusdam sensum percipere, qua interdum subiectarum partium aliqua suspendi videtur, interdum vero circundantibus incumbere. Igitur ut huiusmodi nomina omnia facile intelleguntur, ita astringentes, & acerbī, & austeri dolores, intellegi haudquaquam possunt, ac praeterea ab vsu omnino aberrant. Hec intellegere debuit Archigenes, quū docere nos vellet, quomodo loci affecti possint cognosci. Nam omnis qui de doloribus habetur sermo, vanus, nugarumq; plenus esse censetur, nisi ex his, quae laborantes ipsi dicunt, eos cognouerimus. Ergo si ab ipsis, quomodo dolent, discere oportet, nunquam vero dicant, acerbum, aut austerum, aut atrocem, aut holicimon dolorem, rursus inutilis erit huiusmodi doctrina. Praeterea huius sermonis locus ille, quo dicunt Archigenem interpretari velle dolorum proprietates, ad doctrinam, tum impossibilis, tum inutilis esse plane videtur. Primum enim non omnis ipsorum proprietas enūciari potest, quod cū ita sit, omnino fieri non potest, ut ad doctrinam aliquid conferat, utpote quā ij dūtaxat qui sensibilibus ipsam percipiunt, noscere possunt. quippe quae nobis nō affectis, incognita est, nisi

si fortasse Archigenes, omnes sui corporis partes habuerit affectas. quod licet concesserimus, fieri tamen non potest, ut credamus, vnum hominē, omnes singularum partiū affectus, fuisse expertum. donemus tamen (si volueris) hoc quoque, quanquā impossibile est. Nam vteri saltem affectus nunquā scilicet percepit Archigenes. nihilo minus huius proprietates conscripsit, quæ a solis mulieribus expertis, dinoscuntur. Itaque admirationē (ita dii me amēt) sæpenumero michi induxit, ex qua tandem ratiocinatione, tam absurdam hanc doctrinam collegerit, Quam & si veram contendis, nihil tamen ex ea utilitatis prouenire fateri cogeris, nullo infirmo suos affectus per Archigenica nomina interpretante. Nam quod nonnulli laborantium fastidire stomachum aiunt, id nobis, eo quod aliquando ita fuimus affecti, plane notū est. sicut etiam mœstitia torqueri, quippe quosdā sic fuisse affectos satis constat. An vero austero dolore, ab Archigene dicto, quispiam fuerit affectus, intellegi non potest, utpote nemine sciente, cuius rei nomen hoc adaptauerit. Nam punctorium, & distendentem, atque eos qui conformiter nominantur, atque ijs multo magis vehementem, & fortem, & violentū, & continuum, & intermittentem, nemo est qui non nouerit. utpote qui per nomina a consuetudine non abhorrentia, enarrantur, & quos quotidie euenire videmus. At austum, & astringentem, & atrocem, & holcinon, ut nemo profert, ita si quis fortasse proferat, nemo intelleget. ¶ Ceterum oportet, & affectum esse communem, & appellationem ipsum declarantem, ab auditorum consuetudine non aberrare, veluti quum stomachum stringi dicimus, id quod nemo non dicere solet. quippe tali sæpenumero sensu afficimur, qualem extrinsecus onus aliquod incumbens, inducere potest, idque in nonnullis oris ventriculi dispositionibus, quod per abusum non solum populares, sed probatissimi quoque medici stomachon appellant. ¶ Quinetiam inter vehementer respirandum, nonnunquā grauitatem in dextra præcordiorum parte sentimus. id si citra febrim eueniat, aut obstructione aut dura dispositione hepar laborare coniiciendum est. Veluti in inflammatione infestatur, febrim comitari necesse est. ¶ Itaque omnia huiusmodi & dici possunt, & manifesta sunt omnibus medicis. Archigenæ prioribus, atque sine absurdis illis nominibus doceri possunt. Archigenis vero doctrina hoc habet exacte proprium, ut non nouarum rerum, sed nominum rem nullam declarantium, enarrationi studeat. Nam liberum de pulsibus, huiusmodi nominibus impleuit. quibus ille, ut in commentarijs de pulsibus ostendimus, haudquaquam translatis indigeat nominibus.

¶ De via & ratione, qua simul & sedes affecta, & ipsius dispositio possit cognosci.

Cap. III.

Quidem voluissē Archigenem, tantorum medicorum successorē, addere aliquid, quo clarior euassisset doctrina, non demere tantum, ut ne nos quidē, qui in artis operibus iam senuimus, dicta ipsius intellegere nequeamus. Igitur quod ab illo omissum est, id perficere aggrediamur. docebimus enim in primis viam & rationem vniuersalem, cuius ad-

Os ventri
culi.
Stomach⁹

Hepatis
obstructio.
Scirrus he
patis.

miniculo, & ipse affectos locos inuenire, & ceteris viā ostendere possis. ¶ Igitur ut in priore libro dictum iam est, viā & ratio huiusmodi est. In primis quærere oportet singulorū locorum propria signa, ut quomodocunq; afficiantur, aut per singulos affectus alterentur, inuenire possis. Deinde vtrum singulorum affectuum propria sint signa, an circa quālibet partē varientur. Itaq; oportet & loci, & affectus non immemores, deinceps signa perstringere. ¶ Veluti si ita acciderit, ut pulmo inflammatione laboret, tāta inducetur spirandi difficultas, tantaq; angustia, ut suffocari laborantes videātur, ac recti sedere conentur, quem affectum orthopnoeam nominant. Quinetiam calidam sentiunt respirationē, idq; maxime si erysipelatis particeps fuerit inflammatio, quocirca ubi plurimū efflant, iuuari videntur, ac multum aerem frigidum attrahere concupiscunt, atq; inter tussiendū sputum expuunt, idq; modo hoc, alias alio colore infectum, ut interdū rubrum, interdū flauū, aut rufum, ac spumofum quoq; & nigrū, & liuidum appareat. Insuper grauitatis cuiusdam thoraci incumbētis sensum, sæpenumero percipiunt, ac dolorem ex imo ad ipsum peruenire, & ad pectus & ad spinam. Præterea acuta est ipsis febris. Pulsus vero habent, qualem in libro de pulsibus diximus. ¶ Sic ubi membrana costas succingēs inflammata est, acuta febris infestat, ac cedente, pulsus ea quam in cōmētarijs de pulsibus diximus proprietate, est autē dolor pūctorius, quū spiritus difficulter trahit, ac magna ex parte sputum colore infectū apparet, haud secus q̃ in peripneumonia. Igitur utrosq; affectus spirandi difficultas necessario comitatur, eo q̃ affecta particula spiritus sit instrumentum, oritur autem febris, & propter affectū ipsum, & propter positum. Nam & pulmo, & succingēs costas membrana prope cor cōstituantur. Inflammatio vero calidus affectus est, sic etiā tussis ipsis ut spiritibus conuenit. Sed q̃ aliquid expuitur, id ab affectu ipso procedit. Quippe iam ostēdimus, omnem inflammationē, ex affluente fieri sanguine, quapropter si biliosus fuerit sanguis, flauum, aut pallidum erit sputū. Si pituitosus, & spumans, & candidū. Si melancholicus, aut nigrum, aut liuidū. Si nichil horum sanguinem infecerit, rubrū. Quinetiam in laterali morbo sæpenumero magis biliosum, in peripneumonia vero magis pituitosum, sequi consuevit. Sed de hoc satis iam declaratū est. ¶ Quæ autem inflammatarū partium excremeuta per asperā arteriam referuntur, eius rei causa, tum ad positum, tum ad formationem referēda est, quippe quæ per solam hanc viam effluere possunt. At vero ventriculus duos habet meatus, vnum per quē nantes in ipso humores euomuntur, alterum per quem humores ad inferiora delabuntur. Verum id quod in eo vitiosum inuenitur, supernatat magis, ac vomitione reijci consuevit. Reliqua per intestina deijciuntur. Veluti renum, vesicæq; excremeuta, meiēdo excernuntur. Cerebrivero redūdantia, per nares præcipue, nōnunq; vero per palatum, & aures vacuatur. ¶ Igitur sedes affectæ dinoscuntur, & ab accidentibus, & ab actione lesa, & excrementorum qualitate, & a tumoribus præter naturam, & doloribus, & a coloris vitio quod sequitur, vel in vnīuerso corpore, vel in vna quapiam parte, vel

Peripneumoniae notæ.
Orthopnoea.

Lateralis morbi notæ

Sputi qualitates.

Aspera arteria.

Affectorum locorum generales notæ.

GALENI DE LOCIS AFFECTIS

Exercitatio
circa signa.

Actio læsa.

Morbus la-
teralis.

Hepatis in-
flammatiō.

Inflammatiō
pariū cōi-
nentiū he-
par.

duabus, idque maxime in oculis, & lingua, quibus addere potes, si vis, eam quoque affectionem, quæ proprie per consensum afficere dicitur, veluti in priori libro iam diximus. ¶ At nunc tempus esse videtur, ut amicos, quorum petitioni obtemperans, hos commentarios scribere aggressus sum, ad exercitationem inducam. fit autem exercitatio omnis: quum particularia sub eandem viam & rationem ducuntur. Huiusmodi autem doctrinæ specie, ut persæpe ostendimus, non aliud inuenitur utilius. quippe viæ, & rationes, ubi solæ sine multifaria secundum ipsas exercitatione cognoscuntur, haudquam possunt perfectos efficere discipulos. Altius igitur viam & rationem dicere aggressi, ad exercitationis modum accedamus. In primis quidem intueri oportet, non actio aliqua sit læsa, quippe cum ipsa proprium actionis instrumentum affici necesse est. deinde ubi actionem læsam esse perspexeris, ad modum læsionis accedendo, considera ad quam affectionem proprie pertineat. Postea affectam particulam nota, non tumore quopiam, at dolore infestetur, & quid accurate cuiuslibet horum speciem inuestigando. sic enim non solum tumorum, verum etiam dolorum quoque, varios modos addisces. Aspice subinde affectæ partis excrementa, per quem meatum vacuetur, ac vide, non aliquid essentiae ab affecta parte discernatur. Postremo utrum omnino incocta sint ipsius excrementa, an mediocriter cocta. Ac deinde quid ad vniuersi corporis, & quid ad quarundam partium usum, ipsa conferat, partim per suas actiones, partim vero per colorem, & figuram ipsa fruuntur. Esto enim ut quispiam inter respirandum in notharum costarum loco doleat, non protinus hunc esse pleureticum suspicari debes, sed in primis quidem, an tussiendo aliquid expuat, intueri. id enim si coloratum, ut dictum est, videris, tum ipsum pleureticum esse diceres. Quod si tussiendo nihil omnino expuat, fieri potest, ut nihilo minus pleureticus sit ille quidem, sed inflammationem habeat, & incoctam & strictam, adeo ut nihil ab ea foras eici possit. Ac fieri quoque potest, ut ob hepatis inflammationem, dolor in iam dicta sede excitetur. intentis videlicet internis vinculis, quibus nonnullorum iecur costis alligatur, atque sic dolor ad succingentem costas membranam perueniat. Verum nequaquam similis est pulsus, in hepatis, & membranae costas succingentis inflammatione, ac ne alui quidem sedimenta similia sunt. quamquam non in qualibet iecinoris inflammatione eadem sunt, sed in his affectibus qui proprie iecorarij nominantur. Igitur ubi nihil excernitur, a quo indicium aliquod sumi possit, satius fuerit præcordiorum dextram partem tangere. quod si nullus apparet tumor, ne sic quidem desistere oportet. quippe fieri potest, ut in sola summa hepatis parte, sit inflammatio. similiter etiam in gibbis partibus, ubi non omnes, sed hec duntaxat intumescunt, quæ a nothis costis conteguntur. Itaque laborantem, ut vehementer respiret, monere oportet, deinde interrogare, non gravitatem sentiat, aut suspensam a superioribus, aut incumbentem vicinis. Accidit autem aliquando, ut in his, haud secus quam in hepate, oriatur tumor præter naturam, cuius occasione septum transversum oppressum, respirationem efficit difficiliorem, atque qui ita laborat, ab exigua tussi irritantur. Ergo in huiusmodi dispositionibus, solidum, firmumque discernendi

indiciū per omne tempus morbi, a pulsu sumendū est. deinde tractu tēporis, reliqua quoq; accidentia, consideranda sunt. Nam & lingua, & vniuersi corporis color alteratur, vbi hepar vitiatū est. Sicut rursus thorace affecto, tussis increfcit, atq; eo tēpore omnino apparent, ea quæ tussiendo expuuntur. Igitur quēadmodum fieri non potest, vt illæsis spirandi, tū partibus, tū instrumentis, difficilis fiat respiratio. accidit autē interdū, nullo existente in ipsis proprio morbo, sed trāsuerſo ſepto, aut detracto, aut oppreſſo, vt homo difficulter ſpiret. Ita etiā vſu venire ſolet in ea ſede, quę principem in ſe animæ facultatem continet. Nā cum & ſcientia, & opinio, atq; cogitatio omnis, in ipſa conſiſtat, ſi harum aliqua lædi videatur, protinus ipſam quoq; affectu quopiam laborare arbitramur. Nā vbi vel in pleuritide, vel peripneumonia deliriū icidit, nemo vel a coſta, vel a pulmone, accidēs hoc proueniſſe dixerit. Quippe vniuerſi eā partem, in qua princeps aiæ viſ reſidet, cōſentire putant, ac nititur quiſq; vt modum conſenſus ſectæ ſuæ conformē oſtēdat. Verū in alijs affectibus, non conſentire, ſed primogenio ipſam affectu laborare aiūt. veluti in lethargo, & phrenitide. At vero vndiq; affici, vbi propriarum ipſius actionū aliqua læditur. Proprias actiones dico, quæ a nulla alia parte, vt inſtrumēto fiunt. Nam reuera & videre, illā, & audire haud quaquam negandū eſt, ſed videre oculis, & audire auribus. Atqui vt cogitet, & reminiſcatur, & exiſtimet, & eligat, neq; oculis, neq; lingua, neq; alia quapiam parte vtitur. Quod ſi hæc animę pars, ita eſſet in continente ipſam corpore, vt nos in domo aliqua, in primis fortaffe, nullam ei noxā afferri putaremus a loco. quoniam vero ipſam lædi videmus, quomodo lædatur, eſſet inueſtigandum. Si vero veluti forma quædam corporis eſt, ab ipſo inſeparabilis, eā lædi non inſiciabimur, ob ſuſcipiētis ipſam corporis alterationem. At quia de hac re inter philoſophos ingens pugna eſt, alijs eam veluti in domicilio contineri dicentibus, alijs vero ipſam corporis formā eſſe putantibus, idcirco quomodo lædatur, inuentu perdifficile eſt. Quod vero lædatur, ab experientia diſcere licet. Etenim vbi fracto capitis oſſi, terebra adaſta eſt. ſiquis vehementius cōprimat, protinus ſenſum omnē amittit laborans. Quinetiā ſi inflāmatio quædam oriatur, nā & hanc interdū euenire videmus, mentē itaq; lædi minime negandū eſt. Præterea nonnulli per vehementem capitis vſionem, delirauerunt. atq; per fortes ictus, capiti adaſtos, ſæpenumero ſtupidum ſoporem ſequi videre eſt. multi quoq; affectus in capite conſiſtentes, mentē haud obſcure vitiant, adeo vt etiam populares, quū aut delirare aliquem, aut mentē quomodolibet affici cōſpiciūt, capiti remedia adhibēda eſſe cenſeant. Verum enimvero quod principium ſenſus & motionis ab impetu prodeūtis, ſedem in cerebro habeat, & quod hoc a mēbranis (Græci meningēs vocant) contegatur, id in alijs cōmentarijs, quam veriſſimū eſſe, declaratum eſt. Nunc vero quomodo diſtinguantur affectus primitiui ab his qui per conſenſum eueniunt, conſiderandū eſt. Nam huiusmodi ſpeculatio proprie ad hoc noſtrum inſtitutū pertinere videtur, & quidem nō ſine manifeſta vtilitate. quippe quod ad curandā rationem pertinet, primū omnium

Princeps animę facultas

Actio propria.

Caluarie fractura.

Capitis vſio.

Affectus primitiui.
Affectus per conſenſum.

scire oportet, cuiam parti remedia sint adaptanda. Nam per solum consensum laeso cerebro, si ea pars quę primitiuo affectu laborat, fuerit curata, prius q̃ cerebro propria aliqua eueniat dispositio, nullū in ipso relinquitur accidens. Q̃ si ex consensu, permanens aliqua fiat in ipso dispositio, tū nō solum parti quę primitiuo affectu laborat, sed capiti quoq; remedia adhibere oportet. Quapropter exacte definire, vtrum cerebrum, an membranę ipsius primitiue afficiantur, haud magnā vtilitatem asserere potest. In vtraq; enim dispositione, capiti succurritur. Igitur huic rei non ita vehemens studium adhibere, sed morbi potius essentiā, qualis sit inuenire, quippe humidum exiccare, aridum humectare, frigidū calfacere, calidū refrigerare, oportet. Ac si coniugatus fuerit affectus, per contrariā coniugationem ipsum curare, vt calidum & siccū, humectare, & refrigerare, humidū, frigidūq; exiccare & calfacere, atq; in reliquis duabus coniugationibus ad portionem, ac in cæteris morbis omnibus, eadē ratiōe similiter facere conuenit. At vniuscuiusq; speciem, in libro de morborū differētijs persecuti sumus. Quū itaq; & cerebri, & membranarū eius, iidem morbi simili curatione indigeant, logica magis, q̃ ad curationem vtilis esse videtur quæstio, in vtrolibet illorum contineatur princeps animę facultas. Verū an in corde sit ea facultas, longe diuersa, atq; omnino differens est quæstio. Esto enī vt a flaua bile in corde & accumulata, & putredine affecta, phrenitis sit excitata, nonne delirare videbit is, qui caput oxyrhodino (id est oleo rosaceo cū aceto) perfundere iusserit? Nam si hoc præsidio phrenitidis causa sanari possit, non capiti, sed thoraci, ipsum adhibere poterat. Neq; tamen vniuerso thoraci, sed illi duntaxat parti, in qua cor cōtinetur. Hactenus hæc explicasse sufficiat, hoc addito, q̃ non affectum locum, verū etiam causam illi noxam inferentē, cōsiderare oportet. vt exempli gratia, delirium est accidens eius actionis quæ a loco mentis compote prodit. similiter sopor stupidus, sed a contrarijs causis oriuntur. Quippe & vigiliam & delirium, causa potestate calida efficit. At quotquot somnolenti & soporosi sunt affecti, omnes a frigida causa proueniunt. Id quod ex medicamentorū natura, plane discere licet. Quippe frigida stuporem soporemq; calida vero vigiliam, & varias motiones inducunt. Sed quid opus est fortia medicamenta enumerare, cū quotidie videamus & lactucas, & potabiliū, calidarumq; aquarū balneas, & vinū modice dilutum, somnum inducere? reliquorū medicamentorū exemplo, quæ & humectare & refrigerare possunt. Quæ vero ijs contraria sunt, vigiliam excitare. Itaq; tenuis ratio victus, & vinū meracius, vigiliam inducunt, idq; multo magis, cum vinum meracū, aut suapte natura fuerit calidū, aut valde antiquū, veluti apud nostrates Pergami olim accidisse, memorię proditum est. Neq; absurda videtur historię ipsius narratio. Grammaticus quidā, singulis diebus balneum petens, vnum ex pueris secum ducebat, altero domi relicto, qui rem familiarem seruaret, atq; ea quæ ad victum essent necessaria, præpararet. Puer itaq; domū custodiens, quum vehemēti siti cruciaretur, nec esset ei aquæ copia, vinum antiquū liberaliter potauit, atq; ex reliquo tēpore vi-

Delirium.
Paraphro-
ne.
Sopor stu-
pidus.

Historia de
vino.

gil omnino permansit. Postea correptus febre, vna cū vigilijs oborto delirio periit. Ceterum animantia quæ frigidiori sunt natura, per hyemē ob frigoris vim, perinde ac si mortua essent, latitare solent. Atq; tū vīperas quoq; videres, si manibus tractentur, deferanturq; haudquaquam mordere. Nam per æstatem, tum hoc animal, tum serpētes reliqui omnes, maxime sub caniculæ feruore, quum vehemēter æstuant, furorē præ se ferre videntur, adeo vt ne exiguo quidem momento quiescere possint. Quod intellegens Nicander, sic de Cenchride cecinit.

Animalia
latentia,
Viperæ.

Non temere offendas calcando Cenchridis artus,

Cenchris.
Nicander.

Dum furis agitur.

Verum de ijs alibi pleniorē inuenies & enarrationem & demonstrationem. Siquidē calida causa motum excitat, atq; idcirco vigilias affert, frigus autem ociosum, & ad motiones pigrum reddit animal, ob idq; somnum, soporemq; inducit. Igitur qui hæc intellegit, quum per ardentium febrium vigorem, hominē viderit & vigilare, & delirare, deinde inclinante iam febre, & dormire, & recte sapere, in capite nullam propriam esse dispositionē, sed a febris abundanti calore, delirium fieri existimabit. Sic etiam in peripneumonia, & laterali morbo, quum ad vigorem febris peruenerit, delirium sequi solet, nullo existēte in capite proprio affectu. Quippe tum affectus proprius esse putandus est, cum permanere in parte quapiam conspicitur. Vnde si in laterali morbo, permanens eueniat deliriū, caput propriū habere morbum perpēde, ita vt quamuis lateris morbus quiescat, possit tamen capitis morbus permanere. Sæpenumero enim vidimus panum ob vlus aliquod obortum, vlcere curato, deinde diutius infestare. Ergo quum pars aliqua simul cum alia sic afficitur, vt irritata quidem vna, altera vehementius molestetur, remissa vero irritatione quiescat, eam per consensum affici putandum est. Hæc enim vna coniectura communis est. Sed de cerebro, vt dictum est, proprium sumitur indicium, si non assidue delirium permaneat, sed auctam febrem sequatur. Atq; eadem ratione fieri solet, vt quum febrium accessiones irruere incipiunt, sopore, laborantes grauentur, quod hoc tempore cerebrum vehementer sit refrigeratum. quippe quod alioqui paratissimū est, vt noxam huiusmodi subeat, quum intemperiem habeat frigidam, non vero tantam, vt hæc sola prædictorum accidentium possit esse causa, sed quū accessio ab initio processerit, frigus adeo increfcit, vt soporem queat inducere. Id vero, vt dixi, fieri consuevit, vel ab intemperie frigida, vel a pituita in cerebro exuperante.

Vigiliæ.
Delirium.

Proprius affectus.

Panus.

Affectus per consensum.

Sopor in febrium accessibus.

GALENI, DE AFFECTIS LOCIS, LIBRI SECUNDI,
FINIS.

GALENIDE AFFECTORVM LOCORVM DINOTIO-
ne, Liber Tertius.

¶ Quid actionum noxæ, ipsarum actionum instrumenta affecta esse de-
clarant, aut primitiue aut per accidens. Cap. I.

Archige-
nes.

E affectis locis, sic enī vocant corporis partes, pau-
ci admodum medici scribere aggressi sunt, ac mul-
to plura q̄ attigerint, omiserunt. ¶ Itaq; ceteris silē-
tio præteritis, vnīus Archigenis haud indigni qui
omnibus præferretur, meminimus. diximus enim
eum sermone, quo asserit actiones quasdā ledi, illę-
sa ea corporis particula, quę ipsis deputata est, dis-
cussione egere. Quāq; defendi potest, si videlicet
pars per alterius consensum læsa, nondum perma-
nentem habeat dispositionē, sed velutī vmbra quædam, vt ipse dicebat, insit
hæc ei affectio. Nam si ad ignē quis propius accesserit, vt fere cōburi videā-
tur, citra tamen vltionem, dolebit quidem vehementer, sed calfacta parte ni-
hil adhuc patiente. Sic etiā vbi ambiens aer vehementer frigidus, aut aqua
exacte frigida, aut nix infestat, grauis admodū dolor excitatur. Atqui abla-
ta re quæ nocuit, protinus conquiescit affectio. Quāobrem satius fuerit, vt
dicamus, nomine id ipsum indicante, affici quodammodo eam partem, quę
alteri cōsentit. Neq; enim pars quę nihil patitur, sed ea quę cū alia patitur,
consentientis vocabulo significatur. Itaq; quū affecto stomacho, oculi simi-
libus infestantur casibus, quales in suffusionibus apparere solēt, dicendū est
illos pati, elato ad cerebrū ab humoribus in vētriculo cōtentis, fumoso quo-
piam vapore, non tamen adeo afficiuntur, vt ablata re quę molestiā intulit,
propria curatione egeant. Verū huiusmodi disputatio, vt dixi, ad dialecti-
cam potius pertinet. Quæcunq; enī quæstiones vsum transcendūt, qualis sit
rerum natura secundū propriam essentiam indagantes, haud dubie logicæ
esse censentur. Sic etiam Chrysippus philosophus de animi ægritudinibus
scripsit. Vnū quidē de curādī ratione librum, quo scilicet maxime ad earū
curationē vtīmur, cui tres alios subiunxit, qui logicas continēt quæstiones,

Suffusioes.

Quæstiones
logicæ.

Chrysipp⁹.

¶ Quid scire oportet, quomodo læsa actione, distinguantur partes pri-
mogenio affectu laborantes, ab his quæ per aliarum consensum
afficiuntur. Cap. II.

Archige-
nes.

Gitur quot sint læsarum actionum modi, Archigenes pa-
rum accurate explicuit, quamuis hæc quæstio, & melior, &
huic nostro proposito vtilior fuisset, quod & primo affectę,
siue proprie affectæ, siue quomolibet nominaueris, corpo-
ris sedes, ita dephrēdūtur, & curādī quoq; facultas abūde
suppetit. Ego vero in vocalibus instrumentis id iā exposui,
ac in eo quoq; q̄ in manu sensum amisit digitorū, ipsis nō affectis, quippe
inuēta in dorsi initio pars, quę primo afficiebat, idoneā curationē ostēdit.

Vocalia in
strumenta.
Digiti affe-
cti.

Q partes, quarum actiones, eo qd alijs consentiunt, laeduntur, alia quide in proprio suo corpore habent dispositiones ipsas, alia vero priuant, aut materia, aut facultate, quae ipsarum viribus influere solebat. Caput. III.

Ed aliter eueniunt suffusionis accidentia, affecto ventriculo, atq; aliter ei, qui ab alto decidit, nullo existente in vocalibus instrumentis vitio, vox intercepta est. Deniq; alia consensus specie laborabat is, cuius digiti sensum amiserat. Siquidem oculi vexabantur qd ascenderet ad eos aliquid, vox autem qd materia eius esset oblata. Sed digiti idcirco torpebant, qd sentiendi facultas ad ipsos non descendebat. proinde satius fortasse fuerit, vt existimes, tum vocalia instrumenta, tum digitos nulla affectione laborasse, id qd de oculis haudquaquam dixeris. Nam his vt fumo so vapore impletis, affectus ipse inest. Vocalium vero instrumentorum, atq; digitorum officium laeditur, non qd veniat ad eos quippiam praeter naturam, sed qd careant eo quod secundum naturam ad ipsos venire debet. Sane secundum dorsum spinam laesa nervi origine, vis sentiendi digitis non influit. Neq; guttur resolutis intercostalibus musculis efflatum spiritum recipit. Nihilominus recte dixeris, in ipsis hanc esse passionem, quod non perueniant ad ipsas partes ea, quae antea quum secundum naturam se haberent, venire solebant. Etenim fontes affici haud absurde putaueris, si non perueniat ad ipsos aqua. Sic Cerealiu quoque frugum e terra prodeuntiu, squalor immodicus, passio est, & animaliu, cibi potionisque penuria. Quoties enim alicui deest illud, sine quo secundum naturam, munere suo fungi non potest, ipsum optimo iure affectum esse putandum est. Sed huiusmodi quaestiones (vt iam dixi) ad dialecticam potius pertinent. Ceterum magna medicorum pars negligit eas considerationes, quae vel laesis, vel deperditis actionibus, necessariae sunt. Quum enim duae tresve fuerint aliquae huiusmodi actiones, accidit interdum, vt vna particula affecta, reliquae illi consentientes in suis actionibus simul laedunt, interdum vero, vt oes eodem modo afficiant. Atq; accidit interdum, vt harum aliquam dispositionem habeant (vt ita dicam) ethicam, id est quae tenaciter haeret, reliquae vero (vt sic dixeris) schesin, id est quae facile discutitur. de quibus secundo libro de viuorum dissectione, atq; in eo qui hunc praecedit iam diximus. ac non nihil in sequentibus quoque dicemus, vt videlicet futurum sermonem, qui sine huiusmodi definitionibus explicari non potest, perficiamus. Sed iam enarrare aggrediamur id, qd admodum utile fuerit perdisisse, propter eos, qui verbo quidem demonstrare nituntur, affectorum locorum investigationem, medicis esse necessariam, opere vero illam euertunt. Atq; vnum aliquem affectum pro exemplo sumamus, sitque is pleuritis, in qua, latus esse affectum, dolor ipse declarat. Sed vtrum succingulum vocatum, siue membrana, siue tunica (nihil enim refert) inflammetur, in pleuriticis, an alia quidam lateris particula, praeterea vtrum pulmo secundum fibras necessario afficiatur, an oino affectionis sit expers, scire nihil ad rem pertinere autumat ij, qd vsu, & experientia preferunt. dicunt enim multos se vidisse pleuriticos, tum a praceptoribus, tum a se curatos, obseruatis ijs praecipitis, qd ab Hippocrate in libro de ratione victus in acutis morbis, praescripta d. j.

Suffusio

Analogia

Morbus lateralis

Empirico rui defensio.

GALENI DE LOCIS AFFECTIS

sunt. item quid ipsis prosit, & quid noceat noscere, euidentia signa habere, quibus discant cui venam secare oporteat. Insuper de fomentis, cataplasmatibus, victus ratione, alui ductione, nihil libi ad completam notitiam deesse, idque ex longa experientia. Sed quid vel Hippocrate, vel alium quempiam illo priorem induxerit, ut hac inueniret auxilia, se penitus ignorare, satis ipsis esse, si iam dictis remedijs commode utantur. id quod alios quoque artifices facere videmus. Neque enim faber, siue lignarius, siue grarius, neque cerdo, quo pacto artes sue fuerint inuenta, inquirunt, sed a praeceptoribus edocti, usu eas probant, & confirmant, atque sic clarum nomen assequuntur. Equidem, ut verum fatear, quum medicos qui se empiricos ab experientia nominant, talia proferentes audio, inducor certe ut probabiles putem eorum rationes, videnturque mihi, qui rationalem medicinam profitentur, contra illos parum idonea se responsione tueri. Proinde ut per omnem aetatem, ne temere cuiquam assentirem, semper me continui, ita apud aegros diu, multumque debita auxilia inuestigavi, an videlicet logica demonstratione indigerem, an sufficerent ea praecipua, quae ab experientia, & praceptoribus, atque ex meipso didiceram. Igitur ea quae diutina inquisitione longe optima iudicavi, ita me diu ament, veritatis amatores docere non grauabor. Nihil enim causae est, quamobrem mentiar, quod facere solent ij, qui vni sectae addicti, omnem ex ipsa gloriam quaerunt. quippe contentiose eos defendere oportet, eam sectam veram esse, quam unicam nouerunt. nam ex nullo alio disciplinarum genere, gloriam sperare possunt. Ego vero re ipsa, & publice, & priuatim, apud eos videlicet qui sectam quolibet a me discere cupiebant, ostendi, in omnium sectarum scientia (ne maius quicquam dixero) me esse posthabendum nemini. Quod si vni sectarum patrociniū ferre, vel breuibus quibusdam rationibus aggrederer, nemo tam facile me deprehenderet. Non enim, ut nonnulli faciunt, ex libris eas didici, sed praestantissimis in vnaquaque secta praceptoribus usus sum. Itaque innotui Romae, tum primoribus eius urbis ciuibus, tum imperatoribus deinceps omnibus, & quidem ob artis opera, non ob sophisticas rationes. quāobrem nihil prohibet, quo minus de vnaquaque secta vere dicam ea quae sentio. Igitur per artis exercitationem comperi, eam inuentionem quae ex vera demonstratione procedit, in his quae raro accidunt, remediorum copia experientiam longe superare. Equidem multos morbos curavi, medicamentis ab experientia maxime alienis, quae quidem in libro de curandi via & ratione latius explicata sunt. Nunc vero ea duntaxat perstringam, quae nostro proposito magis accommodata videbuntur. Nam comperi laesas actiones non solum in similaribus partibus laborantibus, verumetiam in alijs quibusdam particulis, quae licet actionem non habeant, usum tamen quendam praestare videntur. Sic etiam instrumentalium partium morbos, actioni nocentes deprehendi. Quibus praecognitis, inueni deinceps morbos quosdam, continenter plurimos homines infestantes, alios vero raro accidentes. Atqui experimenta tantum spectantes medici, non ea quae raro, sed quae crebro accidunt, memoria, & imitatione assequuntur. Quocirca dispositionum raro euenientium, non solum cu

Galenī deli
beratio

Galenī fa
ctantia

Conclusio

Cōtra empi
ricos

rationem, verū etiā praueniētes ipsarū notiones neglegunt. Proinde primū inuestigauī quomodo cognoscendæ sunt, inueniēq; earum quasdam artificiali deprehendī posse notitiā, nōnullas vero artificiosa vocata cōiectura, atq; idcirco ipsas magna ex parte rectas. Eiusmodi enim est artificiosa cōiecturæ vis. Verū & has ipsas, & dispositiones eis priores, quæ videlicet artificialem notitiā admittūt, indigere semper inueni affectarū partiū notione. Itaq; medicinam professus, vsq; ad senectutē, nullam in hodiernū vsq; diem calūniā subiij, neq; curando, neq; prælagiēdo, id qđ celeberrimis quibusdam medicis interdū accidere memini. Quod si quis gloriā ab artis operibus, nō a sophisticis sermonibus assequi voluerit, is citra erumnam facili cōpendio colligere poterit ea, quæ per omnem fere ætatē diligentī inquisitione inueni. Idq; sibi persuasum habeat, hac viā & ratione, medicamenta inuenisse, quibus morbos raro eueniētes curarem, quū antea neq; præceptorem vidissem huiusmodi morbos curantem, neq; ipse aliquod expertū habere remediū. id quod, per deos immortales, affirmare nequaquā timeo. Quippe vitata actione, semper inuestigare studebam, quæ nam sedes, vel ipsa afficeretur, vel alteri cōsentiret. quūq; eam inuenisse persuasum mihi esset, tū dispositionē ipsam querere, atq; ex vtriusq; totius curatiui generis indicationem sumere, simul remediōrū & quātitatem, & qualitātē, & idoneam materiam inuenire. Præterea cū prædictis, & ætatē, & naturam laborātis, tū anni tēpus, & terrā, & id genus alia, quorū in Hippocraticorū librorū enarratione memini, perpēdere opere precii ducebam. Verū superioribus duobus libris hunc præcedentibus, nisi fluxa admodum fuerit memoria, didicistis affectas sedes quinq; modis posse deprehendī. Nempe ab excrementis, atq; ijs quæ affectis partibus adnascuntur, item actione læsa, quibus connumerantur & color præter naturam, & figura. Sed excrementa trifariam diuiduntur. aliquando enim affectarum scdium partes, ipsarum videlicet essentia vel soluta vel dissecta excernuntur, interdum ea quæ in ipsis continentur, nonnunquam aliquid quod morbosas dispositiones sequitur. idque vel solas, vel semper, vel magna ex parte. Cum itaque in quibusdam affectibus, nulla alia mihi pateret viā, sola actionis læsio, satis conducebat ad affectarum, partium inuentionem.

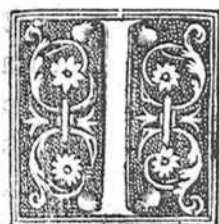
Galenī gloria

Affectorum locorū quintuplex deprehensio

Excrementa triplicia

De memoria perditā, deq; alijs affectibus qui circa principem animæ facultatem euenire possunt.

Caput. IIII.

Igitur cū deperditā cuiusdā memoriā restituere oporteret, essemq; adhuc iunior, ac neq; præceptorē vnquā vidissem, qui huiusmodi affectionem curasset, neq; ab antiquorum aliquo curationem didicissem, apud meipsum inuestigauī. Primū quidē quænam pars esset affecta, cui topica, id est localia vocata remedia adhiberem, prius videlicet vniuersi corporis curatione præmissa. Id enim cōmune præceptū est, qđ in oībus morbis obseruare oportet. Deinde qua viā ratiōe, remediōrū singula inuenirē.

d. ij.

Memoria læsa

Topica remedia

Cæterū affectam sedem eam ipsam existimaui, qua princeps animæ vis cōtinetur. Medicamenta autem ea adhibenda esse, quæ huius sedis dispositiōni aduersarent. Interim oratos habere velim omnes, qui in horū cōmentariōrū lectionem inciderint, vt pruritū, sollicitudinē, vel insaniam, quam de sectis conceperūt, deponant. deinde sic, vt probos viros decet, dicendorū seriem considerent. Equidem quum ea quæ iam supra proposui, perpende-

Archigenes
rem, accepi Archigenem librū quendam, de oblata memoriæ restauratiōne edidisse, quocirca omnes bibliothecas ilico percurri, conueniq; bibliopolas omnes, atq; medicos quoq; quos & viri, & scriptorū eius, studiosos esse sciebam, quo eius libri copia mihi daretur, sperans in eo remedia me inuenturū, locum autem affectum minime, quod plane scirem nullā aliam a corde sedem huic affectioni ipsum destinasse, secta ipsius constanter defendente, principem animæ vim in ea parte sedem sibi vendicare. Porro intellegere cupiebam quod intemperantiæ genus, eius affectionis causam esse putaret, neq; enim dubitabam, quin distemperantiā aliquam pro causa afferret, vtpote qui sectam eius non ignorarem. Sciens itaq; octo intemperantiæ genera in qualibet particula posse consistere, quatuor simplices, & quatuor compositas, noscere cupiebam, quod intemperantiæ genus Archigenes læse actionis causam esse declararet, frigus ne, an humiditatem spiritus in corde, an compositum ex frigore & humiditate, aut ariditatem cum frigore, putaret huiusmodi posse affectionem producere. Etenim manifestum erat, eū in hac re nihil tribuisse calori. Sed quid demum mihi acciderit, ijs qui huius sectæ insaniam absterferint, iam narrare aggredior. Sane primos eius libri sermones scripsi, vbi videlicet Archigenes curationem scribere aggreditur deletæ recordationis, siue obliuionis, siue memoriæ amissæ, aut læsæ, vel vtcūq; eam, quam supra proposui affectionem, nominare volueris, aut si nō affectionem, sed morbum, aut accidens, aut infirmitatem appellaueris. talia enim a sophistis tractantur, quæ ne minimam quidem vtilitatem ad curationis rationem afferunt. Verum quo clariora reddantur ea quæ posthac dicemus, hoc prædicere necesse erat. Archigenes vndecim libros epistolarum scripsit, in quorum primo, extat ad Marsum epistola, qua consulit, vt patri memoriā restituere nitatur, atq; ab initio statim post proœmium, vbi curationem tractare incipit, ita ad verbum fere scriptum est. Itaq; modici sanguinis iterata detractio, incipiente etiam malo, meo quidem iudicio, non parum conferre videtur, nisi laborantis forte imbecillitas obstiterit. Deinde rursus inquit. Consultum michi videtur, vniuerso quidem corpori, & irrigationes, & fomenta, deraſo vero capiti, cucurbitulas, adhibere. His ita lectis (vt verum fatear) fastidio affectus sum. idq; nō ab re, quod spe quam de viro conceperam, frustratum me viderem. quippe qui millies, in multis commentarijs suis, affectorum locorum, atq; dispositionis ipsorum scientiā, necessariā ad rectam curationem esse dixisset. Sed quid vtilitatis inde consequemur, nisi ab ipsis ad remediorū inuentionem dirigamur? Qua igitur o Archigenes probabili ratione persuasi, caput aggrediemur, relicto corde.

Archigenes

Intemperantiæ genera

Archigenis epistolæ

cuius cognatū quoddam officiū memoria est? Quā dispositionem sanando, cucurbitula capiti adhibita, memoriā reuocat? quā ratione huiusmodi suades remedia? ita nunc quoq; inter visitandū aegros, per cōmunes cōsultationes, video medicos inter ipsos interrogātes, quā ratione hoc potius, quā illud adhibere suaserit. atq; ij ne minima quidem negligūt, tantum abest, vt tam grandia, qualis est cucurbitula capiti adhibita, prētereant. Neq; video, si pectori e regione cordis fuisset adhibita, quā ratione Marci patrem iuuare potuisset. Prēterea proposita iam verborū series, non explicat, vtrū concisa ante scalpello, an integra cute, cucurbitulā thoraci aptare voluerit. Si enī forte fortuna, vt nonnunq; euenire solet, frigida aridaq; fuerit dispositio, sanguinis quidem detractio ad extremum ducit periculū, solae vero cucurbitulae, non alio nomine, quam caloris excitandi gratia, vtilēs esse censent. Cucurbitulae enim attrahūt ad sese humorē ex imo, id quod aridae dispositioni maxime aduersatur. Ignota itaq; dispositione, quae vel caput, vel membranas ipsius afficit, haudquaq; tutum fuerit, in exteriores caluariae partes materiam retrahere. Sic enim praedicere debuerat, si frigida humidaq; affectio fuerit, capite hoc modo disposito, curationis summā in calfaciendo exiccandoq; statuere, atq; praesidiorū materiā, quae huiusmodi habeant facultatem, adhibere oportet. Quūq; vix ex obscura me vertigine recollegissem, sequentia etiam legere aggressus sum, inuenire me posse sperans, si nō per ordinē, saltem sine ordinē, huiusmodi aliquē sermonem, qualis is erat, quem nuper exempli causa percurramus. deprehendi itaq; omnia praesidia per delectum vehementer calorigifica atq; exiccantia, adeo vt totum caput, synapismo ab ipso vocato, calfaceret, quāuis vehementissimū sit medicamentū. Deinde ablato sinapi, caput nitro cōspargere, mox aqua rigare iubet, quo medicamine nullū in arte medica violentius inuenies. siquidē dolorē veluti cauteriū excitat, sed diutius durat eius operatio. Itaq; Archigenes inferēs, inquit. Igitur intolerabilē habet dolorē, neq; ulli vel maximorū praesidiorū cedit hoc medicamentū. quippe ex sinapi, nasturtio, grano gnidio, vua taminea (staphidagria Graeci vocant) apophlegmatismos instituit, ac sternutamēta mouere, & potiones propinare iubet. vtraq; ex vehementer calidis aridisq; medicamentis cōponens. Vt facile cōstet ipsum credidisse, ad humiditātē, & frigiditātē, vel cerebri, vel mēbranarū, hanc dispositionē pertinere. Huiusmodi enī dispositio, si caluariā tantū affecerit, hominē memoria haudquaq; priuabit. Verū hac obiter propterea dixerim, quod exiccantia calorigificaq; remedia inducit. q̄q; nūq; ab ipso explicatū est, humore frigoreq; obliuionē cōstare. Sed q̄s nō indignabit, vidēs caput tātis vexari negocijs, alia videlicet pte affecta? Ceterū id qd de cucurbitulis ab initio indeterminate ptulit, postea pergens huiusmodi verborum serie manifestissime declarat. Atq; irritationes (inquit) quas sinapi, cucurbitulae intulerunt, leuare oportet. quippe quae interdum mitiores, interdum vehementiores esse solent. Atq; efficaciores sunt illae, quae concisa prius cutae, adaptantur. Verum o clarissime Archigenes, nulla tibi suffragari ratio potest, quāobrem capiti ista adhibeas,

d. iij.

Cucurbitula
la
Phleboto-
mia

Apophleg-
matismus

si affectio consistat in corde. Neque ab experimento, ut interim empiricos al-
 loquamur, talia possunt inueniri. Aestuans quispiam sub ardente febris, frigi-
 da aquam per intemperantiam ingessit, & nonnihil praesidii expertus, medi-
 cis imitationis viam, nulla interueniente ratione, aperuit. Cucurbitula vero,
 nulla occasione duce, sed sola indicante ratione adhibetur. Neque enim sua
 sponte cucurbitula sese adaptare, neque etiam si hoc detur, per occasionem ali-
 quam capiti adhiberi potest, praesertim in ea affectione, quae raro euenire so-
 let. Interroganti vero mihi nostrae tempestatis medicos, praecipue senes, &
 exercitatos, curassent ne unquam huiusmodi affectum omnes pene responderunt,
 nunquam id se tentasse, vno duntaxat excepto, qui diceret curationem quidem ali-
 quando se aggressum, nihil vero profecisse. Quo pacto igitur eorum, quae ex
 occasione duntaxat apparent, auxilia, vel experimento, vel imitatione cogno-
 scemus, cum raro eueniat huiusmodi affectus, neque sua sponte possit cucurbi-
 tula per occasionem capiti adaptari. Frigide enim potio, caeteraque id genus
 remedia, quorum quotidie in multis creberrimum facimus periculum, per expe-
 rimenta inueniri possunt. sed cucurbitulae appositio, siue concisa prius cute,
 siue ea integra fiat, ab experientia occasionem accipere non potuit. Quum
 enim reliquarum affectionum sedes, quamuis non exacte, ad inuentionem
 tamen remediorum, satis sensibus dinoscantur, in memoria id conceditur
 minime. Reliquas voco affectiones, ut lateralem morbum, peripneumoniam,
 nephritidem, dispositionem colicam, hepaticam, splenicam, aut vesicalem, aut vte-
 ri affectus, atque id genus caeterarum partium. In quibus omnibus, & dolo-
 res, & ea quae per meatus excernunt, & si non exactissime, saltem in latitudine,
 sedem affectam declarant. In laterali enim morbo facile est vniuerso lateri adhibere
 quicquid volueris, similiter vteri in colica, quemadmodum si hepar aut lienis
 inflammetur, praecordiis, atque haud secus in caeteris partibus. Deperdita vero
 memoria, nullum affecti loci signum, neque tumor praeter naturam, neque dolor ali-
 quis, neque excretio, neque aliud quidpiam extat. Quemadmodum neque in melancholia,
 phrenitide, mania, morbo comitiali, lethargo, sopore, & in ea affectione
 quam recetiores medici catochen, id est vigilantem soporem nominant, atque catalepsi,
 id est occupatione, ac ne in istis quidem affectibus, qui vel toto corpore resis-
 dent, ut spasmus, & saltibus, vel altera duntaxat medietate, ut paralyti. nullum
 enim signum ab his tanquam ex radice prodit. quippe neque tumor praeter naturam,
 neque dolor, neque color a priori mutatus, neque excrementa, unde Archigenes
 potuisset inuenire remedia. siquidem nugaces sunt empiricorum occasiones, atque
 Archigenis sermo nos ducit ad cor. Verum si concedamus ab experientia, dicta-
 rum affectionum auxilia prodixisse, nunquid manifeste deprehendatur falsa illo-
 rum arrogantia qui rationales vocantur? ac ne simplex quidem illa reprehensio
 erit, sed gemina, atque utraque fortis? Si enim usque adeo utile est experi-
 mentum, ut non solum citra rationem inueniat remedia, verum etiam coar-
 guat rationem tanquam aperte falsam, tantum abest ut ratio dogmaticis
 medicis sit vsui, ut etiam nocere videatur. Sed (ut aiunt) satis reprehendi-
 tur id quod inutile esse ostenditur. Quod si ratio aliquando etiam nocere

Catoche
 Cataleptis

videatur, quod maius argumentum desideras, quo rationis vitium ostendatur. Porro multas de principe vi animæ rationes, dialectico more interrogando inductas, vna cum affectorum locorum usu, quibus euincere possis, in animalibus affectibus, auxilia cordi adhibenda esse, ita subito contempsit Archigenes, alioqui in curandi ratione exercitatissimus, ut neglecto peccatore, capiti cucurbitulas adaptaret, ipsumque, licet haudquaquam affectu, & incideret, & vreret. Num igitur per Iouem metitus sum paulo ante, cum dicerem rationalem viam, quod ad remediorum inuentionem pertinet, omnino prodi ab his scilicet, qui patriæ, quam sectæ suæ prodicionem, equiori ferrent animo? quippe prodicionem esse arbitrantur, si vera dicendo, dissentendum sit his, quibus ea secta defenditur. Igitur ut in præsentia, turpem contentionem manifeste declarant, sic etiam haud obscure demetiam suam produnt, cum putant omnia sua decreta turbari, si aliquando, vel in vno reprehendantur. Placitorum enim alia, mutua consequentia coherant, alia inter se pugnant, alia neque consequuntur sese, neque pugnant, ut in hac ipsa de principali animæ potestate, questione. siue enim in corde, siue in capite sedem ei statueris, poteris de naturæ elementis, quæcunque volueris eligere opinionem, cum priore sententia, neque pugnando, neque consequens aliquod adducendo. haud secus de generatione quoque & corruptione, de animæ essentia, de dijs, de prouidentia, de fato, item genitus ne sit mundus, an ingenus, finitus, an infinitus, præterea an plures sint mudi, numeroque incõprehensibiles, an vnus duntaxat. quippe nulli iam dictorum placitorum repugnat, neque ad vllum ipsorum sequitur, ea quæ de animæ vi principali habetur opinio, siue in corde, siue in cerebro eam contineri dixeris. Itaque produnt vniuersam sectam rationalem, qui huiusmodi scribunt curationes, cum de præcipua animi vi, adeo manifestæ sint demonstrationes, ut omnibus fere hominibus nota sit pars qua residet, solis medicis summisque philosophis qui in corde eam collocant, non apparet. Demonstrationes vero ipsas, in commentarijs quos de Hippocratis, Platonisque decretis edidi, iam dixi. Porro rationalem animæ vim in cerebro, virilem vero, atque irascibilem in corde, concupiscibilem in iecore sitam esse, nemini non persuasum est. Id quod quotidie dicentes audiendo, discere licet. Quippe fatuum, aiunt cerebrum non habere. Timido et pusillanimi, cor deesse. Tityo vero iecur ab aquila erosum, non solum poetæ, verum etiam pictores, sculptoresque fingunt. Sed tempus est ut ad propositum redeamus. ¶ Sane in confesso est omnibus medicis, si opera spectes quæ rationali potestate affecta laborantes faciunt, caput propriam rationis esse sedem. proinde consideremus oportet, qualis sit in vnaquaque affectione dispositio, de læsa memoria principium facientes, tum quia iam de ipsa loqui statuimus, tum etiam quia crebro ipsa nobis occurrit, vitata simul quodammodo ratione. Quæadmodum si ratio lædatur, memoriâ quoque ledi contingit, vtriusque noxa ab eadem dispositione procedere, quæ ubi vehementius intendit simul cum memoria, ratio quoque deperditur. Quæ affectio, stultitia nominatur. Sic in lethargo etiam, atque omnibus soporosis affectionibus, utrumque pereunt. Atque dis-

Tityus

Memoria
læsaStultitia
Sopor
Lethargus

Animalia
latentia

Capitis gra
uitas

Vigiliæ
Sopor

Hippocra
tes

Actiones
principales
Actiones
morales

Vigilans
sopor

positionem ipsam, secundum primum genus, similem esse necesse est, nempe intemperiem. Iam enim explicauimus, eam similiarium partium, quæ primo operantur, communem esse dispositionem. Secundum vero alterum genus, frigida omnino intemperies est, ipsa enim animales actiones torpidas efficit. id quod animalia quæ per frigora latere coguntur, haud obscure declarant. Id etiam in frigidis medicamentis videre est, ac frigidis quoque cibis, siquidem lactuca, graues inducit somnos, si multam ipsius quantitatem quis ingesserit. ¶ Verum etiam capitis grauitates, quæ videlicet sine mordaci infestant dolore, somnum, soporemque afferunt, quibus apophlegmatissimi magnifice opitulari videntur. Ad hæc non mediocri argumento sunt, capitis & ardor & refrigeratio. siquidem ardor, vigilias, refrigeratio, soporem inducit. Item bilioli calidiq; morbi, vigilias, deliria, phrenitides. contra, pituitosi si frigidique, ignauiam, soporemque efficiunt. Quippe quod ad vigilias, soporesque per morbos pertinet, calida, frigidaque intemperies, primam sibi facultatem vendicat. altera vero ab hac, ad humiditatem ariditatemque refertur. Item balneæ quoque, eo quod caput madefaciunt, soporiferæ sunt, haud secus vini moderata potio, omnes cibi humectantes, atque ex ætatibus pueritia quidem, ob humorem somnolenta est. Senes vero ob ariditatem, vigilijs vexantur. Igitur omnia hæc argumento esse possunt, ad animi ignauiam inducendam, humiditatem præter naturam, secundas partes obtinere, frigiditatem vero priores. Proinde ut humiditas abundans, vel sola, longos, profundosque somnos, ita ariditas quoque sola, vigilias efficit. de quibus dispositionibus ab Hippocrate dictum est. Somnus aut vigilias, si alterutrum modum excessit, malum est. Quod si frigus cum humore vehementer intendatur, soporem, stuporemque constituit, sine hoc vero, memoriæ nocet, stultitiamque inducit. Quum itaque non solum in frigiditate, humiditateque, verum etiam in ariditate, & calore, non paruum, secundum magis & minus, sit discrimen, nihil mirum si multifariæ inueniantur causæ, quæ animales actiones lædere possint. Caterum clarioris doctrinæ gratia, rationalis animæ actiones, principales, irrationalis vero, morales vocentur, sed has in præsentia silentio præterire decreuimus. nondum enim vel cordis, vel iecoris affectus, tractare proponimus. Igitur quemadmodum somnus, & vigilias, si modum excefferint, ille ob humiditatem, hæc vero ob temperantiā fit aridam, ita & in his ipsis, & magis, & minus, tum in somnis, tum vigilijs, sequitur maiorem, aut minorem, vel humiditatem, vel siccitatem. Cumque bifariam (ut iam declaratum est) fiant huiusmodi intemperies, duplex quoque erit vtriusque dispositionis modus. vnus quidem in humidis, siccisque humoribus, alter vero in corporibus solidis, si aliquando in easdem intemperies solidæ partes atque molles inciderint. Præterea quis iam dictæ temperies sint contrariæ, fit tamen ex ipsis mixtum quoddam temperamentum, ut in vigilantis sopore, quum pituitosus biliosusque humor abundauerit. Ita in calidi frigidique contrarietate, eosdem quoque modos inuenire licet, tum simplicibus intemperantijs, tum ex ambabus compositis. Pituitatem enim si bilis misceatur, flauam dico, mixta fit ex calido frigidoque dispositio. Quid

si in solidis corporis partibus, mixtam ex contrarijs dispositionem fieri fateamur, tres ab ipsa prodibunt in vnaquaq; contrarietate intemperies. Igitur huiusmodi affectus omnes, capiti aduenire solent, sed inter se differunt, non solum mixtionis varietate, aut eo quod magis minusve intenduntur, tum in simplicibus, tum mixtis dispositionibus, verum etiam quod ventriculi cerebri, interdum afficiuntur huiusmodi intemperantijs, interdum vniuersa eius vasa, aut humiditas quæ per corpus cerebri dispersa est. Accedit ad hæc quartus quoque modus, quum videlicet ipsummet corpus cerebri intemperatum redditur.

De stultitia, sopore, lethargo, phrenitide, & mania.

Cap. V.

Vorum itaque vel memoria, vel intellectus perijt, somnos obseruare oportet (quippe intellectus amissio stultitia est) utrum

Stultitia.

vehementer, an modice somnolenti sint, aut omnino non somnolenti, sed quantum ad somnum pertinet, secundum naturam sese habeant. Sic enim vincentem inuenies intemperiem. Preterea considerandum est, utrum excernant quippiam.

Destillatio
Grauedo.

vel ex naribus, vel ab ore, quod a capite defluat, an aride huiusmodi partes sint. quippe ex ijs dispositionem ipsam, coniectura consequi poterimus. Quæ admodum in destillatione & grauedine usu venit. siquidem in ijs, & qualitas, & quantitas excrementorum, atque causarum quæ præcesserunt contemplatio, capitis dispositionem declarat, siue calida fuerit, ut in vltione, siue frigida, ut in refrigeratione. Nisi enim omnia hæc discrete cognoueris, idoneam dispositioni curationem haud quam inuenies. Cum igitur vel perijt, vel grauiter læsa est memoria, frigida omnino intemperies est. quocirca calefacere ipsam oportet, at vero exiccare, aut humectare, non necessarium est, sed si humiditati copuletur, arefacere, si ariditati, madefacere. Cæterum si inter has mediū obtinet, ipsum conseruare oportet. Equidem noui quendam, qui ob laborem in studijs, atque vigilias, memoriam pene amiserat, læsa etiā ratione. Item agricolam, qui ob labores quos vitæ colendo subierat ac tenuem victum, eodem modo affectus est. atque ij exiccantibus, calorificisque lædebantur, madefacientia vero, quæ calefaciendi quoque vim haberent, haud mediocri ipsis erant præsidio. Interdum vero, ubi principales actiones læsæ sunt, febris quoque accedit, ut in phrenitide, & lethargo. interdum sine febre vitium est, ut in mania, & melancholia, id quod modo per consensum, modo primaria affectio cerebri laborante accidit. Quum igitur proprijs accidentibus, exacte discernuntur huiusmodi vitia, & perpetua sunt, neque alijs præcedentibus superuenerunt, primogenia affectione, quum vero proprijs accidentibus discerni non possunt, neque perpetuo permanent, atque ad alias affectiones consequuntur, per consensum ipsa constare dicimus. Neque latere nos debet, ubi per consensum quis afficitur, fiatque adhuc affectio, quæ deletis efficiētibus ipsam causis, ipsa quoque simul deletur. Si vero consentientes partes, permanentem iam habeant dispositionem, quis quiescat causa efficiens, ipsa tamen permanebit affectio. Igitur quæ in cerebro consistant omnes principalium animæ virium affectus, iu confesso

Amissa me-
moriam.

Lethargus
Phrenitis.
Mania.
Melancholia.
Primogeni
æ affectus
Affectus p
consensum.

habent omnes medici, nisi quis vni fortasse sectæ addictus, aliter in animo sentiat, aliter depromat ex ore. At qualis sit intemperies, nō sine negotio inuenitur. ea enī res laboriosum medicū, qui inquirēdo non fatigetur, desiderat. non quidē quo pacto veteres reprehendat, qui de principe animæ vi, & vere & clare scripserunt, adeo vt priuatis quoq; persuasum sit, ipsam in cerebro consistere. Sed philosophis fortasse, vtpote in ocio degētibus, facilius pro hoc errore quis veniā dederit. Medicis vero, qui iam in operibus ad senectutē vsq; versati sunt, quū de hac re cōtēdunt, tantū abest vt ignoscamus, vt etiā ignominia dignos esse cēseamus, quippe qui vigilātib⁹, delirātibus, phreniticis, lethargicis, caput irrigare cōsueuerūt. Nā & Archigenes quoq;, vbi vitata memoria medicāda est, aut stultū medicari aggreditur, capiti remedia adhibet. Quis vnquam exercitatus medicus apoplexiam, morbū comitalem, opisthotonon, emprosthotonon, neruorum distentionē, aliter curauit? quis deniq; mediam partē corporis resolutam? Nūquid vero vbi nerui conuulsione afficiuntur omnes medici, vel experimenta etiam professi, summam curationis esse censent, primis vertebis remedia adhibere? quēadmodum vbi media quoq; vniuersi corporis pars resoluta est. Porro cerebrū quoq; calfaciunt, quēadmodum apopleticos quoq; curare cōsueuerunt. Sic etiam per morbum comitālē, quū enim vel a stomacho, vel ab alia quapīa parte affectio procedit, eam maxime & in primis curare præcipiunt. Cerebrum vero ita preparant, vt non ita facile afficiatur. Hęc itaq; potissimū inquirenda sunt, nō principalis animæ vis, quā nemo, nisi perversa fuerit mēte, non apertissime cognoscit. Neq; neruorū originē, diuinantium more, a dijs petere, sed ab experto dissecatore discere oportet. Sunt enim nōnulli qui sibi iam persuaserunt, neruos a corde oriri, eo q; nequeunt inter syndesmū, neruūq; discernere, accedente etiam ononyma, quippe copulæ a multis medicorum colligātes nerui appellantur. Verū nulla vexabimur nominis inuidia, si modo non syndesmos ipsos, sed voluntarios (vt ipsi aiunt) neruos intellegant, quos scilicet a cerebro initū accipere dicimus. Neq; enī illi, aut cōuulsionem, aut paralytin, ad syndesmos referunt, sed eorum neruorū qui voluntatis imperio obediunt, affectionem esse dicunt. Conuulso enim vniuerso corpore, omnes quidē autumant affici talem quāpiam partem, quæ vt in arbore caudex ramorum, sic ipsa sit omniū neruorū cōmunis origo, idq; velut caudex, non paucorū in vna parte, quēadmodū ramus, vt si vel crus, vel altera manus forte fortuna conuellatur, totius mēbri conuulsio, neruorū qui ad ipsum proueniunt, originem affectam fuisse declarat, ramī cuiuspiā exemplo in arbore. Qz si vniuersum corpus afficiatur, communem originē omnium infra faciē neruorū, quæ arboris caudici proportionē respondet, affectam esse putandū est. Hęc origo ad primas spinalis medullę partes refertur. Proinde exercitatissimi quoq; medici, huic remedia adaptant. cordis vero, an originis rationē in hac affectione habeat, nullam omnino mentionē fecerūt. Si vero simul cū vniuerso corpore facies quoq; conuulsa videatur, nō solū eam partē quę ex spina procedit, verū etiam cerebrū ipsum cu-

Neruorum
origo.
Syndesm⁹
Neruus.
Copula

Conuulsio.

ramus. etenim labra quoque saepenumero conuulsa videmus, item oculos, frontis cutem, totam mandibulam, similiter & linguae radicem. At quia omnes iam dictas partes, a musculis ex cerebro nervos suscipientibus, moueri ex anatomice didicimus, cerebrum, ipsis sic laborantibus, credimus esse affectum. ubi vero ipsis illaesis, ceteras partes conuelli viderimus, spinam initium affectum esse fatemur. Haec igitur sunt quae propter discere, mox ipsorum dispositiones considerare oportet. Sed sunt nonnulli medici, qui dispositiones ipsas ne aggrediuntur quidem sed certant super rebus manifeste apparentibus, iacturamque temporis, quod non consumere oportet respondendo ijs qui recta medicorum decreta euertunt, sed inueniendo potius ea, quae illi silentio praeterierunt. Et vel haud quam res ipsas definierunt, aut eas sine demonstratione, aut sine idonea definitione, aut non satis abunde explicauerunt. Quemadmodum Hippocrates, ubi nervorum conuulsionem, vel ob plenitudinem, vel vacuitatem fieri dicit. Etenim verus est sermo eius, quibus vero rationibus fulciatur, ut fides ei adhibenda sit, non popularibus, sed doctis duntaxat viris, & qui diligenter prima medicinae rudimenta didicerunt, notum est. Haec igitur quum didicissem, facile mihi persuasi, conuulsionem fieri ob eas causas, quae ab Hippocrate dictae sunt. quippe si omnis motus qui a voluntate procedit, attractis musculis in eas quibus innascuntur partes, fieri videtur. Neque possit fieri attractio, nisi ad suam originem retrahatur musculus. Constat conuulsionem in conuulsis partibus factam, hac sola ratione a motu naturali differre, quod praeter voluntatem fit. Itaque quemadmodum in eo, qui secundum naturam habet, voluntas in cerebro iuxta nervorum originem ordinata, motionis principium, primis dat nervis, ac per ipsos, musculis. Ita si sine huiusmodi principio, inuenerimus, quae causa nervos conuellere possit, modum quo conuulsio fiat, nos iam scire, non temere profitebimur. Etenim si videris aliquando nervosa corpora, ut lyrae chordas, ob ambientis aeris immodicam intemperiem, adeo vehementer, ut rumpantur, intentas, haud difficulter intelleges, idem in animantium quoque nervis posse contingere. Sed quomodo affecto aere tenduntur chordae, ut rumpantur, si vel nimis aridus, vel admodum humidus sit? Nempe humor madefacit ipsas, ut in tumore praeter naturam attollantur, qui mox eas extendit. Ac veluti sol tergora arefaciens contrahit, ita siccitas, chordas, & trahit, & extendit. Sic lora quoque, quum ad ignem exsiccantur, contrahi tendique videntur. His ita praecognitis, haud difficile inuentu fuerit, utrum ab ariditate, quae est humidae essentiae defectus, & vacuatione, an ab humoris plenitudine, quae egestati aduersatur, & ab Hippocrate repletio nominata est, affectus ipse prodierit. quippe quum conuulsio fit, vel a labore, vel vigilijs, vel fame, vel sollicitudine, vel arida aestuanteque febris, qualem in phreniticis videre est, causam eius esse ariditatem, vacuationemque recte putaueris. Si vero temulento cuiuspiam, ac omnino pleno homini, qui videlicet in ocio degit, id euenire conspexeris, non ab re a contraria causa conuulsionem ortum habuisse iudicabis. Atqui euacuationi, contraria est repletio. Atque morbus quoque comitialis conuulsio est omnium corporis partium non perpe-

Hippocrates.

Morbus comitialis.
Epilepsia.

tua, vt in emprosthotono, & opisthotono, atq; tetano (id est neruorum rigore) videre est, sed quæ ex temporū accidit interuallis, neq; solū hac re, sed mētis quoq; ac sensuum oblatione, a iam dictis conuulsionū generibus differt. vnde constat in supremis corporis partibus, cerebro videlicet, hunc affectum cōsistere. Ceterum velox eius discussio, crassum humorē, spīritus meatum in cerebri ventriculis, obstruentem, hūc maxime affectum peperisse declarat, neruorum principio seipsum quatiente, quo excutiat id quod noxiū est. Ac fortassis per morbum comitiale conuulsio haud absimilis est his quæ a spinali medulla incipiunt conuulsionibus, singulorum neruorum irrigatis processibus. Verū non ab ariditate, vacuationeq; sed a crasso semper humore, hanc affectionem induci, argumēto est, quod & subito fit, & soluitur cōfestim. nam subitariam meatuum obstructionē a crasso viscosoq; humore fieri constat. Etenim breui tempore fieri nō potest, vt vel cerebrū, vel tenuior ipsius membrana, ad tantam perueniat ariditatē, vt corio simile quīpīam pati videatur. Accedit ad hec, vt is qui sic laborat, neq; videat, neq; audiat, neq; vllō sensu quicūq; percipiat, ac ne consequi quidē possit, quid factū sit. Siquidem cū memoriæ viribus, ratio quoq; læditur. Ex his igitur omnibus plane constat, in cerebro hanc affectionem consistere, impediēte humore animalē spīritum, qui in vētriculis eius continetur, quo minus possit exire. Porro quāobrem hic spīritus vocetur animalis, aut quæsit eius potētia, in eo cōmētario, quem de Hippocratis, Platonisq; placitis scripsimus, iam demonstratū est. Sane quū ea, quæ per dissectiones apparere solent, accurate consideraremus, rationi consonum videbatur, animam in cerebri corpore sedem obtinere, atq; in ipso, & rationis vim, & sensibilibus imaginum memoriam residere, ac primum ipsius instrumentum, tum in sensibilibus actiōibus omnibus, tum in his quæ a consilio & voluntate prodeunt, spīritū esse, qui in ipsius ventriculis, maximeq; postremo, continetur, quī non contemnendus sit medius ventriculus, perinde quasi non valentissimus sit. multis enim rationibus inducimur, vt hūc amplectamur, duos vero anteriores deseramus. Verū exacta horū notitia, ad curationis inuentionē nihil fere conducit. Nam satis fuerit ad probe curandū, nosse sedem affectā esse cerebrū, atq; in eius vētriculis humorem crassum & viscidum cōprehendī. ¶ Igitur quēadmodum ea, quorum gratia, & affectas sedes, & earū dispositiones inquirimus, sic crassorū quoq; humorum differētiæ, vtrū videlicet pīuitæ, atræ bilis naturam habeant, haud mediocriter ad curationē conferre videtur. Si tamē in præsentiā non obliuiscamur, quod quū simpliciter dicimus, Pīuitosos quidē eos nominari, in quibus humiditas frigiditasq; Melancholicos vero in quibus siccitas atq; frigiditas, dominantur, quāuis magnæ, peculiareq; interim differētiæ, tum pīuitæ, tum atræ bilis inueniantur. Pīuitæ quidē, vnū genus est, quod quotidie vel screando, vel vomēdo, vel emūgendo educitur, vaporoso scilicet spīritu plenū, vt ne sensum quidē lateat, ipsum esse dissimulare. Alia vero pīuita, similis quidem videtur, licet fortasse non sit similis, qualis est crudus humor qui in vrinis substat, a Pra-

Spīrit⁹ animalis.

Animæ sedes.

Pīuita. Atræ bilis.

Pīuitæ differētiæ.

xagōra vitreus appellatus. Atq; ex hoc genere esse videtur salīua, quæ neq; fluida admodū est, neq; aquosa. Verum salīua non vnica duntaxat qualitate gustum afficit, nedū vniuersa pituita. Sæpenumero enī & acrē, & acidā, & falfam in ore salīuā, manifeste deprehendimus, veluti cū sanī degimus, nulla qualitate infecta, sed peride quasi aquosa, salīua gustui offertur. ¶ Sic atra bilis quoq; ob substantiæ varietatē non obscuras habet differētias. Nā alia est veluti fex sanguinis, quæ admodum spīssa est, fecibus vinī haud absimilis. Alia vero, quā superior, essentiæ est multo tenuioris, atq; vomētibus eam, & olfacientibus, acidā videtur, quæ etiā terrā radit, attollit, & fermentat, atq; ampullas quales feruentibus iusculis supernatare videmus, excitat. Sed ea quā crassē feci similitē esse dixi, in terrā effusa, non inducit feruorē, nisi forte in ardente febrī, ipsam preassari contingat, neq; vlla etiā acidā qualitate participat, quandoquidē & ipsam noīare cōsueui melancholicū succū, aut melācholicū sanguinē. Hęc enī, meo quidē iudicio, nō recte atra bilis appellari potest. Prouenit autē huiusmodi humor in quibusdā plurimus, vel a tēperie ab initio cōparata, vel a cibis, qui (quū in venis cōcoquūtur) in huiusmodi humorē transmutari solent. ¶ Igitur vt crassus pituitæ succus, ita hīc quoq; comitiale morbu solet efficere, vbi in meatibus ventriculorum cerebri retinetur, siue is mediū sit, siue postremus. Vbi vero in ipso cerebri corpore abundat, eam insanīæ speciem, quam Graci melancholiā vocant, efficit. Quemadmodum alter atræ bilis succus, qui preassata flaua bile nascitur, ferina delirāmētā iducit, modo sine febre, modo cū febre in cerebri corpore abundās. Atq; hanc ob causam phrenitis nonnunq; mitior est, quum videlicet a pallida bile ortum contraxit, interdū vehemētior, quum flaua bilis eam peperit, atq; insuper alia nonnunq; dementia occurrīt ferina & melancholica, flaua bile preassata. Deliria autem, quæ per febrīum vīgōres accidunt, non propriā cerebri affectiōe, sed per cōsensum fiunt. proinde eos delirare & desipere, non solum medicī, sed priuati quoq; dicere cōsueuerūt. Verum ita affectos non nominant phreniticos, eo q; phreniticorū insanīa, non quiescit, mitigato febrīum vīgōre. Igitur quemadmodum phreniticis, febris, vnum quoddam accidens dispositionum cerebri censetur. sic e cōuerso in ardentīū febrīum dementia, multis elatis ad ipsum vaporibus. Haud secus sit ea affectiō quæ suffusioni in accidentibus similitur, a ventriculi dispositionibus ortum trahens. Namq; cerebrū ventriculo, & ventriculus cerebro, suas affectiōnes trāsmittit, idq; propter neruorū a cerebro ad os ventriculi descendentiū magnitudinē, per quos etiā sensus huic particulę, quam vlli reliquarū corporis partium, acutior est. ¶ Quocirca capitis fracturas, quum ad membranas vsq; perueniunt, biliosus vomitus, ac interdū dolores capitis, quomodocunq; fiant, nausea, stomachiq; morsio comitatur. Hypochondriacas vero & flatuosas vocatas affectiōes, melancholica tristitia sequitur, haud secus q; acutā febrem dementia, & quibusdam oris ventriculi dispositiones, ea quæ in accidentibus suffusioni similitur affectiō. Sic neruosis partibus inflammatis, promptius q; reliquis, delirium superueniente solet,

Vitreus humor.
Saliua.

Atræ bilis differentia.

Morbus comitialis ab atra bile.
Melancholia.

Phrenitis.

Paraphrosyne.

Suffusio.

Capitis fractura.

Hypochondriaca.

idq; ascendente ad caput interdum per continuas partes, solo calore, interdum vero spiritu vaporoso, vel fumoso, aut fuliginoso.

De melancholia

Cap. VI.

Melancho-
lia.

Orro quēadmodum hę passiones, quibus caput per consensum afficitur, ita illę quoq; quę primigenię ipsius affectiones sunt, nō parum inter se differunt. Igitur crassi humores, qui in cerebri substantia abundant, interdū ei vt instrumentali, interdū vt similari parti nocent. Quum enim

Hippocra-
tes.

tum alteratur, vt similari. Proinde totus hic sermo in fine sexti libri de vulgaribus morbis pręscriptus est. Melancholici magna ex parte comitiali morbo afficiuntur, & contra, morbo comitiali laborantes, efficiuntur melancholici. Atq; horū utrūlibet magis accidit, prout vel in hanc, vel in illam partem, infirmitas repit. si enim in corpus, epileptici, si vero in mentē, melancholici redduntur. Hoc sermone primum quidem declarauit, qđ nō semper, sed magna ex parte horum affectuum alter in alterum transit. Quippe non solum atra bilis, verum etiam pituita morbum comitiale committit. Igitur ea quam atra bilis constituit, in melancholiam transit. quę vero a pituita parta est, in aliam affectionem, de qua paulo post dicturus sum, permittitur, melancholiam vero haudquā efficit. Altera vero Hippocratici sermonis pars, non paruum contemplandi locum desiderat. quippe quum anima sit aut temperamentum actiuarum qualitatum, aut ab ipsarum temperamento permutetur. Bilem, quū cerebro veluti parti instrumentali nocet, ad cerebri corpus conuerti ait, id quod in obstructionibus fieri constat. Quum vero temperamentū mutando, ei vt similari nocet, ad mentē eam repere dicit.

Anima.

Verum hoc quod medici dereliquerunt, definire in primis, necessarium esse videtur. Nempe vt in manifestis corporis partibus, interdū omnibus, eadē apparet temperies, vt in morbo regio, & elephante sic vocato, & aqua inter cutem, & malo habitu, quę a Gręcis cacexia dicitur. Insuper in his quę ab hepate, atq; splene pendēt, colorum vitijs. Interdum vero vnus dūtaxat partis, quę videlicet aut biliosum aut pituitosum humorem suscipit, temperies permutatur. Ita etiam cerebro accidit, vt nonnunq; vniverso in venis sanguine melancholico effecto, ob commune vitium, ipsum quoq; laedatur. Nonnunq; vero, reliqui corporis sanguine prorsus innocuo, solus is qui in cerebro contētus est, alteratur. idq; bifariā fit. Aut enim aliunde in ipsum deriuatur, aut in ipsomet melancholicus humor genitus est, quum videlicet internus calor aut flauam bilem, aut crassum atrumq; sanguinem, superassauit. Atq; hęc doctrina non paruum habet in curatione momentū. siquidem vbi vniversum corpus sanguinem melancholicum continet, curationem a venę sectione incipere oportet. Vbi vero solum cerebrum, infirmus (quod ad hanc dispositionem attinet) sanguinis detractione non indiget, quamuis ob aliam quampiam causam, sanguis mitti possit. Vtrum vero melancholicus sanguis vniversum corpus, an solum cerebrum occupet,

Morbus re-
gius.
Elephas.
Aqua inter
cutem.
Cacexia.
Coloris vi-
tium.

Sanguinis
missio i me-
lancholia.

Melancholi-
ci sanguinis
notia.

ita discernendum est. In primis vniversi corporis habitū, qualis sit, cōsideres velim. meminerisq; quod molles, & candidi, & obesi, nequaquam humorem habent melancholicū. Macri vero, & nigri, & hirsuti, & quibus latae sunt venae, aptissimi sunt, vt huiusmodi in ipsis humor cumuletur. fitq; interdū vt rufō colore homines, affatim in melancholicā temperiem decidant. atq; post hos flauī, idq; maxime, quando & vigilijs, & multis laboribus, & solitudinē, & tenui victu fuerint educati. Quibus hęc quoq; notae conueniūt, an hemorrhōis aliqua restricta sit, aut alia quāpiam cōsuetā sanguinis vacuatio, aut mulierū menstrua. Insuper quibus cibis quis fuerit vsus, vtrum ijs qui suapte natura melancholicum sanguinem pariunt, an e diuerso. Porro qui melācholicum sanguinem efficiunt, hi fere sunt, caprina, bubulaq; caro, magisq; hircinē & taurinē, sed maxime asinorum, chamelorumq; carnes, nā & his nōnulli vescuntur, itē vulpinā, canināq; carnes. atq; magnā in huiusmodi sanguinis generatione vim obtinet, ex lepore cibus, sed multo magis ex apris. ac limacis quoq; melancholicū sanguinē pariunt, si frequens sit eorū vsus, prēterea omnes terrenorū animalium carnes sale conditē, aquatiliū quoq; carnes, vt thunnī, balenē, vituli marini, delphinī, canis, atq; cetaceorum omniū. Ex oleribus autē, brassica fere sola, huiusmodi sanguinē gignere cōsueuit, quēadmodū & arborū germina, vbi vel muria, vel oxyhalme cōdiuntur, prēcipue lentisci, terebinthi, rubi, canirubi. Leguminū vero omniū maxime lentes, inter melancholicos cibos numerantur, mox panis furfuraceus, & qui ex titha, atq; vitiatīs seminibus factus est, quorū apud quasdam nationes vsus, loco frumenti habetur. Verū de ijs in primo libro de ciborū facultatibus iā dictū est. Prāterea vīna crassa, nigraq; aptissima sunt, vt ex ipsis melancholicus humor fiat, prēsertim si quis abūde ipsa ingerēs, oblata occasiōe in multo corpus calore cōtineat. Vetus deniq; caseus, vbi forte fortuna in corpore fuerit supercalefactus, facile huiuscemodī parit humorē. Igitur si quis antea q̄ in morbū inciderit, huiusmodi victus ratione fuerit educatus, maiorem quandā inde licet facere coniecturā. Si vero boni succi cibis vsus fuerit, considerare oportet, exercitationes ipsius, mœlitiā, vigiliās, solitudines. Sunt etiā nonnulli qui per febriles (vt dictum est) morbos, melācholicum humorē contraxerunt. atq; ad efficaciorē notitiam, non parū confert, anni tempus, ac prāterita, prāsensq; constitutio, item terra, ac laborantis aetas. His itaq; omnibus prāmeditatis, quum speraueris in vniversi corporis venis melancholicum sanguinē contineri, quo certiorē habeas notitiam cubiti venā secā, prēcipueq; mediā, quā cōmunis est, & ei quā humeralis nominatur. & ei quā per axillā ad manū fertur. Quod si tum fluēs sanguis non videatur melancholicus, statim supprimatur. Si vero talis appareat, vacua quantū pro laborantis corporis habitu satis esse conieceris. **C**Est prāterea tertium melancholiā genus, morbi comitialis exemplo, quū ortū a ventriculo habuerit. Solentq; medicorum aliqui, hanc dispositionem, hypochondriacū, flatuosumq; morbū nominare. Verū satis mihi fuerit, ea accidētia percurrere, quā a Diocle perscripta sunt, in libro cui titulus est, affe-

Cibi melan-
cholici.

*Et si venarum
binuntiam
cum omni
cholicum*

Vena me-
dia.

Diocles

ctio, causa, curatio, in quo Diocles ad verbū ita scripsit. Porro alius oritur a vētriculo morbus, qui supra propositis non dissimilis est, nominaturq; ab alijs melācholicus, ab alijs flatuosus, quem sumpto cibo, maxime coctū difficili, & caustico, sputum humidū, idemq; multū comitatur. item ructus acidus, flatus, æstus, in præcordijs fluctuatio non ilico. sed quum retinuerint, interdum vētriculi quoq; vehementes dolores, qui nōnullis ad dorsum vsq; procedunt, concoctis deinde cibis quiescūt, mox alijs ingestis, eadē rursus reuertūtur accidentia, quæ interdum ieiunos, interdū etiā a cœna molestant, atq; euomunt crudos cibos, & pituitā, vel subamarā, vel calidam, vel acidā. adeo vt nonnunq; dentes torpedine afficiantur. Atq; horū plurima ab ineūte statim ætate eueniunt. Vtcunq; tamen acciderint, omnibus protelantur. His præscriptis. Diocles mox causam subiungens, ita scribit. Cæterum flatuosas vocatas, suspicandum est, plus calorīs quam decet, habere in his venis, quæ alimentum a vētriculo excipiunt, sanguinemq; in ipsīs crassiores factū. q̄ppe cōstat has venas esse obstructas, vel hoc argumēto, quod alimētū corpori non distribuitur, sed in vētriculo manet, quod antea in sanguinē mutari solitū erat, quum a meatibus ipsīs susciperetur, magnaq; ipsius pars, in imum ventrē excerneretur, ac postero quoq; die, vomitu reijceretur, utpote nō digestis per corpus cibis. Sed q̄ calor id quod secundum naturā est excedat, facillime intelleges, tum ab æstu, qui ipsīs accidit, tū ab his quæ ingeruntur, siquidē iuuari videntur a refrigerantibus cibis, qui videlicet calorem refrigerare, extinguereq; solent. Deinde alia quoq; Diocles iam propositis in hoc sermone addidit. Aiunt autem nonnulli, os ventriculi quod intestinis continuatur, in huiusmodi passionibus inflammari, ac ob inflammationem ipsam & obstrui & prohibere, ne alimenta statuto tempore ad intestinum descendant, quamobrem diutius quā decet, in ventriculo manentia, & tumores & æstus, atq; reliqua quæ prædicta sunt efficiūt. Hęc sunt quæ Diocles quidē literis prodidit, verum inter enumerandum præcipua totius concursus accidētia, silentio præterijt, quæ videlicet & melancholiam, & flatuosam, hypochondriacamq; affectionem, tanq̄ caractere quodā designāt, atqui omisit (vt puto) huiusmodi accidētia, eo q̄ ex morbi ipsius nomine manifeste declarantur. Etenim ab Hippocrate didicimus. Si metus & moestitia longo tēpore tenent, melācholicus est huiusmodi affectus. Verū haud absurda quæstio est, quare Diocles quum causas magnorū accidentium redderet, quam ob causam mens lædatur, nō scripsit: siue enim venarū, quæ vētriculo cōtiguæ sunt, calor exuperat, siue partes quæ iuxta portā sunt (Græci pyloron vocant) inflammatione laborant, quid causæ sit, cur melancholica comitentur accidentia, derelictum est. Etenim quod venter flatuoso spiritu impleatur, ac deinde eructādo ipsum leuetur, ac præter ea quæ dicta sunt vomitione quoq; iuuetur, vel nihil dicēte Diocle, manifestum est. Sane propria melancholiæ accidentia, simul cum dicta ventriculi dispositiōe scribere, haud ita facile ei videbatur. Id itaq; addere, ac simul qualis sit i huiusmodi affectibus, ventriculi dispositiō, manifesta interpretatione enarrare

Hi pocrates,

aggrediamur. Atque videtur quidem in ipso inflammatio esse. Sanguis autem in parte inflammata contentus, & crassior, & atrę bili magis conformis. Itaque quęadmodum elata ex ventriculo, ad oculos, fulginosa quadam, aut fumosa dispositione, aut crassis quoque vaporibus, similia ut in suffusione accidentia contingunt, eadem ratione sublata ad cerebrum ab atra bile euaporatione. melancholica euenient in mente accidentia. Etenim quę frequentissime videmus, flaua in ventriculo bile contenta, caput dolore affici, mox ea per vomitum eiecta, ilico dolor mitigatur. Atque huiusmodi dolorum genera, mordendo, exedendoque infestant, quemadmodum alia grauitate, alia tensione, alia sopore molestare videntur. Atque inter optimos medicos conuenit, non solum hæc accidentia, verum etiam morbum comitialem, capiti a ventriculo procedere. Igitur ut melancholicos, timor nunquam deserit, ita præter naturam eis visa, non semper eodẽ genere continentur. ¶ Siquidem alius testā se factū putauit, Melancholicorum vaporis imagines. atque idcirco obuiantibus cedebat, ne collideretur. ¶ Alter gallos cantare audiens, ut hi alarum, sic ille brachiorum plausu latera quatiens, animantium sonum imitatus est. ¶ Fuit item alter timens ne Atlas, qui mundum sustinere dicitur, grauatus sub tanto onere, ipsum a se excuteret, atque ipse cum illo collideretur, ac nos quoque cum ipso periremus. ¶ Sunt alia huiusmodi infinita eorum visa. differunt autem inter se melancholici. Nam omnes timent, morerent, vitam damnant, odio habent homines, sed non omnes mori cupiunt, Etenim hoc ipsum nonnullis melancholię caput est, quod mortem pertimescunt. Quosdam etiā alieno admodum, atque extraneo videbis animo, utpote qui simul & mortem metuant, & tamen mortem sibi consciscant. Proinde recte videtur Hippocrates omnia ipsorum accidentia in duo hæc coegisse, metum Hippocrates & mœstitiā. Mœstitia nimirum eos inducit, ut odio prosequatur omnes quotquot viderint, nunquam non tristitiam præ se ferentes, ac terrentur, ut in tenebris pueri, atque ex adultis indocti. Sane quęadmodum externę tenebrę omnibus fere hominibus pauorem inducunt, nisi vel audaces admodum vel edocti fuerint, sic atrę bilis color, mentis sedem tenebris similem reddens, timorem efficit. Etenim summis tum medicis tum philosophis, in confesso est, & humores, & omnino corporis temperantiā, animę actiones variare posse. id quod nos quoque vnico commentario docuimus, quo demonstratum est, quod animę potentię, corporis temperantiā sequuntur. Quocirca humorum vim ignorantes, in quorum numero & Erasistratus Erasistratus est, ne scribere quidem de melancholia quicquam ausi sunt. Neque indignum est admirari, tum communes hominum sententiās, tum plurima quoque dogmata, quę & philosophi, & medici, per ignorantiam præterierunt. Igitur ab omnibus, affectus ipse melancholia vocitatur, indicante nomine humorem qui ipsius causa est, quumque circa ventriculum prima incœperint accidētia, ipsique auctis melancholica sequatur affectio, deinde alui defectione, & vomitu, & proba cōcoctione, ructibusque leuetur is qui laborat, hypochondriacum, flatuosumque morbum, ipsum nominabimus. Accidentia vero ipsius dicemus, & mœstitiā, & metum. Quum autem propria melancholię accidētia, auctiora vi-

dentur, circa vētriculum vero, aut nulla, aut parua admodum sunt, haud ab re existimaueris primitiuam in cerebro affectionem cōsistere, ob atram bilē in ipso congestam. Caterum quibus signis discernatur, vtrum in solo cerebro, an in vniuerso corpore huiusmodi humor contineatur, paulo ante dictum est. Interim monendi sunt mihi amici, qui me curantem viderunt, frequentibus balneis, victuq; humido, boniq; succi, nullo alio adhibito praesidio, huiusmodi me morbum curasse. vbi nondū ob longum temporis tractum, nocius humor multum vacuationi resisteret, quum enim diuturnus iam factus est morbus, fortiora praedictis oportet adhibere remedia. fit autem huiusmodi melancholice species, affecto prius calidis dispositionibus cerebro, aut aestuatione, aut inflammatione, aut phrenitide quoq; ipsum afficiente, interdum a solitudine, mœstitia, vigilijs. verum satis fuerit hac de melancholia dixisse.

De morbo comitali.

Caput. VII.

Morbus comitalis

Tq; de morbo comitali deiceps dicēdū ē, qñq; dē hīc quoq; interdū ipsomet affecto, interdū alijs cōsentiēte cerebro, euenire solet. vt enī tria melācholiæ genera, ita hūc quoq; morbū, tribus contentū differētijs, oēs fere medici definire neglexerunt. Verū oībus cōmune est, q; cerebrū afficitur, vel consistente in ipso affectu, id quod pluribus epilepticis accidit, aut a ventriculi ore (quod stomachum vocare solent medici) ad cerebrum per consensum ascendente. Atq; hoc genus proportionē respōdet accidentibus quæ oculis a stomacho adueniunt, veluti in suffusionibus. Fit etiam, sed raro, tertium morbi comitalis species. Nec refert siue genus, siue differentiam nominaueris, cum a parte aliqua cui id forte fortuna accidit incipit affectus, qui deinde sentiente agro ad cerebrū vsq; ascendit. Hoc genus primū vidī in puero, qui tertiuēdecimū ætatis annum agebat, quū equidem adolescens etiandum, cum optimis eius tempestatis medicis conuenissem, ad idoneam ipsius curationem inueniendam, audiui tum narrante puero, dispositionem ipsam a crure intium capere, mox illinc recta ascendere per femur, & imminentes illi lūbos, ac per latera ad ceruicē, donec ad caput perueniret, quod quum primum tangeret, ipsum haudquaquam sibi constare. Interrogatibus autē medicis, quale esset id quod ferebat ad caput, nihil habuit puer quod responderet. Alius deinde adulescens compos mentis (quippe qui satis poterat, & sentire quod fiebat, & alteri enarrare) dicebat veluti frigidam quandā auram esse, id quod ascendebat. Vnde ex duobus alterum Pelopi præceptor placuit, aut quod qualitas quædam, alteratis per continuationem partibus, aut spiritalis quædam substantia transmitteretur, neq; mirandum esse dicebat, tam validam vim esse humori, qui in affecta parte præter naturam genitus fuisset, vt perniciosarum ferarum venenis possit cōparari. Quis enim crederet vel scorpionum, vel phalangiorum ictibus, totum corpus ac tam vehementi mutatione affici? nisi sæpenumero id accidere videret, præsertim minimā quandam rem feris in ipsum demittē

Pelops præceptor

tentibus. Quū itaq; phalangium aliquem momordit, quū parū sit aīal, exi- Phalangium.
 stimare tamen debemus, venenum ex ipsius ore in ictum corpus descendisse. Porro marine turturis, quemadmodum & terreni scorpionis aculeus, in Turtur
 partem extremā acutissimam illam quidē finitur, ubi nullum foramen est,
 per quod venenum deici possit, necesse tamen est, ut excogitemus, substan-
 tiam quandam esse, aut spiritalem, aut fluidam, quæ ut mole minima, ita fa-
 cultate quāmaxima est. Etenim quū nuper ictus quidam esset a scorpione, Scorpio
 videor mihi videre (inquit) quod grandine percussus sim, qui omnino in-
 frigidatus est, sudore etiam frigidus accedente, sed tandem debitīs adhibitis
 remedijs, nō sine negotio seruatus est. Itaq; Pelops, non impossibile est (in- Pelops
 quit) in corpore similem aliquam essentiam generari, non accedente causa
 extranea, quæ ubi nervosam aliquā partē occupauerit, per continuas par-
 tes, usq; ad nervorum principium, vim suam transmittit, siue id per altera-
 tionē, ut ipse dicebat, fiat, siue spiritali essentia, veluti aura, ad ipsum elata.
 Sæpenumero enim infigēte aculeum scorpione, aut in nervum, aut venam,
 aut arteriā, manifeste videmus percussos, vehementissimis infestari acciden-
 tibus. Atqui scorpionis aculeus, totam cutem penetrādo, ad profundū usq;
 potest peruenire. Phalangiorum vero paruorum ictus solam afficit superfi- Phalangium.
 ciem. unde constat, interdum a sola cute, venenī vim ad totum corpus defer-
 ri, quippe tota cutis & continua est, & nervosa. proinde haudquāq; impos-
 sibile est, quum ex icta parte, per totā ipsam celeriter distributa fuerit vene-
 ni vis, eam inde eodem rursus contactu, in singulas subiectarum ei partium
 recipi, mox ex illis in alias continuas, atq; iterum ex his, quæ afficiuntur, in
 alias, quumq; ad dominantium partium aliquā peruenerit, tum mortis pe-
 riculum hominī instare. Ad hanc rem in primis conferunt vincula superior-
 ribus partibus iniecta, ab ijs enim præsentaneum præsidium expectatur, id
 quod in viperarum, scorpionūq; ictibus, item aspidū quoq;, quod propter Vipera
Scorpio
Aspis
 imminens subitarię mortis periculum, magis incredibile est, expertus sum.
 Etenim quū Alexandrię essem, rusticus quidam non longe ab vrbe, in vno
 manus digitorum ictus, eius radicem apud palmam validissimo vinculo li-
 gauit, accurrensq; in urbem, ad familiarem sibi medicū, totū digitum ab ip-
 sa dispositione ad palmam usq; abscindendum præbuit, sperans inde nihil
 se malī passurum. Neque frustratus est sua spe, quippe nichil aliud faciens,
 saluus euasit. ¶ Similiter alium noui, qui epoto ex viperis medicamento,
 recisso prius digito, a periculo liberatus est. ¶ Vidi præterea rusticum, cuius
 totum digitum vipera momorderat, qui falce quā tunc forte habebat (erat
 enim vinitor) ab ultimo articulo ictam partem resecans, deinde inducta in
 digito cicatrice, nullo sumpto medicamine, sanatus est. ¶ Sed puerū quo-
 que, cuius morbus comitialis a crure oriri cōsueuerat, medici qui tūc ad cu-
 rationem eius conuenerat, sanare sperabant, si in primis vacuato vniuerso
 corpore, medicamen ex tapfia, aut sinapi parti adhiberent. Ligato in medio Tapfia
 membro, supra eam videlicet partem, quæ primaria dispositione erat affecta,
 atq; hoc pacto, accessionē reuerti prohibuerunt. quāuis antea quotidie pue-
 e.ij.

rum infestare consueuisset. Verum hæc obiter, atq; ex abundanti dicta sint, ne quis miretur, quo pacto, ab ignobili aliqua parte, tantus morbus ortum contrahere possit. Superest autem causam vestigare quamobrem in huiusmodi per consensum affectionibus, epilepticæ fiant conuulsiones. Nam ne

Pelops Pelops quidem, vllam ad hanc rem attulit probabilem persuasionem. Neq; etiam alius quisquam, cum quo nobis aliqua fuerit consuetudo. Mihi vero per huiusmodi consensum, videnti aliquando laborantem, sine vehementi conuulsione concidere, simul quod per interualla, breuibus quibusdam motibus quateretur. Probabile visum est, quemadmodum frequētissime singulum fieri cernimus, affecto stomacho, ita hanc quoq; dispositionem euenire, Etenim meipsum quoq; singultus ilico inuadere solet, si piperis aliquando immodicam quantitatem ingessero. Id quod alijs quibusdam non paucis,

Singultus quibus scilicet facilis erat oris stomachi sensus, accidisse meminimus. Atqui iam supra memoratum est, id non solum medicis, verum etiam vniuersis hominibus stomachum appellari. Itaq; quum cecidissent, qui non ex propria cerebri affectione, sed per consensum comitiali morbo laborabant, eos citra perpetuam conuulsionem veluti saliendo, per interualla concuti videbam. Proinde existimaui, similem aliquem cerebro motum euenire, qualis stomacho interdum, a re quapiam molestato accidere solet. quippe quum a ciborum mole grauatur, aut vbi corruptis cibis mordicus infestatur, tum singultu affici conspicitur. Atq; acrem quoq; humorem, non singultum modo, verum etiam conuulsionem per vniuersum corpus efficere sæpenumero consideramus. deinde vomitu eiecto eo, quod mordicabat, ilico quiescere. Quo min⁹ mirandum est, si neruorum principium, huiusmodi motu concutiat, vt a se expellat, quicquid fuerit id, quod a parte primo affecta ad ipsum effertur. Ad hunc modum reliqua quoq; accidentia omnia, quibus nerui concutuntur, fieri putauerim. vbi vero deperdito sensu, quis conciderit, non accedente motu, quo vel conuelli, vel salire videatur, id a vehemēti frigore ortū trahere censeo, quo in genere lethargus quoq; continetur. Apoplexiæ autē, quod subito euenit, aut frigidum, aut crassum, aut viscidum quidpiā, quod principes cerebri ventriculos affatim implet, non totius essentia intemperiem, causam esse manifestum est. veluti etiam lethargi, phrenitidis, mania, melancholia, stultitia, amissa memoria, sensuum hebetationis, resoluti motus. In omnibus his affectibus, in quorum numero apoplexiā quoq; continetur, periculi magnitudinem ex anhelitus nocumento conicere oportet. Sane quemadmodum dormientes spirant, quis nulla alia accedente actione, quæ a consilio prodeat, vtpote qui supini iacent in cubili, ita in soporosis affectibus omnibus, quanquam neq; sentiat corpus, neq; moueatur, tamen sola spiratio, quæ musculorum pectus mouentium munus est, saluatur. cuius rei firmam, ac demonstratiua lege stabilitam, habemus scientiam. quemadmodum quod musculis etiam omnibus, motus principium ab innatis ipsis neruis accedit. Atqui ex anatomice didicimus, neruos omnes a cerebro primarium sumere initium. Neq; simpliciter initium, sed primariū

Stomachus

Lethargus
Apoplexia

dixi, id quod spinalis medullæ gratia, orationi adieci. Quamuis enim per multi ex ea nerui prodire videantur, vim tamen omnem quam habet, cerebrum ipsi suppetit. Quum itaq; spirationem vehementer impeditam, difficulterq; procedentem videris, non paruam in cerebro morbidam dispositionem esse, conijcere debes, idque in soporiferis morbis, quos nimirum omnes in cerebro fieri manifestum est.

¶ De vertiginosis.

Caput. VIII.

Effectus autem qui scotomaticus (id est vertiginosus) vocatus est, ex ipsa appellatione, qualis sit, manifestat. quippe a parua occasione hebetantur, hi qui sic laborant, adeo ut interdum cadant, maxime si aliquando in circumrotentur. siquidem ipsis ab vna rotatione euenit, id quod ceteris, a pluribus accidere solet. proinde hebescent, siue alium quempiam, siue rotam, aut id genus aliud quidpiam, aut ipsos quoque in aquis vortices, circumagi viderint. Id vero maxime, quum vel sub sole aestuauerint, vel aliam ob causam calefacto fuerint capite. Nam quod alijs, quum in circo frequenter vertuntur, accidit, hoc ipsis citra circuitionem euenire videmus. Atqui ubi quis crebro vertitur, inæqualem, & turbulentum, & inordinatum motum, tum humorum, tum spiritus, in eo fieri in confesso est. Rationi igitur consonum est, huiusmodi accidentia, vertigine affectis, itidem euenire. Quamobrem nonnulli horum, ab arteriarum sectione præsidium petierunt, arterias pone aures ad tantam scilicet altitudinem secantes, ut medius inter duas partes locus cicatrice induceretur. Sed constat non omnes huius auxilijs beneficio fuisse curatos. Etenim alia arteria ijs maiores, ad cerebri sustentamentum, per retiformem vocatam membranam, ascendunt, per quas huiusmodi affectionem fieri rationi consentaneum est, elato per ipsas vaporoso, calidoque spiritu, atq; implente cerebrum. Atq; fieri etiam potest, ut inæqualis cerebri intemperies, huiusmodi spiritum producat. Igitur hanc affectionem ad cerebrum pertinere, ex ipso vertiginosorum sensu, manifestum est. Oritur vero interdum cerebro, primogenio affectu laborante, interdum vero, quum ori ventriculi consentit, id quod Archigenes quoq; fatetur, qui libro primo de longarum affectionum notitia ita scribit. Porro ea bifariam oritur, aut enim in ipso capite, aut in his partibus quæ circa præcordia sunt. Mox genera eius distinguere aggreditur. Nam ubi ex primaria cerebri affectione, vertigo dependet, aurium sonos, & capitis dolorem, gravitatemque præcedere dicit. item olfactus, atque alterius cuiusque sensus inde prodeuntis, oblationem. eos sensus (ut equidem puto) significare volens, qui a capite initium sumunt. Vbi vero ab ore ventriculi oritur, cordis morisionem, nauseamque præsentiri. Verum, ut iam antea sæpenumero monuimus, licet caput per alterius partis consensum afficiatur, affectio tamen nihilo minus ipsi ascribenda est.

Archigenes

Cephalæa.

Cephalal-
giaHemicra-
nia

T^q de ea quoque quæ cephalæa a medicis nominatur, ne
mo dubitauerit, quin cerebri sit morbus. Est enim (vt bre-
uiter quis dixerit) affectus hic, dolor diuturnus, difficul-
terq; solubilis, qui a parua occasione vehemētes habet ac-
cessiones, vt neque strepitum, neque vocem, neque lumí-
nis splendorem, neque motum tolerare possit infirmus,
sed tranquillitatem, obscurumque cubiculum quærat, idq; ob doloris vehe-
mentiam, quippe nonnulli veluti malleo, se percuti arbitrantur. alij caput
frangi, distendique sentiunt. Non paucis ad oculorum quoque radices do-
lor extenditur. Verum huiusmodi accessiones, veluti in morbo comitiali, in-
termiſsiones habent, interceditq; tēpus, quo perfecte liberati videntur. Igi-
tur constat, quod sicut in hoc morbo, ita & in cephalalgia (id est capitis do-
lore) caput facillime afficitur, atq; hoc est ipsis commune. verum per cepha-
læam, affectę partes, multo redduntur, quam in cephalalgia, debiliores. Cę-
terum inter capitis dolores, nonnihil discriminis inuenitur. nam sunt non-
nulli, quibus caput aptissimum est, vt impleatur, ac vnīuersi quoq; corporis
habitus, ad ipsum implendum, admodum idoneus. Alij insuper omnes hu-
iusmodi partes aptas habent, vt afficiantur. Quibus, vbi vitioso victu vtun-
tur, accidit vt cephalæa arripiantur. Quo minus mirandum est, si horum
alijs, membranę cerebrum continentes, dolore afficiantur, alijs pericraniū,
id est exterior caluarię membrana. Discrimen autem ab oculorum radicibus
sumitur, considerando vtrum veniat ad eas malum, necne. siquidem cō-
sentaneum est, vt quibus intra caluariam dispositio est, ijs ad oculorum vsq;
fundamenta, dolor extendatur, eo quod & a cerebro, & ab vtraq; membra-
na, atque a vasis quæ in ipsis continentur, veluti germīna quædam dedu-
cuntur. ¶ Sed & eorum quibus mediā capitis pars dolore infestatur (solēt
autem vocari hemícraníci) alij extra caluariam, alij in capitis intímis par-
tibus dolorem sentiunt. At vero dextram capitis partem, a sinistra distin-
guit sutura per longitudinem ipsius protracta, sub qua intra capitis ossa,
línea médium cerebrum diuidens, protenditur, ad quam etiam peruenit,
anteriorum duorum ventriculorum szeptum. Porro ea corpora, suapte na-
tura, idonea sunt, vt ipsis caput impleatur, in quibus vaporosus, calidusq;
spírītus generat, aut quibus biliosa excrementa cumulantur, in ore ventrícu-
li. Atqui spírītus, dolores inducūt tensiuos, qui idcirco sic vocati sunt, quod
extēſionis sensū inducūt. Biliosa excremēta, dolore mordaci afficiūt. Dolo-
res a plenitudine pcedētes, grauitatis sensum afferūt. quibus si rubor accedat
atq; calor, calidos, sed sine ijs, nō calidos humores significant. Sunt quibus
caput assidue dolet, vbi vel liberalius vinū ingesserit, vel meracius, idq; ma-
gis, si suapte natura calidū fuerit. Pręterea calidi odores omnes, vt styracis,
aut cypheos, atq; in totum odorata omnia, capitis dolorem pariunt, adeo
vt nonnulli, ne thuris quidem odorem ferre possint. Neq; vero absurdum
est, vt quosdā ob sensus exuperantiā, dolor infestet, quemadmodū in ore flo-

machi accidit. Sunt enim nonnulli in quibus id tam exacte sentit, ut neque aceto, neque sinapi, neque aliud huiusmodi ferat. Alii vero contra, ipsum pene insensibile habent. quippe videtur aliqui vel ructare vel vomere quoad usque adeo vitiosa qualitate infecta, ut nos ne odorem quidem sustinere possimus, quam tamen ipsi interea nihil fere sentiunt. Nihil igitur prohibet quo minus in hominum cerebro similes notentur differentiae, ut eosdem odores aliqui impune sustineant, perinde ac si omnino ab ipsis distarent, alii eos sine molestia ferre non possint. Igitur quod omnes huiusmodi affectiones ad cerebrum pertineant, iam manifestum esse videtur.

De apoplexia, nervorum resolutione, & convulsione. Caput. X.

Ic etiam nervorum resolutio, & per uniuersum corpus eorum convulsio, in quo genere nervorum etiam rigor (Graeci tetan non vocant) continetur. Itaque si aliquando per totum corpus, nervorum actio vitiosa redditur, ipsorum principium affectum esse constat. id vero ex sola anatomice dinosci potest. Quam igitur omnes pariter nervi, tum sentiendi, tum mouendi, vim amiserint,

apoplexia huiusmodi affectio appellatur. Vbi vero alteri laterum, aut dextro, aut sinistro, id accidit, resolutio nominatur, eius scilicet partis, in qua consistit affectus, interdum dexterae, interdum sinistrae. Quod si in aliquo membrorum idem euenerit, eiusdem membri resolutio esse dicitur. Nam & tota manus & totum crus interdum resoluitur, atque solus in crure pes, & quae sub genu sunt. Sic etiam de tota manu similiter proportionem dicendum est. Caeterum ex anatomice didicimus, quod omnes animantis partes sub ceruice positae, quae a concilio & voluntatis imperio moueri possunt nervos habent qui eas moueant, procedentes ex spinali vocata medulla. Atqui saepenumero audistis eam spinalem vocari medullam, addita scilicet medullae appellatione, interdum vero sine additione simpliciter spinam nuncupari. Vidistis etiam in corporis dissectione, nervos qui pectus mouent, ex ea spinae parte, quae in ceruice est, ortum deducere. ipsa vero ex transuerso incisa, si tota fuerit dissecta, omnes quae sub ipsa sunt corporis partes, sensu, motuque priuari. utpote suscipiente spina a cerebro, vim tum sentiendi, tum mouendi pro arbitrio. Praeterea in anatomice vidistis, ubi per transversas spinae incisiones, ad medium usque, secundum longitudinem secaretur, non omnes suppositas corporis partes, sed eas duntaxat, quae e regione sectionis erant, resolutas. dexteras quidem dextrae spinae parte dissecta, sinistras vero, ubi reliqua pars esset incisa. Itaque manifestum est, quod circa primum spinae processum, facta aliqua dispositione, per quam cerebri facultas, quo minus ad ipsam perveniat, prohibetur, omnia inferiora membra, depraefata facie, sensu motuque priuabuntur. ubi vero media eius processus pars fuerit affecta, non omnes inferiores partes resolventur, sed vel sinistram duntaxat, vel dextram. Videntur autem huiusmodi resolutionum aliquae, faciem quoque infestare. sed tamen resolutum latus ad alteram faciem partem trahit. Quoniam ex anatomice didiceritis, nervos qui per faciem partes

Apoplexia
Paralysis
Resolutio
nervorum

Spinalis
medulla

Apoplexia
Apoplexiæ
magnitudo

Erophilus
Eudemos
Hippocrates

Nervorum
resolutio
Paralysis

Pausanias

sparsi sunt, a cerebro demitti, si earum aliqua, simul cum toto corpore resoluta est, haudquaquam vos latere debet, resolutionis dispositionem, in ipso cerebro consistere. ubi vero illæ permanserint, spinæ initium affici sciendum est. Accidit vero nonnullis ut faciei partes duntaxat afficiantur, quæ admodum & reliquarum quoque partium interdum aliqua, ut lingua, oculus, mandibula, labrum. Etenim non omnibus, ab vno loco principium influit, utpote quæ ex diuersis cerebri partibus nervos suscipiunt. Id quod in anatomice haud obscure cõspicitur. Igitur apoplexia omnibus animalibus actionibus noxam inferens, cerebrum affectum esse manifeste declarat. Discernitur autem affectionis magnitudo ex noxæ quam spirationi infert vehementia, quum enim naturalem ordinem plurimum egreditur, magnam, quum vero paulum impedimenti est, paruam in cerebro noxam esse cõijcere oportet. Sane omnium pessima spiratio putanda est, quæ & intermittitur, & magna cum violentia trahitur. Quippe ut mori cõtingit apopleticos, ob id quod spirare nõ possunt, sic homo qui corporis partes mouere nequit, ad vitæ functiones censetur inutilis, quamuis huic subitæ mortis periculum haudquaquam imminet. Itaque vidimus quendam, qui reliquis partibus omnibus resolutis, nullam, quæ ad faciei partes pertineret, actionem amisit, seruata etiã spiratione. quomodo enim viuere diutius potuisset, ipsa deperdita? In quo affici putauimus illam spinæ partem, quæ paulo inferior est, processu neruorum ad septum transversum tendentium, quinetiam & vrinam, & alui sedimina, ipsum præter voluntatis imperium emisisse manifestum est. Insuper vidimus alium, cui propter casum omnes inferiores partes deptis manibus, resolutæ sunt. Sic etiã ubi vniuersæ corporis partes, quæ sub facie cõstitutæ sunt, resoluuntur, faciei partibus illæsis, affectionem in spinæ initio esse certum est. Atque eadem quoque ratione, si toti corpori cõuulsio acciderit, eundem spinæ locum, affectum esse declarat, faciei partibus omnino seruatis illæsis. Quod si hæ quoque afficiantur, cerebro noxam iam illatam esse ostenditur. Vbi vero pars aliqua conuulsa est, neruum, qui eius motioni deputatus est, aut musculus, affici necesse est. Igitur si ex anatomice neruorum ad singulas partes venientium, principia didiceris, perquam facile earum & sensum, & motum deperditum, curabis. Verum hæc indeterminata relicta sunt & Erophilo & Eudemo qui primi post Hippocratem neruorum anatomice accurate scribentes, nõ mediocrem medicis dubitandi occasionem præbuerunt. Quo pacto per neruorum resolutionem, interdum sensus duntaxat, interdum motus, nõnunquam ambo simul pereant. Itaque neruorum resolutio potissimum dicitur ubi motus deperditus est. Vbi vero partium aliquarum sensus perit, eam partem sensus expertam esse, resolutam vero nõ adeo dicere cõsueuimus. quæ sunt nonnulli, qui hanc affectionem, sensus resolutionem vocitant. Nos vero semper iubemus, ut cuique nobis pro arbitrio uti liceat, etenim hoc nobis esto propositum, ut affectam scilicet sedem, simulque dispositionem eius inueniamus. Nisi enim hæc accurate cognouerimus, nequaquam eas partes, quibus vel sensus, vel motus vitatus est, recte curabimus. Sane Pausanias Syrus sophista, quum Romam aliquando venisset, secum

dum duos minores sinistrae manus digitos, atque medij partem mediam, sensum in primis quidem difficilem habebat, postea male curantibus medicis, sensum omnino amisit. Quibus equidem cognitis, omnia quae praecesserunt inuestigauit, atque ipsum, quum per viam duceretur, vehiculo excidisse, atque in dorso initio laesum, mox partem laesam breui quidē curatam, sed auctū in digitis sensus vitiū, audiuit. Igitur remedia quae illi digitis adaptauerant, laesae parti adhibere iussi, atque sic vir ille celeriter sanitati restitutus est. Etenim id quod in primis scire oportet, quod videlicet nerui per vniuersae manus cutē dispersi, quibus sentiendi ad ipsam facultas defertur, proprias quasdam habeant radices, quodque nerui musculos mouentes, ab ijs differant, medici ignorant. Verū latius, quā proposueram⁹, iā nostra expatiata est oratio, proinde quiescere eam decet. quippe nostra intentio erat, vt hoc cōmentario omnes affectiones, quae caput, maxime vero cerebrū infestare consueuerūt, inueniremus. At quia ab ipso, nerui originem ducunt, per consequentiā, ad nervorum usque affectiones, sermo peruenit, cui etiā finē imponēdo, passionē quae reliquis a capite partibus accidere solent, scribere aggrediamur, si prius hoc tantillum superioribus addiderimus.

¶ De olfactu.

Cap. XI.

Bī olfaciendī vis laeditur, non eorū meatuum qui in nari Olfactus. bus conspiciuntur, sed vel anteriorū cerebri vētriculorum, quum intemperantia quadā afficiuntur, noxa est, aut eorum meatuum, qui ethmoides (id est cola vocantur) si alii Ethmoides quando obturantur. siquidem odoratorū sensus, in prioribus cerebri sinibus perficitur, elatis ad ipsos per colli foramina vaporibus, quemadmodum in eo libro quem de olfactus sensorio conscripsimus, iam declaratum est.

¶ GALENI, DE AFFECTORVM I OCORVM NOTITIA,
Liber Quartus. PROOEMIUM.

Vaia & ratione affectas sedes scrutari cōueniat, superioribus libris satis perstrinximus, multis definitarū quarūdam partiū adductis exemplis. Quoniam vero, vt iam diximus, atque in alijs libris demonstrauimus, circa res particulares exercitari oportet eū, qui singula artis opera, quae vniuersali via & ratione didicit, tuto & celeriter perficere voluerit, operae precium me facturū mihi videre videor, si rationales quasdam notiones, omnium corporis particularum, quae sensum effugiunt, cū quomodolibet afficiunt, perscripsero, sumpto a capite initio. Igitur de memoria, & cogitatione vitata, atque reliquis animae functionibus, quas principes nominare cōsueuimus, in huius cōmentationis libro tertio iam diximus, simul in nō paucis affectuum generibus, via

& ratione inducto exercitatiois modo. Nam & de phreniticorum insania, & de ea que citra febre accidit, qua melancholiam nominant, preterea de lethargo, sopore, morbo comitiali, melancholia, vertigine, cephalea, hemiplegia, apoplexia, & similibus ibi iam dictum est.

De affectis partibus in oculorum morbis.

Cap. I.

In presenti libro, qui huius commentarii quartus est, de faciei partibus, quae intrinsecus, afficiuntur, sermonem faciemus, ab oculis incipiendo. Nam modo ipsorum sensus, modo motus, ac nonnunquam tam sensus, quam motus resolvitur. idque interdum in altero, interdum in utroque accidit oculo. Nonnunquam solius palpebrae, nonnunquam etiam eius partis, quam proprie oculum vocamus, vel sensus, vel motus laeditur. Cum enim nullo in oculis malo apparete, cernendi sensus deperditus est, demissus a cerebro nervus causam, ut vel inflammationem, vel duriciem in se continet, aut aliter quomodo libet foramen ipsius obturatur. Atque huiusmodi affectus, oculo, ut instrumentali parti, accidere necesse est, qui vero ei, ut similari, adveniunt, octo in temperantiae generibus continentur. Preterea aliud quoque ipsorum vitium est, quum vel nihil omnino, vel exiguum admodum, visifici spiritus, a principio, quod in cerebro consistere putandum est, ad eos descendit. Si vero uterque oculorum, motum duntaxat amiserit, secundae copulae nervum, qui a cerebro oritur, molestari necesse est, ab aliquo videlicet eorum affectuum, quos alteri nervo, qui a prima coniugatione nascitur, nuper accidere diximus. Quoniam vero, ut ex anatomice didicimus, musculi oculum moventes, senario numero constant, ac praeter eos, alij quoque sunt, qui descendentes in ipsum meatum radicem amplectuntur, quippe dissectores ita nominare conlueverunt primae coniugationis nervum, eo quod soli manifestum sit foramen, accidit interim quibus ipse haudquaquam afficiatur, musculorum aliquis, aut in propria essentia, aut in nervo ad ipsum descendente, ab aliquo nuper dictorum affectuum infestetur. siquidem singulis horum musculorum, pars quaedam nervi a secunda coniugatione orti transmittitur, haud secus quam ipsi quoque musculis, qui meatum ipsum comprehendunt, siue ij duo, siue tres, siue unus duntaxat, dicendus sit. id enim in praesentia non refert. modo noverimus horum musculorum munus esse, ut & retrahant oculum & firment, ne mollis ille nervus, quem & visificum, & meatum nominant, villo pacto in processu divertatur. Quum itaque sex inveniuntur oculum moventes musculi, si is quidem qui ipsum retrahere solet, afficiatur, totus oculus delapsus videbitur. si vero is qui ipsum detrahere potest, affectus est, oculus retractus apparebit. Ita etiam si minoris anguli musculus vitietur, ad maiorem, si vero hic laesus est, ad illum oculus deflectitur. At si voluentium musculorum quispiam resolvitur, obliqua erit totius oculi conversio. Ceterum quum alij praeterea sint musculi, mollem nervum illum circumdantes, scire licet, ipsis resolutis totum oculum procidere, atque a sua sede moveri, quamvis plerique eorum qui sic affecti sunt, sensim quidem intento molli nervo, sed nequaquam affecto, citra noxam cernere possint, qui ubi quoquo modo afficitur,

Nervus visificus.

Spiritus visificus.

Oculorum motus.

Oculorum musculi sex

visum efficit obscuriorem. ubi vero adhuc magis malum ingrauescit, constat eos qui sic afficiuntur, nihil omnino cernere posse. Porro quum oculi a sua sede remouentur, si ad alterutrum angulum fiat conuersio, innocua permanebit cernendi facultas. si vero aut sursum, aut deorsum, aut in obliquum quoque vertatur, quicquid ipsis obieceris, id omne duplici esse videbitur. Musculi vero supernam palpebram mouentes (nam inferior immobilis est) quoniam perquam parui sunt, adeo ut in maioribus quoque animalibus, vix manifeste perspicere possint, nihil mirum si nervi ipsis innati difficulter videantur. Nihilominus quemadmodum in musculis, quorum iam supra meminimus, ita & in his quoque euenire necesse est, ut interdum musculi ipsi, peculiari aliquo affectu, ex his quos ad musculos pertinere nouimus, interdum vero nervi ipsis innati infestentur. Igitur si musculus ipsam sursum retrahens exoluitur, laxa efficiet palpebram, adeo ut oculus aperiri non possit. si vero detrahentes (gemini enim sunt) resoluuntur, oculum claudere non poterunt. Quorum si alter dumtaxat afficitur, ad oppositum musculum palpebra deflectetur, ut fracta videatur, in fine videlicet circa media ipsius lineam. quippe ea pars, quae iuxta musculum affectum est, retrahi, quae vero iuxta illesum est detrahi, videtur. Hi sunt partium oculi peculiare affectus, qui latetibus locis insident. Ac sunt praeterea alij, qui ex alijs partibus ei per consensum adueniunt. Igitur accidentia, suffusorum Suffusio. visis similia, videtur, oculis nulla propria affectione molestatis. sed aut oris ventriculi, aut cerebri cognatione, id accidere solet. Verum haec ipsa, ab ijs quae a ventre oriuntur, distinguenda sunt. Primum quidem ex eo, quod vel alter dumtaxat oculus, vel uterque similiter, visus occupetur. siquidem in vniuersum visa ob humorum in ventriculo contentorum vitium oborta, utriusque oculo similiter accidunt. Quae vero per suffusiones apparere, neque incipiunt simul in utroque, neque similiter apparent. deinde ex tempore quoque distinguuntur. Si enim tribus, quatuorve aut etiam pluribus mensibus, suffusionis apparuerint accidentia, contemplantiq; tibi pupillam, nihil tenebrosum videatur, ab ore ventriculi affectum procedere inuenies. Si vero non ita multum temporis intercessit, querendum est in primis, utrum ex quo incepit affectus, singulis diebus perpetuo huiusmodi apparitio perseverauerit, nullo scilicet interueniente die, qui omni reprehensione cauerit, an diebus quibusdam laborans exacte videatur conualuisse. Nam assiduitas suffusionem portendit. Intermissio vero, quod malum a ventriculo prodierit, suspicionem excitat. idque magis, si perfecte quis concoquens, nullum sibi visum apparere fatetur, sed multo magis, si quum apparuerunt visa, mordicus in ore ventriculi doluit, maxime vero, si post haec vomendo, eiecta re mordente, mitigata fuerint accidentia. Haec sunt quae primo statim die, quum videris hominem, interrogando discere debes, quando, ut iam diximus, exquisita secundum naturam se habuerint oculi. Ubi vero altera pupilla tenebrosior, aut turbidior, aut (ut breuiter dicam) non exacte pura videtur, suffusionis esse initium censendum est. Si vero quispiam suapte natura pupillas ipsas non admodum puras habuerit, considera num utriusque similis sit affectus, ad haec si non ita multum temporis a suffusionis accideribus

præterierit. Quibus sic se habentibus, impera, vt minus cibi, quam pro consuetudine, ingerat. eumq; nihil malî succi habentem, postero die ubi probe concoxerit, qualia apparuerint visa interroga, si enim vel omnino nulla, vel debiliora videantur, ad ventriculum referendum est accidens. At si similia permanferint, non per consensum, sed ex propria dispositione, sciendum est huiusmodi accidētia oculos infestare. Idq; magis ubi sumpto ex aloë medicamēto, nihil variauerint. Voco autem medicamentum ex aloë, quod alij hiera picra, alij simpliciter picrā appellāt. Quippe si a ventriculo pro-
 uenerit accidens, huiusmodi medicamento potui dato, facillime curatur, accedente simul bona concoctione, vt in idem conueniāt, & affectæ sedis notitia, & ipsius curatio. Equidem quosdam sic affectos, quāuis, vt scitis, non viderem, quum in alienis essent terris, per literas curauî. Nam quum nonnulli ex Iberia, Celtica, Asia, Thracia, atq; alijs regionibus, per epistolas a me peterent, etiam in suffusionis initio, nullo adhuc vitio in pupilla apparente, vt probatum aliquod eis medicamentum transmitterem, volui prius certiores me redderent, num ex multo tempore ita fuissent affecti, præterea de alijs quoq; quorum paulo ante mentionem fecimus. Qui quū per epistolas responderent, sex menses, aut annum iam exactum esse, vtrunq; oculum similiter affici, quum probe concoxissent, melius sese habere, per cruditates, atq; ventriculo mordicus dolente, grauius irritari, educta vero per vomitum bile, quiescere, nulla facta de pupilla quæstione, satis efficaciter me cognoscere putauî, non proprio affectu, sed per ventriculi consensum oculos infestari. Mittēs itaq; picram, ipsos quidem in primis, atq; præcipue, per eos autem, alios quoq; multos ipsorum cōterraneos, sanauî. quum enim omnes quotquot epistolas meas acceperunt, docti essent, affectorum locorum notas ex literis meis didicerunt. quibus deinde facile cognitîs, eos amaro medicamēto curauerunt. ¶ At similia quoq; suffusioni accidentia, in quibusdā phrenitidis speciebus, affecto scilicet cerebro, sæpenumero euenire solēt. Nec refert, vtrum species, an differentias nominaueris. Nam simplices quidē duę inueniuntur, ex quibus deinde tertiā componitur. Quippe sunt phrenitici quidam, qui de ijs quæ oculis offeruntur, recte (quantū ad sensitiuam notitiam pertinet) iudicant, cogitando vero, a naturali iudicio aberrant. Alij rursus cogitatione quidē falluntur minime, sensibus tamē difformiter mouētur. Sunt præterea qui simul & sensus, & cogitationis vitio laborāt. Itaq; cuiusq; læsionis modū, sic accipe. ¶ Quū Romæ quidā domi, cū lanifici puero cōtineretur, surgēs a cubili venit ad fenestrā, per quā & ipse videri, & prætereūtes videre potuit. Itaq; ex vitreis vasis singula ostēdens, interrogauit, imperarēt ne vt ea proijceret? Illi vero ridētes, plaudētesq; vt ea proijceret, rogabāt. tū ipse deinceps omnia arripēs eiecit, at illi magnis acclamatōibus riserūt. Postea iuberēt ne puerū quoq; proijci? quū eos iterrogasset, atq; id illi iussissent, ilico ipsū deiecit. quē ab alto cadētē vidētes, suppresso statî risu, accurrerūt, & cōfractū iā puerū sustulerūt. ¶ At cōtrariā affectionē, non solū in alijs, verū in meipso, quū puer adhuc essem, expert⁹ sum. Quū eni per ista

Aloe.

Hiera picra

Phrenitidis species.

Lanifici et.

Vitrea vasa.

Galenî delirium.

tem ardēte febrī laborarem, & festucas atro colore, ex cubili emīnere, & floccos similiter in vestibus esse putabam, quos auferre tentans, nihilq; sub digitis eductum inueniens, accuratius, vehementiusq; id efficere conatus sum. Audiens itaq; duos ex amicis, qui tū aderant, dicētes. Vides ne hūc iam & floccos euellere & festucas colligere? statim intellexi, id ipsum quod dicebant, me fecisse. Quum vero sic animo constarem, vt rationalis in me facultas nō vacillaret, recte inquam dicitis, proinde ne phrenitis me arripiat, auxilio estote. illi autē quū idoneis rigationibus caput fouerent, tota die, sequenteq; nocte, grauib; insomnijs turbatus sum, vt interim & clamare, & exilire viderer. verum postero die, mitigata sunt omnia accidētia. Igitur constat q; licet ab eadem causa secundū speciem accidentia proueniāt, non tamē ab eadem sede quę primario affecta sit, emergūt, & in ijs qui ex cerebro, atq; illis qui per ventriculi consensum, vt dictū est, laborant. ¶ Quum enim in cerebro cuiuspiam biliosus succus abundat, acceditq; febris ardens, is afficietur perinde ac si ad ignem torreretur, oriturq; tum fumus veluti in lucernis ab oleo, qui per vasa, quę ad oculū tendunt, delapsus, visorū in ipsis causa censetur, siquidem in anatomice vidistis, quod & arteriæ & venæ, ab his vasis ex quibus choroīdes membrana contexta est, simul cum nervis ad oculū descendūt. Verū huic sermoni, vtpote satis iam definitio, finē imponētes, de reliquis oculi partib; deinceps dicamus. si prius id in vniuersum monuerimus, nostri instituti non esse, earū particularum quę manifeste sensu percipiuntur, si a naturali constitutione aberrauerint, notas perscribere, sed illarum potius, quę quum affectæ fuerint, sensum latent. Nam quum pupilla manifeste videt aut fracta, aut distorta, aut præter naturā vel aucta, vel imminuta, haud difficile est affectam particulam cognoscere. atvero quę sit dispositio huiusmodi faciēs affectū scire, non sine negotio a medica arte petendum est. verum de ijs in libro de causis accidentiū iam scriptum est. Proinde nō opus esse videtur, vt in hoc libro vel affectas sedes in oculis, quas sensus consequi potest, vel affectus ipsos declarare aggrediar. Quippe affectuū nomina vno paruo volumine, cui titulus est quomodo noscantur oculorum affectus, perscripta sunt. Causas vt diximus in libro de accidentiū causis, inuenies. Tempus igitur est, vt ad linguam nostra conuertatur oratio.

Visorū causa.

Ocularius liber.

¶ De affectuū linguæ notitia, itē de sopore, & morbo comitali. Cap. II.

Tq; videmus interdum ipsius motū, interdum gustandi sensum lēdi, Atq; nonnunq; tactū quoq;. Neq; enim alio gustus atq; alio tactus nervo utitur, vt in motu videre est. Nerui enim a tertiā coniugatione orti, non solum tangēdi, verū etiā gustandi vim obtinent. Verū crebrius lēditur gustandi q̄ tangendi facultas, quā iisdē nervis vtraq; utatur. Nam ad gustū quidem exacto iudicio opus est. tangendi vero sensorium, vt crassissimū, ita cernēdi tenuissimum est. Auditus vero sensoriū, vt in tenuitate a visu, ita sensorium gustus in crassitudine, a tactu, secundum

Gustus.

Sensoria.

locū obtinet. Olfaciendī vero sensoriū in illorū quatuor mediō cōstituitur.

Motus lin- Mouendī autem vis linguæ aduenit, a septima neruorū a cerebro ortorum
guar. coniugatione, nō longe a spinalis medullæ initio. Quūq; hoc in loco vtraq;
Apoplexia, cerebri pars, tam dextra, q̄ sinistra afficitur, ne apoplexia hominem rapiat
Paralysis. periculum est. Vbi vero altera tantum, in paralyfin finiri solet. Ea interdū
alteram duntaxat linguæ medietatē, a motu prohibet. Interdum partes sub
capite constitutas, & quidem modo has, modo illas infestat. Nonnunq̄ al-
terum latus, per vniuersum corpus vsq; ad extremas pedum partes, affi-
cit. Igitur ex faciei partibus, lingua sæpenumero videtur iam dicta dūtaxat
noxa molestari, quū nulla sit, neq; in tactu ipsius neq; in gustu, lēsiō. Cuius
rei causa haud obscura est, vobis præcipue, qui vidistis neruorum a cerebro
processum, ad faciē quidem a parte eius anteriore, ad partes totius anima-
lis sub facie omnes, ab altera parte nempe posteriore. A qua etiā eorum ner-
uorum, qui ad linguæ musculos veniunt, coniugatio procedit, quibus ipsa
motum ab electiōne perficit. Itaq; non ab re quum anterior duntaxat cere-
bri pars afficitur, sola linguæ motio vitio carebit. Reliquæ vero faciei par-
tes omnes, in altera parte, dextra, aut sinistra, & sēsū, & motū, ab electiō-
ne amittunt. ¶ Qz si aliquādo tota anterior cerebri pars afficitur, supremū
ipsius ventrem ei consentire necesse est, atq; cogitandī quoq; actiones vitia-
ri. Proinde qui ita affectus est, neq; sensus neq; motionis munere fungitur,
spirandī tamen facultas haudquāq; læditur, vocaturq; hic affectus caros, id
est sopor. Si vero adeo vehementer spirationē opprimat, vt quis vel magno
conatu, vix spirare possit, eorum exemplo qui per grauē somnū stertere so-
lent, apoplexia nominatur. Atqui solutæ apoplexiæ creberrimæ succedere
Paralysis. solet vocata paralysis. Sopore vero finito, bona valitudo magna ex parte
subsequi consuevit. Fit autem sopor, Hippocrate authore, musculis tempo-
rum affectis, præterea in acutis quoq; morbis, vt idē Hippocrates scripsit.
Hippocra- Inter soporē vero & apoplexiā, morbus comitialis mediū est, cōuulsio-
tes. nē afferens vniuerso corpori, sed in paralyfin non finitur. Horum triū mor-
Morbus co- borum, frigidus, ac crassus, aut omnino viscidus humor, causa est. Verum &
mitialis, in sopore, & morbo comitali, ventres magis, cerebri corpus minus. In apo-
Cataleptis, plexia vero vtraq; affici solēt. In catalepsi vero & vigilantī sopore (græce ca-
Sopor vigi- toche) posteriora cerebri magis molestantur. Quum autem osse quopiā te-
lans. rebra perforato, mediū ventriculus fuerit attritus, sopor hominē occupat,
sed neq; conuulsione neq; difficilī facta spiratione, hæc apoplexiā, illa mor-
bo comitali peculiaris est. haud secus q̄ catalepsi, soporiq; seruato secūdam
Sopor & naturam spiratio. ¶ Verum vt per soporem palpebræ clauduntur, ita in ca-
cataleptis differunt. Quemadmodum autem inter perforandum, quum
quis membranā negligentē ac ultra q̄ res expostulat, meningophylace (id
est membranæ custode) premendo violauerit, sopor accidere solet. Ita vbi
os caluariæ vehementer attritum, ipsius ventriculos comprimat, maximeq;
Spiritus ani medium, sopor superuenire potest. Quinetiam ad vehementes dolores hic
malis. affectus sequitur, concidente videlicet robore spiritus animalis. Voco autē

sic, id quod est in cerebri ventriculis primū animæ instrumentū, quo & sensum, & motum, in vniuersas corporis partes transmittit. Hos cerebri affectus, tū q̄ iam proposito sermoni familiaritate coniunguntur, tum etiā q̄ antea non satis declarati fuerunt, operapreciū duximus in presentia definire. ¶ Sed ad linguæ affectus redeundū nobis est. Quorum alij quidē cōmunes sunt, per cerebri neruorumq̄ consensum. Alij ipsius duntaxat proprii censentur. Igitur quod ad cōmunicationem, quā cū cerebro habet, pertinet, vt per septimam neruorū coniugationē motus ipsius vitiat, ita sensus impediri potest per tertiā, quē neruum dissectores mollē appellant, descendente dispersumq̄ (vt scitis) in tunicā quæ linguā comprehendit. quēadmodum is, qui a septima cōiugatione ortū habet, musculis ipsam mouentibus, distribuitur. Proprii autē solius linguæ affectus, ex ijs quæ iam supra de oculorum proprijs affectibus diximus, haud difficulter inuenientur. Quippe sicut musculorum ipsius intemperantiæ motum impediunt, & quidē vt similiarium, ita ambientis ipsam extrinsecus membranæ intemperies, & tangēdi, & gustandi simul sensum vitiat. Instrumentalium vero affectionum speciem referūt inflāmationes, tumores duri, tumores molles, erysipelata, supurationes. de his vero, vtpote quæ tum visu tum tactu discerni possunt, nī hī aliud in hīsce commentarijs dicemus. quippe eas duntaxat affectas partes hoc in libro persequi proposuimus, quæ neq̄ visu, neq̄ tactu, sed demonstratione, atq̄ (vt summatim dicam dicam) rationali viā inueniri possunt.

Spiritus animalis.

Nervus mollis.

De sensu auditus.

Cap. III.

Adem quoq̄ ratione in sensu auditus, quicunq̄ affectus in aurium oculis obiecta cōcauitate, oriuntur, rationali inuestigatione non indigent. Illaso vero apparēte aurium foramine, si audiendi facultas lēditur, simili viā & ratione inquirendæ sunt notæ. Vbi enim præter hanc nihil lēsum est, neruum proprium affectum esse, haud absurde coniicimus.

Auditus.

De affectibus faciei.

Cap. IIII.

Bi vero reliquæ faciei particulæ, simul cū ipsa læduntur, in cerebro dispositionē præter naturā esse perpendimus, ipso vel vt similari vel vt instrumentalī parte affecto. Sed tunc facies reliquis in locis omnibus, non solum motū, verum etiā sensum, aut perdit omnino, aut vitiatum habet, idq̄ interdum partibus quæ lēsas habēt actiones, proprio affectu laborantibus, interdum vero neruis qui ad eas a cerebro deferuntur, deniq̄ ipsomet interdum affecto cerebro. Quorum discrimen per cepulata ipsis accidentia, facile deprehenditur. Quippe si forte fortuna vna quēpiā particula, aut in sentiēdi, aut mouēdi, aut vtraq̄ facultate lædatur, ea sola causam dispositiōis continet. Idq̄ aut suis ipsius partibus, aut neruis, qui ad ipsam ex tertiā coniugatione feruntur, vel instrumentālīter, vel per intemperiem laborantibus. At vbi plurimæ simul afficiuntur particulæ, cōsiderare

oportet, vtrū ex vna neruorū origine, aut pluribus, sensum motiue. quī in naturali sunt habitu, sortiantur. Subijciamus enim ex arte secādi corpora, temporum, maxillarumq; musculis, itē labris, & narium pinnis, sensum & motum, linguæ vero, omnibusq; oris partibus, sensum duntaxat, a tertia neruorum coniugatione procedere. A secunda vero, vt oculorum musculis, motum, ita a prima oculis ipsis, cernendi sensum suppeditari. Igitur vbi particula quibus a tertia coniugatione nerui adueniunt, & quidem omnes, sed in alterutra duntaxat parte, læsæ videntur (nunq̃ autem huius præceptionis, vel nihil dicentibus nobis, obliuiscaris) neruum ipsum primario affectum esse putandum est. Si vero vtranq; simul partem lædi contigerit, non nerui proprius, sed in cerebro, loci cuiuspiam, a quo nerui procedunt, primus affectus est. Sane affecto in vtraq; parte, tam dextra, q̃ sinistra, cerebro, in eo videlicet spacio, vnde tertia neruorū coniugatio prodit, omnes vicine partes simul affici consueuerunt. proinde & tertiæ, & quartæ coniugationis nerui, vnde sequitur, vt oculorum quoq; partes lædantur. Qz si vnus duntaxat vel musculus, vel neruus, quoquo modo siue primaria affectiōe, siue per consensum, fuerit affectus, pars ipsa in aduersum trahitur musculus. Nam resolutio musculi, qui dextram labri partem mouet, ipsa ad sinistram deflectitur. At si is qui sinistram mouet resoluitur, ipsa trahitur ad dextram. Haud secus & totam mandibulam, & narium pinnas, & genas vtrasq; quas a musculosa latitudine (id est lato musculo) moueri didicistis, in aduersam partem deflecti cōtingit. Id autem per neruos non a tertia coniugatione, sed a ceruicis vertebris procedentes, efficitur. Nam hi per totā pene faciem sparguntur, exigua ipsius parte excepta, quæ a quinta coniugatione prodeūtes neruos suscipit, in suprema videlicet lati musculi parte.

De spinalis medullæ affectibus.

Cap. V.

Spinalis
medulla

Ed iam tempus est, vt spinalis medullæ affectus persequamur. Igitur spinalis medullæ affectus, quātū ad præsentem inquisitionem pertinet, compendiosam habent doctrinam. vbi vero ad actiones venire oportet, compendiosam notitiā non habent. Etenim nisi quis neruorum ab ipsa procedentium coniugationes ita memoria teneat, vt ad quam corporis partem, singulæ perueniant, cognoscat, discernere non poterit, secundum quam vertebram, ipsa sit affecta, veluti e contrario, si illarum meminerit, facilis erit affectæ sedis notitia. Quinetiā si reliquarū quoq; partiū omnium, notitiā quæris, vt neruorum qui a spinali medulla oriuntur, memineris, necesse est. Veluti vbi primæ vertebræ afficiūtur, licet raro euenire tamē interdum angina potest, idq; in pueris magis, q̃ adultis, de qua Hippocrates libro secundo de morbis populariter vagantibus in hunc modum scripsit. Erant anginae affectiones huiuscemodī. Ceruicis vertebræ ad interna conuersæ sunt, alijs quidē plus, alijs vero minus, atq; in partibus exterioribus, manifesta videbatur in ceruice concauitas, dolorem laborans, quū tan geretur, sentiebat. Accidit etiā angina cuidā, sub ea vertebra quam dentem

Angina.
Hippocrates.

Dens.

„ nomināt, verū non adeo acuta, quibusdā vero ob rotunditatis magnitudinē,
 „ omnino cōspicua. Gulā licet inflāmatio nō angeret, ipsa tamē molestia mi-
 „ nime carebat. Ea quē sub genis erāt, tumebāt quidē, sed inflāmatōne haud
 „ quāq̃ vexabanť. Inguīna nullus dolor cruciabat, sed naturalī potius habitu
 „ permanebant. Lingua haud facile mouebatť, atq; aucta īpsīs videbatur, atq;
 „ exerta, venę sub lingua manifestę, deglutire nisi magno cū labore nequibāt.
 „ at si vī quadā deuorare conarenť, per nares effluebat id quod ingesserāt. Ex
 „ naribus loquebantť. Spīritus īpsīs nō admodū elatus, nōnullis, capītis, tēpo-
 „ rum, atq; ceruicis venę attollebantť. atq; horū quibusdā tēpora paululū cale-
 „ bant, quīs alioquī nō febricitaret. plurimī nō āgebantť, nisi quū vel sputum
 „ vel aliud quippiā deglutire tentarent. Neq; subsedebant oculi. Igit̃ quibus
 „ tumor nō in alterutrā partē deflexus, sed rectus erat, nequaq; paralytici eua-
 „ debant. Horū si quēpiām perīssē mihi cōstaret, id referre grauarer minī-
 „ me. nā quotquot memoria nūc consequi possum, oēs superstites permanse-
 „ rūt. Atq; alij q̃celerrīme sanitatī sunt restituti. Alij nō pauci, quadragesimū
 „ diē pręterierūt. Insuper nōnullos, febris oīno nō arripuit. Plurimis etiā vsq;
 „ in longū tēpus, pars quēdā tumoris protracta est, cuius rei signū, & a deglu-
 „ titiōne, & a voce, sumī poterat. Atq; eliquata quoq; columellę, quāq; nihil
 „ malī habere videbantur, malę tamen significatiōis nuntium pręstabant.
 „ ¶ At vero quibus alterutra pars afficiebatť, ī ea parte a qua vertebrę resol-
 „ uebantur, paralytici euadebant, atq; hęc ipsa versus alteram trahebatť. Por-
 „ ro huiusmodi accidentiū notę, & ex facie, & ore, atq; septo quod gurgulio-
 „ nem distinguit, euidenter deprehendebantť. Quin etiā inferiores genę pro-
 „ ratione mutabantť. Cæterū qui paralytici ab angina fiebant, īs non totum
 „ corpus, vt in alijs fieri solet, resoluebatur, sed vsq; ad manus duntaxat malā
 „ procedebat. Atq; īj concocta quædam, eaq; exigua, & nō sine molestia ex-
 „ puebant. praterea quibus tumor in rectitudine consistebat, īj expuere pote-
 „ rant. At īj quos febris quoq; infestabat, longe maiori cum difficultate spira-
 „ bant, ac inter loquendū screabant. venę īpsīs attollebantur, atq; pedes erant
 „ q̃ frigidissimī. Horum si aliquī non illico mortui sunt, īj tamen erigere sese
 „ haudquaq; potuerunt. Verum omnes quotquot equidem nouerim, mortem
 „ obierunt. Totam huius sermonis seriem, in secundo libro eius commenta-
 „ rijs, quem in secundum librum de morbis populariter vagātibus, perscripsi-
 „ mus, ad verbum fere enarrauimus. Atq; idcirco eam totam hīc inseruimus,
 „ eo q̃ Hippocrates, multis ostendit accidisse anginam nobis raro visam,
 „ nullo existente in gutture proprio affectu. Quinetiam quod circa primas
 „ oritur vertebra, a quarum altera pars quædam dentiformis vocata, pro-
 „ cedit. vnde nonnullī ipsam totam vocauere dentem. At nunc sub hac
 „ quoq; vertebra (inquit) factam quidem anginam, sed non aque acutam, vt
 „ ea quæ circa secundam fieri solet. siquidem constat, q̃ spinę partes, quo-
 „ fuerint altiores, eo sunt præstantiores. proinde quo inferior primis duabus
 „ vertebris fuerit dispositio, eo minorem inferet noxam. Sane ex arte secandi
 „ corpora didicimus, septi transuersi neruos, sub quarta ac quinta vertebra
 „ f. j.

Vertebra
 dentifor-
 mis.
 Dens.

emergere. præterea ex cōmentarijs de spirationis causis, edocti fumus, liberā spirationē a solo fieri septo transuerso, accedēte ad hanc intercostaliū quoq; musculorū actionē, vbi videlicet vehementiori opus est spiratione. Quod si vehementissima spiratione indiguerimus, superiores etiā musculos concurrere oportet. Verum non solū ob magnā aut maximā spirationē, horū musculorū actionē requirimus, sed ob alias quoq; causas, de quibus latius in libris de dyspnœa (id est spirandi difficultate) iam dictū est. In præsentia vero satis fuerit, a præscripto Hippocratis sermone, tantū accipere, quātū ad affectorū locorū notitiā necessariū est. Si prius eius verbī, quod in libro de articulis a nobis explicatū est, meminerimus, vbi inquit. Vertebrarū autē quę in spina sunt, quæcūq; per morbos in gibbū trahuntur. Vult nimirū non solū ad iterna, vertebrarū luxationē, quā lordosin (id est excauationē) vocāt, sed eam quoq; qua retro vertebræ labuntur, comitari tēiones, quæ ad partes fiunt internas, trahentibus, qui ibi præter naturā cōsistunt tumoribus, neruosa corpora. Igītur vbi vnica dūtaxat vertebra, aut etiā duæ, aut tres, se se deinceps cōsequētes distrahunt, ea parte spinā cauari cōtingit. Vbi vero inter distractas vertebrae, vel vna, vel plures illæse permāserint, sic affectis, gibb⁹ accidere solet. At si i alterutrā partē, vel dextrā, vel sinistrā distrahat, ibidē in obliquū torquebit spina. Atq; in eo quē præmissimus sermone, vtri usq; mentionē fecit Hippocrates, excauationis quidē, cū dixit quibus secundū rectitudinē tumor incedit, obliquæ vero torsionis, dicens quibus vero alterutra pars afficiebatur. Porro exacte admodū atq; vtiliter nobis (si legerimus) hæc conscripsit. Per excauationem quidem, neminem fieri paralyticū, quod fit vbi pars aliqua resoluitur. Per obliquam vero torsionem, malum ad manus usq; procedere, significans ipsum ad infernas partes, vt costas, lumbos, crura, non posse descendere. ¶ In primis itaq; hoc nobis sciendum est. Alia quidem sequi accidentia, laborante spinali medulla proprio affectu, siue id ex sola intēperie fiat, siue simul humore quopiam affluente, vt in erysipelate, inflammatione, atq; vlcere putri. Alia vero, vbi vel vna vel plures vertebræ afflictæ luxantur. Quippe vbi proprio affectu spina ipsa laborat, siue id in dextra, siue sinistra parte eueniat, citra tamen vertebrarū luxationē, & quidem si in altera parte duntaxat afficiatur, omnium inferiorum corporis partium, quæ e regione nocuenti constituuntur, tam sensus q̃ motus læditur. Si vero vtraq; pars affecta est, omnes particulæ tam in dextra quā sinistra parte, ei quæ læditur subiectæ, similiter resoluitur. At luxata vel ad gibbum vel ad concuum vertebra, fieri potest, vt nulla omnino partium inferiorū, vel in sentiendī vel mouendī facultate vitium percipiat. Atq; fieri etiā potest, vt lædatur eo videlicet modo, qui ab Hippocrate in libro de articuloꝝ affectibus definitus iam est. Quum igītur angulosa (vt ipse nominat) fit spinæ luxatio, id est quum non paulatim, sed affatim, perinde ac si frāgeret, pars aliqua curuatur, subiectas partes omnes lædi necesse est. Paulatim vero facta luxatione, atq; in orbem magis, nihīl notatu dignum patiuntur partes, quæ cōmotæ vertebræ supponūtur. Sed in obliquum luxatio,

Hippocrates

Lordosis

lædît oîno eas partes, ad quas neruî ex luxatis vertebris procedêtes, perue-
niūt. idq̃ magis in ceruice, i thorace minus, sed multo minus in lûbîs accide-
re solet. Siquidē in ceruice, vertebræ inter se connexæ, æqualiter vtræq̃ cōfe-
rūt foraminî vnde neruus procedît. In thorace autē superior magis, inferior
minus. Sed in lûbîs, totus neruus ex superiori excidît vertebra, vbi si trans-
uerfa eueniat vertebrarū luxatio, eadē secū trahēs & spinā & neruū, ille sum-
seruat ipsius secundū naturā ortū. In ceruice vero, ex loco mediō inter duas
vertebras procedêtes neruî, per obliquas luxationes, in ea quidē parte, ad
quam spinā ipsa deflectitur, opprimunt, in altera vero tendunt. Porro tēsi-
ones quidē, vbi ingens quoq̃ inflāmatio accesserit, cōuulsio comitat. Ad cō-
pressiones vero earū partiū, ad quas oppressus neruus peruenit, paralytis,
id est resolutio, sequitur. Igitur nō ab re in ea angina cuius in præmissō ser-
mone hîstoria narrata est, ad manus vsq̃ superuenit resolutio, vtpote proce-
dentibus neruis ex fine ceruicis ad manus. Quippe sub ceruice thorax est, a
cuius vertebris emergentes neruî, non ad manus, sed ad spacia intercostalia
transmittunt, paucis qui ex primis procedunt exceptis. Igitur per eas quas
nuper diximus vertebrarum luxationes, reliquæ faciei partes omnes, neq̃ in
sensu, neq̃ in motu noxam subeunt. Porro genē dūtaxat sine mādibula læ-
duntur, vt quæ a musculosa latitudine, id est lato musculo, mouentur. Con- Latus mus-
stat itaq̃ q̃ musculi quibus mouendî vis aduenit, per neruos, qui a ceruicis sculus
vertebris orti, in ipsis disperguntur, noxam non euadunt, si & spinā, & pro-
uenientes ab ipsa neruos, affectus quispiam infestauerit. Verum qui & quot
sint huiusmodi musculi, ex neruorum qui a spinā oriuntur, dissectione didi-
cistis. velut alia quoq̃ cognitu necessaria accidentia, quæ sequuntur, vbi spi-
næ ipsius vertebræ, vel in gibbū, vel concauum, vel etiam transuersum luxā-
tur, ex secunda particula commentariorum, quos in librum de articulis edî-
dimus, omnia cum proprijs demonstrationibus accurate conscripta habe-
tis. Quorum summas in præsentia commemorasse operæ precium fuerit. E-
quidem nōnulla iam percurri. Supereſt itaq̃ vt ea quæ nondum tacta sunt,
tractemus, vt nihil orationi nostræ deesse videatur. Porro scire debetis, ver- Vertebrarū
tebras a suo positu luxari, aut ob casum, aut ictum, aut tumorem præter na- luxatio
turam, neruosa corpora, vertebris ipsis, atq̃ spinæ insita, extendentem. Ho-
rum duo sunt genera. Alterum eorum quæ innascuntur, Alterum tumorū
quorundam qui præter naturam accidunt. Quos Hippocrates vno vocabu-
lo comprehendens cruda tubera nominauit. Igitur manifestum est, quod in
præmissa conditione, quā libro secūdo de vulgarijs morbis descripsit, cerui-
cis vertebris adiacentes musculi, afficiebantur. potuit etiā tuberosus aliquis
tumor accedere, ob quem concocta nonnullos scire dicat, facta videlicet tu-
berū cōcoctione. Cur igit̃ eos anginosos appellauit? an quia difficulter spi- Anginosi
rabant, nullo existēte vel in pectore, vel pulmone vitio. quippe hac in re dif-
fert anginæ cōcursus, a peripneumonia, & laterali morbo, atq̃ ex eo q̃ angu-
stia sensus in gutture est. Præterea in præſagiorū libro videt̃ anginæ noīe ap- Angina
pellare oēs affect⁹ huic loco accidētes, quos spirādi difficultas comitat. Inqt
f. ij.

enim. Angina periculosissima est, celeriterque enecat, si neque in faucibus, neque in ceruice quicquam apparet, si dolor vehemens est, si vix spiritus trahitur. etenim eodem die iugulat, licet interdum usque ad alterum aut tertium aut etiam quartum protrahatur. Quæ vero in reliquis, non minore quidem dolore afficit, in faucibus vero tumorem, ruboremque excitat, superiori non minus periculosa est, sed longius spacium habebit, præcipue si vehemens fuerit rubor. Sed tum præcipue malum prolongatur, quum non solum fauces, sed ceruicem quoque rubor occupat. Maxime vero potest ab ea secunda valetudo contingere, si rubor simul & ceruicem & pectus comprehendat, neque ad interna reuertatur erysipelas. Igitur ex ijs verbis haud dubia coniectura est, omnes affectus qui huic loco accidunt, si spirationem quoquo modo reddant deteriores, ab ipso cynanchas (id est anginas) nominari. Non dum solitis medicis cynanchen per K, synanchen vero per S, nominare, tantum abest, ut vel paracynanchen vel parasynanchen dicerent. Quippe tum primum homines res ipsas neglexerunt, quum nimio studio nomina quaerere inciperent. Itaque quatuor inuentis nominibus, quatuor affectus significari dicebant. Ac notas ipsorum scribentes, genus illud quod supra tractauimus, quum sermonem ex libro vulgariorum morborum secundo explicaremus, omnino dereliquerunt. Atque hæc sunt quatuor eorum genera. Primum ubi fauces inflammantur, fauces voco internum oris locum, ubi simul conueniunt, & gulæ, & gutturis partes extremæ. Alterum cum neque fauces, neque reliquæ oris partes, neque etiam externarum partium vlla inflammata videtur, laborans tamen suffocationis periculum in gutture sentit. Tertium ubi extrinsecus circa fauces inflammatio apparet. Quartum ubi gutturis partes, tum externæ, tum interiores similiter affectæ sunt. At superest adhuc alius ceruicis affectus, quem ipsi silentio præterierunt, ubi ad anteriores partes vertebrae luxantur, & quidem solis interdum musculis, qui cum ipsis communicant, tumore præter naturam affectis, vel nato ibi tuberculo, interdum etiam gula pariter vitata. Nonnunquam musculis quoque, qui gulam gutturi iungunt. Quinetiam proprijs aliquando gutturis musculis, qui ipsum aperiunt oblatis. Per omnes id genus affectus, spirandi quidem difficultas oboritur, sed citra suffocationis periculum, laborantes difficulter deglutiunt atque dolore afficiuntur, idque præcipue, cum potus eis per nares resilit. Accidit etiam interdum ut excedente inflammatione, & lingua, & fauces, in tumore attollantur, quemadmodum & Hippocrates ipse tradidit. Verum huiusmodi cognationum enarratio, proposito nostro nihil conferre videtur. Nam lingua affecta aliarum quoque actiones deperdunt. At ubi vnica duntaxat actio læsa est, & sedes affectæ plures, tum nostri instituti est, ut ex reliquorum accidentium varietate eas discernendo inueniamus. Quippe nullo spiritalium instrumentorum quoquo modo, neque primario, neque per consensum affecto, fieri minime potest, ut spiratio lædatur. Quum itaque multa sint spirandi instrumenta, ac numerosa quoque partium multitudo, quibus ipsa consentire consueuerunt, non ab re multa discretione indiget is, qui & primario affectas, & consentientes se-

Noia quæri
& res negle
gi.

Anginæ quæ
tuor genera
Fauces
quæ sunt.

Spiratio
nis vitium

des, inuenire conatur. Igitur ex sola spirandi specie, illico non nihil, & de affecta sede, & de ipsa dispositione, conijcere licet. Quippe si videatur laborans, inter spirandum, totum mouere thoracem, ut in parte quidem anteriore, ad iugulum, in utroque latere ad ceruicem, in parte posteriore ad scapulas usque, motus ipsius ascendat, tres ex huiusmodi spiratione dispositiones significant. Vna est flamma in pulmone, atque corde caliditas. Altera in aliquo spiritalium instrumentorum angustia. Tertia est facultatis musculos thoracis mouentis debilitas. Quumque huiusmodi spirationem conspexeris, in primis arterie pulsationem perpendere oportet, hæc enim quantus sit calor indicat. Atque de ijs in libro de præsignijs a pulsu, iam scriptum est. Deinde spirationem ipsam considera, an multa, an frequens, an exufflato fiat. Postremo thoracem in pectore tange, quem si ardentem inueneris, iam omnes copiosi caloris notas te habere non dubita. Quibus ex abundantia accedit, faciei, oculorumque rubor, capitis ardor, sitis vehemens, lingua arida, & salebrosa, dicente infirmo ardere sese. Vbi vero incendij signis modum seruantibus, thorax vehementer dilatatur, angustiam in spiritalibus instrumentis esse portendit. Itaque consideres oportet, an guttur sit affectum, an pulmo, an thorax ipse humoribus impleatur, an tubercula in ipsis nata sint, quo in genere etiam abscessus numerantur. Atqui gutturis affectus, tum primarios, tum eos quibus per consensum infestatur, iam percurramus. Pulmonis autem, thoracisque vitia, paulo post accuratius persequemur. Nam in præsentia spinæ duntaxat affectus tractare proposuimus, tum alios, tum illos qui ei per imbecillitatem vocatam accidere solent. Porro solent imbecillitas accidere, interdum cerebri vitio, utpote a quo, & sentiendi, & mouendi facultatem recipit. Interdum ipsa duntaxat spina primario affectu laborante, idque ob peculiarem intemperiem, vel toti spinæ, vel diuersis ipsius partibus aduenientem, quam vulgariu medicorum mentes nequaquam comprehendere valent, quam tamen creberrime videant laborantes quosdam adeo prostratos, ut vix digitos possint mouere, quibus omnibus thoracis partibus spiritus trahatur, nullo ardente calore ad magnam spirationem ipsos cogente. Id vero ob huiusmodi causas eis accidit. Nam dum quiescit animas, liberam spirationem, solum seipsum transuersum, modo valeant vires, efficere solet. Vbi vero ob infirmitatem, spirandi munus perficere non valet, tum intercostalium musculorum concurrat auxilium. Quod si præterea maiori animal spiratione egeat, tunc superni musculi omnes, quorum maximus, scapulas secum manifeste mouet, ad spirandi actionem requiruntur. Quum itaque hominem spirandi opus omnibus thoracis partibus perficere videris, non fuerit tamen frequens spiratio, quantum thorax dilatetur perpende. Insuper & narium pinnas, etenim ipsæ quoque & dilatantur & contrahuntur. Dilatatur autem thorax quidem, verum non similiter ut in ardentibus febribus, quam adhuc valent vires. Nam in ijs magna ex parte totus thorax dilatari consuevit. Neque etiam ut in illis, quibus id euenit ob aliquam spiritalium instrumentorum angustiam, ut in angina, atque in dyspnoea, quam fluxio affatim descendens induxit. Neque quibus ab utraque causa prouenit, ut in peripneumonia. Quippe hoc morbo

f. iij.

Aestus signa.

Angustia.

Spinæ imbecillitas

Libera spiratio

Secundus

affecti, & maxima & frequentissima spiratione vtuntur. Ceterum quemadmodum ob virium infirmitatem, ita ob vnus quoque particulæ particulare imbecillitate, omnes thoracis partes dilatarî coguntur. ¶ Igitur Athleta Secundus nomine, qui satis quid pateretur intellegebat, sentire se manifeste in septo transuerso dixit imbecillitatem. Atque idcirco cogebatur intercostales musculos sine intermissione mouere, atque nonnunquam superiores quoque, interdum autem zonam circûdâns præcordiorum partibus, sola transuersi septi motione, sufficienter spirabat, quo tempore quiescebat. Verum an ad septi transuersi musculum, an ad neruos qui ad ipsum perueniunt, an ad aggregatum ex vtriusque pertineat huiusmodi imbecillitas, mihi quidem explicatu perdifficile videtur. ¶ Idem spirationis genus etiam in alio quodam notauî, quem quum aliquando equus in præcordiorum regione calcitrasset, adeo atrociter, vt oborta in septo transuerso inflammatione, mortis periculum immineret. Is licet euaserit a periculo tutus, ab imbecillitate tamen liberari nequiuît. ¶ In alio etiam, qui a vehementi peripneumonia infestabatur, brachij tam externæ, quàm internæ partes, a cubito ad summos usque digitos, sensus difficultate laborauerunt, atque motus quoque nonnihil læsus est. Huic præterea nerui, qui in primo atque secundo intercostali loco inueniuntur, noxam subierunt, quorum primus non continendæ magnitudinis, per intimas partes abditus deferretur, sed ei qui ipsum præcedit admixtus, atque multifariam diuisus, vt in arte secandi corpora videre est, cuius etiam partes aliquæ per interiorem cubiti regionem, usque ad digitorum extrema perueniunt. Alter vero neruus tenuis quidem, nullique admixtus, per axillam sub cute ad brachium deferretur, dispersus per cutis tam exteriores, quàm internas partes. Huic homini celeriter sanitas reddita est, adhibito medicamento ei loco vnde nerui prodeunt, iuxta primum, ac secundum intercostale spacium. ¶ Iam sanati sunt quoque nonnulli, quibus vtrunque crus paululum resolutum erat, adaptato lumbis medicamento, in eo spinalis medullæ loco, vnde cruribus nerui adueniunt, nullum resolutis cruribus medicamen adhibendo. Neque enim ipsorum sed medullæ proprius erat affectus. ¶ Vidimus alium, cui magna oborta supuratione in altera nate, iuxta cruris initium, nerui eiusdem cruris per incisionem nudati sunt, sed ea parte sanata, toti membro mouendi difficultas accidit. Itaque coniiciens durum quidpiam, a priori inflammatione in neruo derelictum, quod huiusmodi dispositionem induceret, affecto loco idoneum medicamen adhibendo, hominem perfecte sanauî. ¶ Quod autem de partibus faciei dictum est, id de reliquis quoque omnibus est intellegendum. Quippe vnica duntaxat pereunte actione, solum musculum, qui ipsam efficere solet, aut neruum ipsius, affectum esse putandum est. At vbi plures actiones vitiatæ sunt, non eodem in loco, accidit interdum, omnes eius musculos, a comuni aliqua causa lædi. fieri etiam potest, vt neruus aliquis, qui musculis illis communis est, afficiatur. ¶ Præterea piscator quidam, quum in fluuio pisces venaret, adeo circa sedem, & vesicam infrigidatus est, vt ipso inuito efflueret & alui excrementa, & vrina. Atque hic quoque per calida remedia affectis musculis adhibita, celeriter sanus euasit.

Piscator

¶ Itē alius eisdē molestatus accidētibus, sine tamē manifesta causa, lēsis cīr
 ca os sacrū neruis, multo tēpore per multa præsidiā, vix sanatus est. Igīt qđ
 protinus ab initio dicebā, illius nūc quoq; mentionē faciēdo, ad alia me di-
 uertā. Etenim si ex arte quæ corpora secare docet, ad quā particulā descen-
 dāt singulī nerui, a spīna prodeūtes, cognoueris, affectas sedes quā facillime
 inuenies. Ex artis itaq; actionibus horū omniū examen re ipsa deprehēdi-
 te. Nāq; sæpenumero vidistis ex huiusmodi notitia, manifeste iuuari labo-
 rātes. Quippe nō solū crura, & manus temere ac frustra vulgares medici, to-
 ta die noctuq; calidis medicamētis illinūt, prætereūtes locū, vbi vel spīna,
 vel neruus aliquis ex ipsa emergens, lēditur. Verū etiā caput cuiusdā, nō ita
 pridē, ipositis medicamētis vehementer calidis, vlcerauerūt, putātes sensum
 ipsius grauiter læsum, hoc pacto posse reuocari. Atq; hūc ipsum sanauimus,
 inuēta sede affecta, tū ex reliquis accidētibus, tū ex euidentibus causis. Nā
 super singulis interrogauimus. Quarū vna huiusmodi erat. Quū sub multa
 pluuia ac vento impetuoso ambulasset, palliū circa ceruicem madefactū aie-
 bat, adeo vt vehemētī se frigore in ea parte affectum sentiret. Itaq; si sciueris
 ex primis spīnæ vertebris, quatuor neruos ad caput ascendere, a quibus pel-
 lis ipsum ambiens, sensum accipit, facile sedē affectam inuenies. Hac igitur
 sanata, capitis quoq; pellis pariter sanata est, vtpote quæ nulla primaria affe-
 ctione laborabat. Medici vero neq; huiusmodi neruos, neq; eos qui per sin-
 gulas cutis partes dispersi sunt, cognoscentes, quīs præsenteū sit eis reme-
 dium, quod minime particulæ iuxta nerui initium adhiberi deberet, ipsi par-
 tes illasas multo negotio molestāt. Ego vero sæpenumero vos monui, alios
 quidē in ipsa spīna velut radicē habere, alios vero vt ex magnis ramis, atq;
 ipsis quoq; e spīna exortis, procedentes, qui rursus diuisi, distribuunt. Atq;
 alij per valde multas cutis partes, alij per pauciores. Quo magis miror disse-
 ctōres ipsos, illos nō cognoscere, quū in neruorū resolutione quærūt, quā ob
 causam resolutarū partiū nō semper & mot⁹, & sensus pereat: vidētes aliquñ
 sensum dūtaxat, aliquando & sensum & motū simul deperdi. Arbitrantur
 namq; neruorū, qui per musculos dispersi sunt, reliquias, ad cutem tendere,
 quūq; diuisus per musculum neruus, affectus est, siquidem vehemens fuerit
 vitium, & sensum & motum simul ladi, sin leuius fuerit malū, seruari qui-
 dem sensum, vtpote qui non tantū roboris desideret, motū vero, eo qđ robu-
 stis egeat viribus, perire. Interdū enim vnus musculus, vel totū crus, vel ma-
 num mouet, ac proinde viribus indiget, qui si ita afficiatur, vt munus suum
 perficere nequeat, membrū ipsum immobile relinquit. sentiendī vero facul-
 tas partiū affectiones discernēs, illeſa tūc permanet, vt qđ nō ita validis egeat
 virib⁹, quippe nihil minus, imo magis etiā, pati possunt, partes quū debiles
 fuerint, efficit enī imbecillitas, vt facilius affectio a sensu dinoscat. Igīt ratio
 ipsorū i huiusmodi qđ neruorū resolutione p̄babilis esse potest. Vbi vero de
 perdita sentiendī facultate, motus nō perit, nōnulli qđ adeo vanas adduxe-
 re rationes, vt satius fuisset eos cōticescere. nōnulli vero cognita huius quæ-
 stionis difficultate, non grauati sunt dicere huiuscemodi paralyſis speciem,

Sensus
Motus

Sensus amif-
sus motu in
columni

qua seruatō motu sensus perderetur, neminem vnquam vidisse. Sane quī arroganter sibi sectæ alicuius principatū vsurpant, artis vero opera nunquā in exercitacionis vsum duxerunt, ijs nihil tam difficile videtur, quod non intrepide profiteantur. Verum magna ex parte mentiuntur. atq; vt scribūt nonnulla, perinde ac si ipsa frequēter conspexerint, quorum tamen ne somnia quidem vnq̃ viderunt, ita plurima nunquā videri aiunt, quāuis creberime conspexerint.

De sanguinis spūto.

Caput. VI.

Atq; conuenit quidem inter medicos, sanguinem e gula ventriculoq; vomitione, ex spiritalibus partibus tussī, ex faucibus & gurgulione screatu, ex ore simplici expuitione expelli. Nos vero sanguinem, quī a cerebro, ad gurgulionis partes internas, vt ad fauces affatim descendebat, tussiendo educi sæpenumero conspeximus, quippe subito gutturi irruens, tussim mouere potest. quare diligenter aduertere animū oportet, ne aliquando huiusmodi sanguinem, ex spiritalibus instrumentis ascendisse putemus, exemplo illorum medicorum, quos equidem noui non recte erroris accusare præstantissimos medicos, quum ipsimet errarent, credentes huiusmodi sanguinis eruptionem esse quā periculosissimam, vtpote pulmone vehemēter affecto. Neq; enim par est, exigua vena dirupta, tantū effluere sanguinē. Cæterum contingit plarūq; vt vel erosa, vel exesa, vel ut cūq; nominare volueris, vena sanguis affatim tussiendo eiiciatur. Quū enim retroactis tēporibus, quis ex nō ita multis interuallis, quotidie sanguinem tussiendo expuere cōsueuerit, superueniatq; ei postea multī sanguinis inter tussindū eruptio, & quidē neq; ab alto cadenti, neq; in certamine, neq; palēstra grauiter vulnerato, neq; etiā sub vllo graui pōdere oppresso thorace, reliquū fuerit, vt cōiiciamus, ob auctā erosionē, plurimū sanguinē inter tussindū fuisse reieiectū. Atq; non pauci sic affecti, pulmonis quasdā particulas simul cū sanguine eiecerunt. Quocirca diligenter considerare oportet, an spumofum quidpiā simul educatur. Id enim efficacissimum fuerit indicium quod ex pulmone facta sit excretio. Haud secus si bronchi pars quædam, aut arteriæ, aut venæ tunica, aut etiā pulmonis ipsius caruncula eiicitur. Quippe nihil horū accidit ijs, qui ex thorace sanguinē tussiendo producūt. Ac ne dolor quidē infestat eos, quibus a pulmone sanguis erumpit, vtpote qui duos nervos perq̃ tenues, a sexta neruorū a cerebro ortorū cōiugatione recipit, extrinsecus per mēbranam ipsum continentē dispersos, qui intrinsecus haudquaq; per visceris profunditatē extendūtur. Verum thoraci (vt scitis) multī ab internis, multī etiā ab externis partibus, adueniūt nerui, quibus facile dolores percipi possunt. Præterea thorax musculis, ossibusq; abundat, pulmo vero latus est, atq; ab afflictione tutus. Proinde thoracis dolores intensiores sunt, pulmonis remissiores. Quū igitur dolente thoracis parte quapiā, sanguinē quis spuēdo reiecerit, neq; multū, neq; rubrū, sed nigri-

Bronchos.

cantē, grumofumq; huic thorax primaria affectione infestat. Sanguis autē ex
 pulmone educit, eo modo quo pus in suppuratis affectib⁹, ubi videlicet in-
 ter thoracē & pulmonē, sensus iudicio cōtineri percipit, haud secus quā in
 pleuriticis quoq; sputū quomodolibet coloratū apparere solet, quēadmodū
 in quinto huius commentationis libro vtcunq; dicemus. ¶ Consequens est
 ut de vlcēribus quæ sanguinis reiectioni superuenire consueuerūt, deinceps
 dicere aggrediamur. Ea in pulmone creberrime fieri possunt, ac curationē
 (vt quibuldā videtur) nequaquā admittūt, aut (vt alij putant) difficulter ad-
 modum sanantur. At in thorace dirupta vasa, a quibus sanguis expuitur,
 magna ex parte cōglutinantur. Nunq̄ enim huiuscemodī vlcera, vel diutur-
 na, curationi omnino resistūt. Quæ vero in pulmone longo iam tēpore per-
 manserunt, quīs aliquando curentur, relinquitur tamē in ipso res quædam
 callosa, fistulosaq; quæ tractu tēporis, a leuī occasione expelli solet. Atq; cū
 ijs quæ inde expuuntur, mīscantur ramenta a medicis vocata, ac cruoris exi-
 gua quædā guttula, qua in re, cum vlcēribus in alijs sedibus genitis, com-
 municant. Verum ex gula ventriculoq; vomitu, ex renibus & vesica, cum
 vrina, ex intestinis vero, deiectione excernuntur. Sed ex spiritalibus in-
 strumentis, nihil sine tussi expui potest. Quod si pluribus deinceps diebus
 aliquis cruorem & screauerit, & emunxerit, idq; citra capitis vel dolorē, vel
 grauitatem, siue præsentē, siue præteritam, neq; is ex ictu procedat, Huius
 & totum per nares meatū, atq; eam oris partē, qua ad nares foramen tēdit,
 accurate considerare oportet. Nam fieri potest huiusmodi accidēs, hīrudine
 huic loco adherente, quæ quidē in dies augeri solet, quīs enim primis die-
 bus, vtpote exigua, sensum effugiat, tertio tamen, quartove die, haud obscu-
 re videri potest. Eadem ratione ex vētriculo quoq; cruor epota sanguisuga
 euomitur. sed est huiusmodi cruor tenuis sanieiq; speciē refert, siue is ex ven-
 triculo, siue naribus, siue ex ore feratur. Igītur cū talem videris, ac hominis
 cōsiderato habitu, super præteritis eū interrogaueris, ex omnibus, rei ipsius
 veritatem facile conijcies. Equidem quum viderem hominem, integra vale-
 tudine, huiusmodi cruorem euomentem, interrogauī qua victus ratione an-
 tea fuisset vsus, ille vero inter alia quæ narrauit, hoc quoq; addidit, quod
 quum nocte quadam sitiret, misso puero qui aquam afferret, ex immundo
 fonte bibisset. Quibus auditis, sciscitatus sum, apparuissent ne aliquando
 sanguisugæ in ipso fonte, qui quum id quoq; fateretur, epoto subinde ido-
 neo pharmaco, hīrudinem vomitiōe reiecit. ¶ Porro quum alius quispiam
 huiusmodi cruorem emungeret, & expueret, ipso narrante audiui, eum ru-
 re, æstatis tempore, in stagno quodam, cum cæteris inuenibus iuuenili lu-
 do, qualem adulescentes in aqua ludere solent, exercitatum, tum ego sciens
 in eo stagno sanguisugas esse, duxi laborantem ad splendorem, conuersoq;
 directe ad solis radios narium foramine, in eo meatu ubi nasus ad oris re-
 gionem perforatur, hīrudinis in meatu latentis caudam conspexi. Has igitur
 historias, vtpote perquam conducibiles, vobis narrare operaprecium
 duxi.

Pulmonis
vlcera.

Thoracis
vlcera.

Ephelcis.
Ramētum.

Hīrude.

Cauē ne
hic per sa-
niē pus in-
tellegas, sed
id qd a græ-
cis ichor: a
barbaris vi-
rulentia di-
citur.

Loquela.

Recurrētes
nerui.

Angina.

Vod in proposito sermone, leſionē putare oporteat, etiam ſi nō penitus tota partīs actio ſecundū naturā deperditur, ſapenumero iam diximus. Nec ab re fuerit id in praeſen-
tia monuiſſe. Præterea (quīs non ignoretis, monitos vos
velim, non eandē eſſe rem, vocē & ſermonē, ſiquidem vox
vocalium inſtrumentorū munus eſt, Loquela vero, eorum
quæ ſermoni deputata ſunt, Inter quæ lingua principatū obtinet. cui nō pa-
rum conferunt, & nares, & labra, & dentes. Sic etiā vocis inſtrumenta ſunt,
guttur, & muſculi ipſum mouentes, atq; nerui, qui a cerebro ipſis vim deſe-
runt. Igitur ſi vel claudētes, vel aperiētes guttur muſculi/immobiles reddā-
tur, qui ſic afficitur obmuteſcet. vbi vero, vel difficulter mouentur, vel palpi-
tant, aut tremunt, pro affectionis ipſius modo, vox ipſa lædetur. Similiter,
ſi vel cōuellēdo, vel quatiēdo, mouētur, aut vbi imbecillē ſunt ipſis vires, ſiue
ob ſuā ipſorū, ſiue ob neruorū ipſos mouentiū affectionem, obſcurā efficiēt
vocem. Quod ſi alius quiſpiam ex mouētibus guttur muſculis, quoquo mo-
do afficitur, lædetur quidē vox, ſed parū erit vitium, atq; ſic affectus, neq;
obmuteſcet omnino, neq; ita exiguā habebit vocē. Igitur vt ex muſculis gut-
tur mouentibus, præcipui habentur, ij qui ipſum & aperiunt, & claudūt, ita
ex vocalibus neruis, ij quos recurrētes vocāt, qui & ipſi ſextæ coniugatiōis
pars ſunt, neruorum, qui a cerebro oriuntur, quēadmodum & alij, qui qui-
dem per ipſum diſperſi differūt ab illis, eo quod a neruis ſextæ cōiugationis
non in ceruice, ſed cum ad thoracis regiōnē peruenerint, ſeparātur. Nullus
itaq; tam ineptus diſſector eſt, qui ſextā cōiugationem totam ſecet inuitus,
quīs recurrentes nerui ob imperitiā nonnunq̃ diuellantur. Accidit vero
interdum in magnis aſperæ arteriæ vulneribus, vt vna cum ipſa arteria, vel
alter, vel vterq; incidatur. Porro per chirurgiam quoq; inſrigidati, tantisper
vocem impediēt, donec calefacti, naturalē temperiē recuperauerint. Quin-
etiam vitari vocem haud obſcure cōtingit, quum vel acutior, vel maior red-
ditur, ob id quod fauces a ſuis muſculis nequeant intendi. Item grauiffime
læditur vox, vbi membrana, quæ faucibus & gutturi cōmunis eſt, multa hu-
miditate rigatur. Quod etiam fluctiones eadem ratione vocē raucam effi-
cere poſſint, nemo non intelligit. Vehemens quoq; exclamatio, ſimiliter vo-
cem afficit, vtpote quæ ſimilem inflāmatiōi circa iam dictā membranā,
atq; gutturis muſculos, parit affectū. Cæterum quū gutturis internī muſcu-
li inflāmantur, eum affectum, anginā eſſe cōſtat, quæ ſimul & vocem, & ſpi-
rationem lædit. Ac idem quoq; in vniuerſum facere ſolent omnes præter na-
turā tumores, ſiue in ſpiritalibus vijs exoriātur, ſiue extrinſecus ipſas cōpri-
māt. Sic enī gula quoq; vbi inflāmatiōe affecta eſt, vt cōprimat aſperę arte-
rię tunicā, qua cartilaginū ipſi⁹ partes extremę ſigmoīdes vocatę (id eſt quę
ſigma literę figurā referūt) cōiugūtur, & ſpiratiōi, & voci noxā afferre cōſue-
uit. Haud abſimile quoq; vitium inducit, vertebrarū ceruicis i āteriorē partē

luxatio, sed de his iam antea dictum est. Igitur omnes huiusmodi affectus voci adueniunt, proprijs ipsius instrumentis familiari aliquo vitio, siue primogenia affectione, siue per consensum laborantibus. Nam id ad propositum sermonem nihil conducit. ¶ Sunt præterea alij affectus, cū peculiari sua materia priuatur. Atq; in cōmentarijs de voce dictum iam est, quod propria huius actionis materia, generatim quidē loquendo, est expiratio, secundum speciem vero, atq; propriā differentiam, exufflatio, quæ quidē est, quum affatim spiritus foras effertur, intercostalibus musculis ad hanc actionē concurrentibus. Vnde fit, vt per vehementia thoracis vulnera, atq; omnino ipsius in altera parte resolutionē, in primis quidem semispirans, ac mox animal semiuocale euadat, idq; per accidens. In apoplexia vero, sopore, morbo comitiali, vigilianti sopore, cōmuni ratione earum actionū quæ ab impetu & voluntatis imperio procedunt, vocem lædi contingit, siue spinæ partes primæ, siue simul cū ijs cerebrū quoq; afficiatur. His itaq; quinque inter se cōsequencia quadā conuenientibus, expiratione, exufflatione citra strepitū, strepenti exufflatione, voce, loquela. si earū prima lædatur, reliquas omnes lædi necesse est, vltimā vero læsa, reliquæ haudquaquā læduntur. At cū secūda, tres reliquæ læduntur, cum tertiā, duæ vltimæ, cū quarta vero, sola postrema læditur. Etenim si nihil omnino spiret animal, vel ex vtriusq; thoracis partibus, vel ex altera parte duntaxat, & quidem si ex vtriusq;, celerrime suffocabitur, si ex altera tantum, semispirans, atq; semiuocale reddetur, perdetq; simul reliquarum deinceps duarū actionum partē dimidiā. Quarum alterā exufflationem citra strepitū, alterā vero, strepentē nominare cōsueuimus. Quod si expiratione seruata, corrūpatur exufflatio, reliquæ tres actiones, strepens exufflatio, vox, & loquela, simul corrumpentur. Sicut voce pereunte, loquelam quoq; perire necesse est. Cū itaq; dictarū actionum opifices musculos cognoueritis, superest considerare, qui ex ipsis proprio affectu laborent, & quorū actio lædatur per accidens. Quod si quidpiā eorū, quæ ex corporum dissectione vidistis, obliuioni tradideritis, admonebunt vos, ij quos de respirationis causis, atq; de voce perscripsimus, cōmentarij. Atq; de his ipsis, in secundo libro de viuorū dissectione, etiā dictum est. Sane expirationē faciunt, vniuersi thoracē contrahentes musculi, Exufflationem, quæ vehemens expiratio est, intercostales maxime, Strepentem exufflationē, ij qui in faucibus sunt, Vocem vero ipsam, gutturis musculi efficiunt. Sed lingua articulatim vocem distinguens, loquendi vsum præstat, atq; nonnichil ad hanc rem conferre videntur dentes, labra, narium foramina, palatū, gurgulio, præterea mediocri linguæ ipsius vinculū. Itaq; balbis blesisq; atq; alijs qui impedita sunt loquela, loquutionis instrumentorū aliquod, aut cū natura ipsum formaret, aut postea, lædi certū est. Veluti quū vel polyp⁹, vel aliud quidpiā narium foramina obstruit, aut ex primis dētibus aliqs deperditus est, aut vbi labia fuerit mutilata. Verū quo pacto quidā tenuē obtineāt vocē, ac præterea quomodo alię vocis, tū differētię, tum affectiōes, fieri possint, vt rauca, resonans, tenuis, aspera, obscura, in cōmentarijs de voce sufficienter diximus.

Balbi
Blesi.

Quibus notis sedes affectæ in dyspnœa deprehendatur. Cap. VIII.

T^q de dyspnœa (id est difficili respiratione) iam antea, ubi spinae passiões percurrimus, multa dicta sunt, quorū in presentia meminisse operæ precium esse ducens, ea quę ad huiusmodi contēplationē desiderari possunt, subiūgere decreui. Itaq; in vniuersum expedite vos meminisse velim, musculorū thoracē mouētū, neruorūq; qui ad ipsos perueniunt, quos in corporū dissectione vidistis. Igitur introeuntes ad hominem difficulter spirātem, in primis cōsiderate, an omnes thoracis musculi moueantur, an soli intercostales sine superioribus, atq; an simul cū intercostalibus præcordia quoq; moueātur. Quum itaq; cōspexeritis omnes moueri, vnam ex tribus, quas dicemus, causis, huiusmodi motionē efficere putandum est. ac deinde quæ sit illa, quæ nunc infestat, perpendere oportet. Quod si nō omnes mouētur, aliter definire. Subijciamus igitur aliquē omnes simul mouere musculos, vt pectus, vna cū scapulis manifeste subleuetur. In hoc ex tribus vnū aliquod cōijcere necesse est. Aut viriū imbecillitatē, aut viarū spiritus angustiam, aut vehementem in corde & pulmone calorem. Quis interdū duæ, ac nonnunq̃ (licet raro) tres quoq; ex iam dictis causis concurrere possint. Atqui tribus quidē simul conuenientibus, proximam mortē timere oportet. vbi vero duę fuerint, difficile est egrum seruare. Sed vna duntaxat infestante, peculiari opus est finitione, vt sciatur, vtrū ad sanitatem perueniet eger, an sub malo succūbat. Igitur vbi vires dūtaxat fuerint infirmæ, ad tria mouentium musculorum genera venire, eosq; omnes ad motionem excitare solent, vno genere mouere pectus nequeunte. Quippe si septum transuersum solum, veluti quum secundum naturam se habet, sufficienter mouere posset, neq; intercostalibus, neq; superioribus musculis indigeret, quoniam vero imbecillum est, omnes sensim mouet, sed neq; frequentem, neq; raram omnino facit actionē. His igitur adhibenda est mēs, nam cetera haud difficulter per ea discernuntur. Sane plurimū aucto in spiritalibus instrumentis calore, omnibus quidem thoracis musculis agit animal, sed velox, frequens, & vehemens, est eorum actio, quando videlicet citra viriū imbecillitatem, calor infestat. At viriū imbecillitatē, vbi flammæ calor non accesserit, neq; velox, neq; frequens omnino comitatur motus, proinde non ita multū, omnes thoracis partes dilatare potest. Quippe hoc dyspnœę genus, cū ea quæ ob nimiam incensionē facta est, vnum cōmunehabet, quod omnes thoracis musculi per ipsam agere coguntur. Quinetiā vbi ob plurimum calorem spiratio difficilis est, præter magnitudinē, frequentiam, & celeritatem, hoc quoq; accedit, qd calidus, feruensq; spiritus, exufflādo producit. vbi per viriū imbecillitatem, nulla ab ore facta exufflatione, ex solis naribus emitti solet. Qz si per inspirationem cuiuspiam narium pinnae manifeste contrahi videantur, id vero efficax prostrati roboris indicium est. Ob spiritalium vero instrumentorum angustiam, totus quidē thorax magna ex parte, & celeriter, & frequenter dilatatur, sed qui sic laborant

Difficilis spiratiois causa.

exufflare omnino non confueuerunt. Si vero simul conueniunt in ſpiritalibus iſtrumentis, & calor, & anguſtia, vt in peripneumonia, tum neq; maxima, neq; frequentiffima, neq; etiam celerrima ſpiratio ſufficere poteſt. ſed ſurgere tētant ſic laborantes, etenim ſentiūt hoc pacto thoracem facilius dilatarī. quippe qui decumbentibus in ſeſe concidit, eo q̄ pectoris partes ad ſpinam declinant, qua erecta thorax etiā ſimul fertur, non amplius ſeipſum grauans. Ac ſimiliter quoq; respirare ſolent, ij quibus aſperæ pulmonis arteriæ plurima defluſione opplentur, aut vbi ex proximis locis in ipſas aliquid deriuatum eſt, a ſuperioribus vero vnica duntaxat re differunt, quod neq; exufflant, neq; calidum ſpiritū emittunt. ¶ Sic etiam ijs, quibus inter thoracem pulmonemq; magna puris quantitas collecta eſt, quos ſuppuratos vocant, totus thorax attollitur. ſed neq; calidus eſt ipſorū ſpiritus, neq; etiam exufflando emitti ſolet, niſi adurens fortaiſſe febris acceſſerit. Verum ij celerrime ſuffocātur, tum ob affectum ipſum, tum q̄ vires omnibus ſuppuratis ex neceſſitate imbecilliores redduntur. Sed non neceſſario in fluctibus quæ ad pulmonē irruūt, aut peripneumonia, aut aſthmate (id eſt anhelatione) robur proſternitur. Nam cōtra per anhelātes affectus, craſſis & viſcoſis humoribus pulmonī impactis, vires robuſtæ, cōſtāteſq; permanere poſſunt. Atq; ſi tuberculū, coctu difficile, aliquādo in ipſo natū fuerit, thorax maxime quidē dilatabitur, ſed non ita multū inſpirabit aerem. Ac licet continenter ſpirare cogatur, non tamē exufflare ſolet, id enim aucti caloris propriū eſt. ¶ In eandē dyſpnœe ſpeciē, ſed alia ratiōe, labuntur, ij quoq; quos angina moleſtat, ob anguſtiam quæ non ſit in cōcauitatibus, quæ inſpirationem ſuſcipiūt, ſed in ijs quæ ipſam trāsmittunt. Quibus vero, & abſceſſus, & inſlāmatio, atq; humorū plenitudo, in thoracis aut pulmonis cauernis conſiſtit, nulla obſtructione accidente in gutturis atq; aſperæ arteriæ cōcauitatibus, illis videlicet quæ inſpiratum aerem ſuſcipere ſolent, ſi tum anguſtia conſtringat, ex neceſſitate ſequetur magna thoracis dilatatio, ſed non ita multus trahetur ſpiritus. Proinde laborantem & celeriter, & frequenter ſpirare neceſſe eſt. ¶ Præ omnibus autem vos meminiffe velim, magnę reſpirationis geminas eſſe differentias. ſit enim interdū ob dilatationis a thorace procedentis magnitudinē, interdum vero ob inſpirati aeris multam eſſentiam. Scitis nimirū q̄ ſæpenumero vos admonere ſoleo earū rerū, quę a prioribus omiſſę ſunt. Nam quas ipſi perſequuti ſunt, earum propter ſcriptorum multitudinē, facilis atq; in promptu eſt memoria. Sunt nonnulla quæ neq; ab Hippocrate (quamuis accurate de dyſpnœa ſcripſerit) definita ſunt, neq; ab vilo poſteriorum ea quæ ipſe reliquit, elaborata diſcuſſaq; ſunt. Atq; idcirco neceſſarium eſſe putauī, creberrime illorum vos admonere. ¶ Igitur quicunq; ſine inflammatione, vel omnino ſine aliquo præternaturam tumore, aut anguſtia ſpiritalium inſtrumentorum, per febres arden-tes, difficulter ſpirant, ijs inſpirati aeris quantitas, magnitudinī dilatationis thoracis, proportione reſpondet. Quibus vero vel tumor vel anguſtia ſine flāmeo calore in ſpiritalibus eſt, in hiſ thoracis quidē dilatatio maxi-

Suppurato
rum reſpi
ratio.

Tuberculū i
pulmone.

Angina.

Sublimis re
spiratio.
Hippocra-
tes.

ma est. id vero quod inspiratur, non solū dilatationē proportionē non assequitur, verum etiā minus q̄ secundū naturā inspirari solet, attrahitur. At sine distinctione, vnam dispositionē ostendit magna thoracis dilatatio, si raritatem simul acceperit. Verū animaduertere oportet ne aliquādo in hac decipiāmini, putātes eā spīrationē, quā ob viriū imbecillitatē omnibus agentibus musculis efficitur, eandē esse cū magna. Quam equidē, quo clarior esset interpretatio, sublimē vocare volui, nam tum in animū venit, vt perpendere Hippocratem sublimē vocare spīritū, eum qui altioribus thoracis partibus inspiratur. Quemadmodū quum inquit. Magnus spīritus & ex lōgis interuallis, deliriū declarat. Constat eum, magnū pro multo dixisse. Is vero bifariam fieri potest, vel sine superiorum musculorū actione, vel ipsa quoq; concurrente. Nam plerūq; intercostales musculi, vna cū septo transuerso, ad multam thoracis eleuationē qua multus spīritus allīciatur, superiorum musculorum auxiliō non indigent. Quod vero huiusmodi eleuationis species, deliriū portendat, in commētarijs de dyspnœa iam ostendimus, vbi etiā cuiuslibet difficultatis anhelitus dispositio, declarata est. Nūc vero, vt cōpēdīo quodā, hic explicamus eos affectus, quos in alijs antea cōmentarijs iam percurrimus. Ita & de dyspnœe differentijs, partim quidē dictum est, partim vero in sequentibus dicemus, Nam magnarum respirationum, alia quīdem crebra est, atq; huic sunt differētiæ cōplures, quarum alia alias dispositiones indicant, Alia vero rara, vnicam indicans dispositionem. Sic etiā de exigua dicendum est. q̄ rara quīdem spīritualium instrumentorum frigiditatē, frequens vero non solum spīritualium, sed eorū quoq; quā cū ipsis mouentur, vt hepatis, lienis, ventriculī, gulæ, laborē portendit. ¶ Quum igitur plures sint dispositiōes, quas per vehemētes motus dolor comitatur, ex alijs notis, & considerandū & definiendū est, siue inflammatio quēdam, siue erysipelas, siue vlcus, siue abscessus dolorem efficiat. Quinetiā didicistis q̄ inæquales intemperantiæ, dolores excitare sæpenumero solent. Similiter spīritus crudi flatuosiq; copia, qui arctatus aliquando, partes ipsum ambiētes distendit, aliquādo vero violenter egreditur. Præterea calidi & acris, aut frigidi & lentī humoris abundantia, si aliquando retētus succus, ambiētia corpora distēdat, aut indeviolēter exeat, dolores efficere potest. quod si grauius affecta fuerint instrumenta, in quibus huiusmodi res continētur, dolent, vel non mota. si vero leuior fuerit affectus, quādo mouentur. Verū in libris de dyspnœa, causam explicauimus, cur exiguæ spīrationis, frequens quidē spīritus, motorum per respirationem instrumentorum, laborem significat. Rarus vero, vehementē refrigerationem, & quidē spīritualium duntaxat, præcipue pulmonis, & cordis. Est etiā alia dyspnœæ species, quum veluti breui quadam quiete, intercipitur opus thoracis, idq; nonnunq; aspirando, nonnunq; vero respirando, siue hoc accadat ob musculorū thoracis conuulsionē, siue ob caloris copiam, cogentis laborantem continenter vel aspirare, vel respirare. ¶ Est insuper alius spīrationis affectus, quem apnœam (quasi non spīrationem dixeris) nominant, nulla, vt aspicientibus videtur, facta spīra-

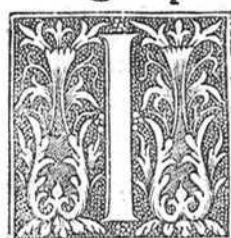
Dolor.

Apnœa.

tione. Verum vt rei ipsius natura declarat, eam non fieri incredibile est. Nā impossibile videtur vt animal omni spiratione exacte priuatum, in vita seruari possit, quā ea animalia quę in cauernis latere consueuerunt, thoracem mouere videantur minime. Proinde duorum alterum conijcere oportet, aut adeo exiguam fieri spirationem, vt sensum effugiat, aut huiusmodi animalia tunc spiratione omnino non indigere, sed eam transpirationem, quę per vniuersum corpus sit, sufficere. quippe hanc, cor ipsum per arterias efficit. Transpiratio. Respirationem vero, per thoracem cerebrū efficere constat. At vero dispositio, quę apnoeam facere potest, omnibus animalis partibus cōmunis esse videtur, veluti in apoplexia, sopore, morbo comitiali, catalepsi. Nā in his omnibus, nullus proprius affectus, spiritalia instrumēta prę ceteris infestat, nō magis quā vocis, aut locutiōis, aut progressiōis instrumēta. sed affecto principio, oīa quibus vires suę per quas reguntur ab ipso suppeditari cōsueuerūt, ei cōsentire necesse est. verum de apnoea iam & particulatim, & per se diximus. quamobrem tempus est, vt nunc ad alia transeamus.

De pulmonis affectibus.

Cap. IX.

Igitur quum exercitationis via, qua ad affectorū locorum notitiam peruenitur, duplex sit, altera quidē ab apparētibus accideribus, altera vero a corporis partib⁹, si quis per vtrasq; voluerit exercitari, eadē bis dicet. quā alio & alio modo, vt de pulmonis cōfestim affectibus dictū est, vbi de Pulmonis affectus. dolorū ratiōe, de sanguinis reiectiōe, ac de dyspnœa dixi Pulmonis affectus.

mus, atq; in pręsentia quoq; dicemus. Etenim vehemēti dolore nunq̃ cruciatur, verū & grauitatis sensum, & aliquādo extensionē quandā, vel ad pectus, vel ad spinam percipere potest. ibi enim membranę ipsum ambientes suspenduntur. Sæpenumero etiā angustia molestantur laborātes, atq; ob hoc crebro, celeriterq; spirāt, ac thoracem vehementer attollunt, sed non ita multum aerem attrahunt. Hęc si citra febrem acciderint, aut tuberculū, aut lentorum, crassorumve, aut multorū humorum plenitudinem, in eo existerē, aut pus, aut alium quendam humorē, vel lentum, vel crassum, vel multū, in ipsum effusum fuisse declarant. Verum ea per pręterita accidentia discernere licebit. Namq; si quis per bonam valetudinem, quum solitas actiones facere potest, sic difficulter spirare incōperit, augeaturq; accidēs, neq; inter respirandū stertere videatur, crudū tuberculū ortum suspicari oportet. Si vero stertendo strepitum fecerit, lentorū, crassorūq; humorum pertinaciter impactorum, multitudinem, pulmonis bronchia molestare indicium est. Tuberculū pulmonis. Quod si illico ab angustię sensu, quis difficulter spirauerit, fluctionē vel a cerebro, vel a vicinis sedibus, in pulmonē irruentem portendit. Sed quum fluentibus in pulmonem, vel viscosis, vel crassis, vel multis humoribus, hominem difficulter spirare dico, in bronchijs eos cōtineri, intellegas velim. Vt enim in totū viscus, leuis arteria diuiditur, ita etiam bronchiorum essentia, in totum pulmonem, ab aspera arteria procedit. Vocantur autem a difsectoribus bronchia, asperę arteriæ cartilagines, sigma literę figurā referentes. At vbi pleu

Bronchia.

ritis præcessit, mox remissa febris vehementia, intrinsecus laterum grauitas in imo thoracis derelicta sentitur, ac ubi quis affatim a decubitu transmutatur, idque maxime si ab vno latere in aliud se conuertens, defluere aliquid sentiat, puris multitudinem ibi contineri, haud dubia coniectura est. Quinetiam in ijs fluctuatio sepe numero, haud obscure auditur. Accedit ad iam propositas notas, hoc quoque indicium, si vehementi prægressa pleuritide, nihil pene laborans expuerit. Si vero citra febrim, serosus, aut pituitosus humor, in thoracis spacium subito defluens, spirandi difficultatem excitauerit, laborans, tenue sputum, idque ab initio quidem exiguum, sed cum vehementi tussi, ubi vero concoctum est, plus, atque crassius, & cum mitiore tussi, expuere solet. Quippe bifariam accidere potest, ut vehementer tussiendo, pauca quis expuat, alij enim ob lentum crassumve humorem, alij ob tenue, id facere videntur. Liquidum tenuis humor, quum subleuatus est, inter tussendum a spiritu diuisus refluat. Lentus vero, aut omnino crassus, difficulter effertur, utpote qui non tam facile a corporibus quibus impactus est, abstergi, neque etiam a quauis occurrentis spiritus violentia, impelli potest. nisi enim spiritus qui tussiendo effertur, & multus, & vehemens fuerit, nihil secum educet. Igitur sputum, quod neque liquidum, aut aquosum admodum fuerit, neque crassum etiam aut lentum, id facile efferrari solet, maxime ubi valide fuerint vires. Etenim sine vehementi thoracis contractione, vehementer tussire nemo potest. At sine valida tussi, crassos, lentosque humores, efferrari impossibile est. ¶ Igitur quando cum spirandi difficultate, cui & angustia, & grauitas coniuncta est, acuta quoque febris inciderit, is affectus inflammatio pulmonis est. At si intolerabile fuerit incendium, angustiae vero, grauitatisque sensus minor, erysipelas ipsum vexare censendum est. Extremis autem ita definitis, quid sit erysipelas phlegmonodes, aut inflammatio erysipelatodes, haud difficulter deprehendetur. Sunt alij pulmonis affectus ubi citra humorum affluentiam intemperies ipsum infestat, siue equalis ea fuerit, siue inaequalis. Igitur inaequalis, tussim excitat, aequalis vero, si moderata est, spirationis concinnitatem variat. at si vehemens, idque vincente calore, frigidi aeris, atque potionis, cupiditatem inducit, ac tractu temporis finitur in febrim, per frigidam autem intemperiem, contraria euenire solent. quippe si modum seruauerit, calidi aeris, ac calidae potionis desiderium excitat, si vero modum excedit, replet viscus ipsum fluctionibus. ¶ Caeterum de ea tussis specie, qua sanguis ex ipso reijcitur, vel exeso, vel rupto vase aliquo, vel ore alicuius venae patefacto, antea ubi de sanguinis sputo mentionem fecimus, iam dictum est. atque nunc quoque pauca quaedam dicemus. Porro ruptiones in ipso deprehendes, tum ex multo sanguinis fluctione, tum ex magna, notabilique aliqua causa quae præcessit, si subito aduenerit. Voco autem præcedentes causas, ut quum aliquis ex alto, vel in ludo, vel certamine ceciderit, aut quum alter super alterum cadit, aut ubi ex inanimatorum corporibus aliquod graue, ut vel lapis, vel lignum, thoracem laesit. Nonnullis ira cum exclamatione præcessit. Quinetiam citharcedis tragoidisque certantibus, aut acuta vehementique voce clamantibus, vasa interdum

Pulmonis i
inflammatio

Præcedens
causa.

dirumpuntur. maxime ubi non præmissa pulmonis per præcedentes exclamationes lenitione, violenter clamare conantur. Vt enim luctatoribus, si certamen aggrediantur, musculis prius, neque calefactis, neque per frictiones, aut moderatas motiones, explanatis, partes quædam rumpuntur, atque conuelluntur, ita etiam pulmoni accidere solet. Hunc, quia frictionibus ad vehementes motiones preparare non licet, per exclamationes, quæ frictionibus proportionem respondent, id efficere studemus. Insuper nulla manifesta extrinsecus adueniente causa, ut in ceteris corporis particulis, ita in pulmone quoque vas aliquod ob sanguinis abundantiam dirumpi potest, quum videlicet extensioni resistit, aut ob frigus a vicinis partibus contractum, aut ob innatam intemperiem. Ita Hippocrates venas (inquit) frangit aqua frigida. atqui ipsa per se eruptiones non facit, sed quia venarum tunicas frigiditate sua duras, & extendi cõtumaces reddens, ut rumpantur paratiores efficit. Ruptionis vero causa est, aut vehemens motus, aut humorum abundantia, qui vel per se vel una cum crudo & frigido & flatuoso spiritu, venas extendunt. Verum fractionis ab huiusmodi haud obscurum indicium præbet, subita plurimi crucoris vacuatio. ¶ Quum vero venarum ora aperiuntur, non frigide, sed e contrario, calidæ dispositiones præcedunt, veluti ubi multis, eisdemque calidis balneis, homo utitur, atque terram inhabitat calidam, fueritque anni tempus eiusmodi, similiter alimenta quoque, & potiones. ¶ At quæ eroso vase aliquo affatim accidunt sanguinis euacuationes, eas præcedere solent exigua sputa, atque acres in pulmonem a capite fluctiones. Nonnunquam vero & pulmonis aliqua pars, aut ramentum simul efferri videtur, ut neminem latere possit, ad pulmonem hunc affectum pertinere. ¶ Orto vero in aspera arteria ulcere, præter hoc quod sputum purulentum apparet, dolorem quoque in loco affecto laborans sentire consuevit, ipsum vero per ea quæ screantur, quia exigua sunt, ab ulcere quod in pulmone natum est, discerni potest. quippe ab ulceribus pulmonis, plurimum sputi rejicitur. Atque ut ex pulmoneeducta particula, visceris ipsius ulcerationem significat, ita ex gutture videmus interdum corpusculum aliquod a ligula (Græci glottida vocant) per ulcerationem excreari. Id vero non solum hoc indicio deprehenditur, verum etiam ex eo, quod in ulcerato loco, doloris sensu, laborans infestatur. veluti de aspera arteria dictum iam est. Etenim pulmonis ulcera, dolor non comitatur. ea vero quæ in ijs sedibus oriuntur, dolorem quidem inducunt, sed non vehementem, ut si alicui suapte natura hebes fuerit sensus, ipsum plane non percipiat. ¶ Igitur persæpe vidimus eos quos iam supra proposuimus affectus, & qui pulmonis, & spacio thoracis, & asperæ arteriæ, & gutturi accidere possunt, quippe omnium horum, sermonis communitate inducti, mentionem fecimus. Qui vero deinceps dicent, non ita crebro nobis apparuerunt. ¶ Quidam humorem repente expuit, liquidæ bili in colore perquam similem, medium videlicet inter flauum ac pallidum, ac nulla acredine infectum, atque ita quotidie magnam eius quantitatem expuit. deinde leui suborta febricula, tabescere incipit, adeo ut purulenta screaret. Postea tractu temporis, quæ

Hippocrates.

ἀσπασόμενος

διαβράσσει

Asperæ arteriæ ulcera.

Ligula

tuor videlicet mensium, exiguum cum pure cruorem reiecit, atq; sic aucta febre, magis consumebatur, ac iterum, atq; iterum plus expuebat, adeo ut magnam sputi quantitatem redderet, quocirca magis increfcente febre, ac resolutis viribus, eorum qui tabe marcescunt exemplo mortem obiit. ¶ Deinde alium vidi eodem fere modo sex mensibus, ac alium quoq; diutius laborantem. ¶ Igitur qui primus nobis occurrit, initio quidem nihil mali habere, sed tandem pessime affici visus est. Alterum vero quum conspiceremus, ei statim ab initio cognito malo, presentis medicamento succurrere tentauimus. Ac multo etiam magis tertio. At quauis multo negotio vtrūq; liberare conaremur, nihilo minus neq; horum ullus, neq; alius post eos, seruari potuit. quum enī mortis iam proximi essent, pulmonis ipsius putres quasdam partes expuebant. Proinde facile cognoui, haud absimili eos affectu laborare, quale in externis partibus videre solemus, quum a putrefaciente quopiam humore inficiuntur. verum has & abscindere, & vrere possumus. pulmoni vero horum auxiliorum neutrum adhibere licet. Quapropter omnes perire necesse est. At vero postremum quum viderem, ad visceris fortem exiccationem, solito me animo conuertī, & quidem odoribus atq; potionibus ad id efficacibus. Proinde medicamentum quod hedychroum vocāt, interdū naribus ipsius iugiter adhibere iussi. ad somnum vero sese conuertenti præscripsi, ut narium foramina ex aliquo preciosorum vnguentorum illinerentur, qualia videlicet Romæ preparari solent, vocant vero ea & foliata & spicata. Atq; dedi in potu medicamenta, mithridaticam vocatam compositionem, ambrosiam, athanasiam, theriacam. Itaq; perpetuo anno sic educatus, tandem similiter ut reliqui tabidi, vitam finiuit. quam fortasse, ob iam dictam educationem, longiori tempore protraxerat. ¶ Præterea alium huiusmodi affectum in pulmone notauī. Quidam diuturna tussi vexatus, & exiguum lentumq; pus expuens, frustum quoddam paruo grandinis grano haud absimile excreauit, ac deferens illud mihi ostendit, atque rursus non ita multo post, aliud quoq; attulit. vnde conieci, lentum illum humorem, quem antea expuere solebat, ad huiusmodi substantiam peruenisse, quamobrem medicamentum ei in potu dedi, quod asthmaticis auxiliatur, atq; ita factum est, ut minorem expueret grandinem, atq; longiori q̄ antea intervallo. neq; pluribus deinceps annis adeo mitigari potuit affectus, quin tandem moreretur. Cæterum grandines ipsæ, magna ex parte erui magnitudinem æquabant, quauis interdum maiores, interdum minores esse viderentur. ¶ Atq; alios quoq; similiter quidem spuere, sed nihilo minus in multos annos vitam extendere vidimus. Quorum alij aliam ob causam, alij vero ob spirituum instrumentorum affectum, mortui sunt, quamuis nihil cruoris excrearent. ¶ Ea vero quæ Antipatro medico acciderunt, nemo est qui nesciat. ut pote qui medicam artem publice apud Romanos professus est. Agebat hic ætatem sexaginta quidem annis minorem sed quinquaginta iam annos excesserat. Is correptus aliquando febre quadam ephemera, idq; ab euidenti causa, declinante iam febre, ut quid sibi facto opus esset intellexeret, pulsum

Hedychroum

Foliata
Spicata

Grando ex
pulmone.

Antipater
medicus

ipse suum tangere aggressus est. Quum igitur omne inæqualitatis genus, in arteriarum motione inueniret, in primis quidem territus est. deinde vero quum sese non febrire, plane sentiret, illico balneum subiit, quippe laboribus, ac vigilijs corpus fatigauerat. Atque tenui quoque victu, donec diem tertium præterisset, usus est. quo quum nulla appareret febris, quotidie ad solita negocia pertractanda prodijt, atque arteriam in extrema brachij sui parte tangens, admiratus est, perseverantem in pulsibus inæqualitatem. Occurres itaque mihi, extendit manum ridens, iussitque pulsum tangere. At ego subridens, quid inquam portendit, hoc quod proponis ænigma? Ille iterum ridens, obnixè orauit, ut tangerem. Igitur inter tangendum, omnigenam in pulsu inueni inæqualitatem, non solum in multarum pulsationum cumulo, quam systematicen (id est cōgregatricem) vocant, verum etiam in vna arte Systematicæ distinctione. proinde miratus quomodo viueret, quum talem haberet pulsum. interrogauit, num difficilis esset ei respiratio. illo vero nullam se sentire respondente, obseruauit equidem an aliquando mutaretur, quippe sex mensium spacio assidue arteriam tangebam. Quumque ab initio interrogaret, quanam corporis dispositio mihi videretur posse huiusmodi pulsum efficere, atque per quem modum, idque citra febrim? ad eam quæstionem respondit, in commentarijs de pulsibus iam declarasse me huiusmodi inæqualitatē. Namque ob magnarum in pulmone arteriarum angustiam, id euenire putauit. angustię vero causam esse dixi, visceris inflammationem. At tibi hæc ob causam id nunc accidisse impossibile est, quippe febre fuisses affectus. Relinquitur igitur vel obstructionem, ex liquidis, & crassis, & viscosis humoribus, vel crudi cuiuspiam tuberculi ortum, in huiusmodi te dispositionē induxisse. Tum ille respondens, oportuisset (inquit) me suspiciosa orthopnoea laborare. At ego probabilia (inquam) ipsum dicere, sed a veritate aberrare. quippe fieri nonnunquam huiusmodi orthopnoeam, ob eam quam diximus causam, id vero quum in asperis, non in leuibus arterijs, crassus & lentus humor cumulatur. Proinde omnem ei victus rationem, atque medicamenta quoque, haud aliter quam asthmaticis adhibere iussimus. deinde sex (ut dixi) mensibus elapsis, leui quadam spirandi difficultate affectus est, accedente simul cordis palpitatione, in primis quidē semel, deinde bis, atque ter, postea quater, ac sæpius quoque aucta simul spirandi difficultate, ad quindecimum usque diem, post quem difficillima de repente oborta spiratione, resolutus statim obiit, aliorum quorundam exemplo, qui cordis affectibus laborant, de quibus posthac sermonem faciemus.

GALENI, DE LOCIS AFFECTIS LIBRI QVARTI
FINIS.

g.ij.

GALENI, DE AFFECTORVM LOCORVM NOTITIA,
Liber Quintus.

N praecedenti libro, quum pulmonis affectus perstringeremus, sermonis communitate, & thoracis, & cordis quodam modo meminimus, pleniorē vero, absolutioremq; de ipsis sermonem, in quintum hunc librum distulimus. Quoniam vero quartus liber, ab accidentibus quae Antipatro medico euerunt, finem sortitus est, leſo in primis ipsius pulmone, deinde ad cor etiā tranſeunte affectu, opere precū me facturū arbitror ſi oēs eius affectus pcurrā.

De cordis affectibus.

Caput. I.

Gitur quemadmodum de ceteris corporis partibus, ita de corde quoq; definiendum est. quādā enim ipſi proprie, vel primario affecto, vel utcūq; nominare volueris, ſuperueniunt accidētia, quādam vero ipſo ceteris partibus cōſentiente. Eſt vero ſermo in alijs demōſtratus libris, ubi iā declaratum eſt, innatī caloris cor velut fontē eſſe, neq; ani-

Cor fons
caloris.
Principes
partes

mal mori omnino poſſe, ni cor afficiatur. Quū itaq; tres ſint principes partes, quib⁹ gubernat aīal (Quippe præter cordis principatū, oſtēſum eſt ſenſum & motū, vniuerſis corporis partibus, a cerebro ſuppeditari. Iecur vero nutritis facultatis eſſe principiū) ſemp mors, ad imodicas ſeqt cordis intēperatias. ſimul enī cū ipſo oēs vitiant ptes. quū enī (ut oſtēdimus) ipſæ peculiari cordis tēperie, actiones ſuas perficiāt, hac pereūte, actiones quoq; ipſarū perire, neceſſe eſt. ac pinde cerebri quoq; & iecoris. Horū vero tēperie deperdita, nō oportet, cordis ſimul actionē perire. Si enī neq; ſentiēdi, neq; mouēdi ab electiōne facultatē, aīal habuerit, neq; nutriat, veluti in latētibus euenit aīalibus, nihilo minus viuere ipſū poſſe, quoad cor māſerit illaſum, haudquaq; negandū eſt. Quippe videmus ſepenumero multis deinceps diebus, alios neq; itellegere, neq; ſentire, nec etiā moueri, at nihilomin⁹ viuere. quēadmodū ubi q̄s ob viriū hepatis imbecillitatē, ſine alimēto pmanēs, diutius etiā ſufficere pōt. At vero ſi cor reſpiratione priuet, hoiem illico perire neceſſe eſt. ¶ Igit q̄ ad ſpirādī fūctionē nihil cōferre thoracē putāt, ij cauſā

Apoplexia.

reddere nequeūt, cur p vehementē apoplexiā, ſupno dūtaxat picipio vitiatō, laborātes ſubito moriant. At vobis eā inuenire haud difficile eſt, utpote quibus efficaciter pſuaſū eſt, muſculos qui motiōis picipiū, a neruis in ipſos a ſpinali medulla, q̄ in ceruice eſt, delatis, ſuſcipiūt, thoracē attollere, priuatis tūc muſculis mouēdi facultate, q̄ ex cerebro ipſis iſluere ſolebat. Etenī niſi ad ſpirādī fūctionē ābo picipia ſimul iūcta cōcurrere oporteret, potuiſſet aliquis viuere, priuatus iterdū ſupno picipio. Igit ut ex his abūde nobis cauſa ſuppetit, cur affecto cerebro in vchementi apoplexiā, cor quoq; lædať. ita ex iſdē, atq; eodē modo, facile nobis fuerit, cauſam inuenire, quāob rē in apoplexiā minore, catalepsi, ſopore, morbo comitiali, lethargo animal

ita affectum non pereat. Nāq; si diligenter consideraueris, inuenies per huiusmodi affectus, quomodo spīrent laborantes. quippe videbis & violentam & difficilem spīrationem, perinde ac si vínculo quodam constrictus, thorax attolli prohiberetur. Atq; huius rei sufficientem fecimus mentionem, in libris de musculorum motione. Namq; similis est hæc quæstio, ei qua de somno quidam hæsitant, quippe quum per somnum omnes musculorum actiones exoluantur, sola actio quæ ad thoracis musculos pertinet, seruetur. Nūc vero ea duntaxat dixisse satis fuerit, quæ in præsentia proposito nostro conducere videbantur. Porro qua ratione homines per somnum spīrant, reliquis musculis omnibus quiescentibus, eadem quoq; ratione per minorem apoplexiam, atq; alios ei vicinos affectus spīrare possunt. Vbi vero vel apoplexia, vel alius quispīam affectus, adeo vehementer increuerit, vt musculorum thoracis actio omnino deperdatur, perire simul respīrationem necesse est. Vnde cordis quoque temperamentum soluitur. quo fit tandem vt etiam animi malis ipsius necessario sequatur interitus. Atque hac ratione, per vehementes superni principij lēiones, animalia perire videmus. Porro aliter euenit, vbi iecur affectum est, quod tum ob inēdīam moriantur, verum per longa temporum spacia, in huiusmodi affectibus vitam protelare possunt. Atque mori contingit nonnullos per alium quoq; modum, vt in syncopa, stomachi vitio eueniente, & vehementi dolore, & timore graui, & voluptate maxima. Etenim quibus vitale robur infirmum est, animi vero affectiones ob imperitiam fortes, is animæ essentia facile dissolui potest. Atq; horum aliqui ob mœstītiā interierunt, sed non illico, vt de superioribus diximus. At vir magnanimus, neq; ob mœstītiā, neq; ob aliam aliquam animi ægritudinem mœstītiā fortīorem, vnquam succubuit. vtpote cuius animæ robur validum est, affectus vero non adeo vehementes. ¶ Cæterum proprio quoq; affectu cor laborare solet, vel ob simplicem intemperiem, siue inæqualis, siue æqualis ea fuerit, vel inflammationem, vel erysipelas, idq; dum fieri incipit. Illico enim antea quam augeantur huiusmodi affectus animal corrumpitur. Atq; hos affectus rursus cardiaca syncopa sequitur. Quemadmodum quæ stomachi vitio fiunt syncopæ, ad eos affectus, quibus os ventriculi infestatur, sequi solent. Nam id quoq; nonnulli stomachum vocauerunt, verū hæ consentiente corde eueniunt. Porro vtriusq; partis, tum oris ventriculi, tum cordis dispositiones, aut a forti duntaxat intemperie, aut venenoso humore, nonnunquam ab erysipelate, aut inflammatione, aut alio quopiam præter naturam tumore, fieri solent. Igitur exiguæ quidem cordis intemperantiæ, pulsus arteriarum pro sua quæq; natura variant. de quibus in libro de pulsibus iam dictū est. Maiores vero per proprias quidem similarium partium intemperies subitam mortem non inducunt. Per eas vero quæ ad instrumentales partes pertinent. subito enecare possunt, sed præcedentibus prius signis quibusdam, quorū vnum ab Hippocrate dictū est. Qui sepe & multū exoluunt, sine causa manifesta ij repente moriunt. ¶ Est & alius affectus, palpitatio videlicet cordis, aut per se eueniēs, aut cū suspitione quadā,

Syncopa

Proprii cordis affectus

Stomach⁹

Hippocras

tes

Tremor cor

dis

Simia

Gallus

Cordis inflammatio.

Vulnus cordis.

Phlebotomia

Cordis paniculus

quod in humore cor ipsum moueatur. Neque enim mirum videri debet tantam humoris multitudinem cumulari aliquando in ambiente cor tunica, ut ipsum, ne attollatur, impedire possit. Quippe in animalibus dissectis vidimus plerumque plurimum humoris, urinam speciem referentis, in eo, qui ipsum inuoluit, paniculo contineri. Etenim simia quedam, quum emaciari indies videretur, eam tamen necessarijs nostris negocijs impediri, secare in tempore non potuimus, post mortem vero, reliquis corporis partibus omnibus illaesis, inuentus est in ambiente cor tunica, tumor praeter naturam, humorem in se continens, qualem pustulae (Graeci hydatidas vocant) emittere solent. ¶ Atque in Gallo quoque vidimus cordis tunicam, huiusmodi tumore, & quidem duro affecta, perinde ac si plures crassae membranae inuolutae altera alteri fuissent, verum in eo nihil humoris continebatur. vnde verisimilis coniectura elicitur, homines etiam similibus posse affectibus infestari. ¶ Inflammato autem manifeste corde, gladiatores vidimus, haud aliter quam qui cardiaca syncopa pereunt, obijisse. ¶ Igitur si ad ventrem cordis vulnus aliquando penetrauerit, protinus magno cum sanguinis fluore, hominem mori necesse est, idque praecipue, si sinistrae partis venter fuerit vulneratus. Si vero non ad ventrem usque pertingat, sed in cordis substantia consistat vulnus, ex ita affectis aliqui, non solum ea die qua vulnerati fuerunt, sed sequenti quoque nocte, vivere potuerunt, qui oborta deinde inflammatione extincti sunt. Atque etiam ipsi quamdiu vixerunt, mentis compotes inuenti sunt. vnde euidenter sibi testimonium sumere potest, ea secta quae negat, rationalem animam vim in corde consistere. ¶ Palpitatio autem visceris huius, pluribus integra valetudine degentibus, tum adolecentibus, tum adultis, subito sine alio manifesto accidente euenire visus est, atque omnes eos sanguinis detractio iuuat. Namque hoc pacto plerique perfecte ab hoc accidente liberati sunt, praesertim qui utebantur, & victu, & medicamentis, quibus esset extenuandi facultas. Horum vero nonnulli, quos rursus huiusmodi accides infestabat, simili curatione sospites euaserunt. Ceterum noui quedam quottannis, verno tempore huiusmodi palpitatiois accidente vexatum, qui quum per tres annos a sanguinis detractioe se adiutum intellexeret, anno quarto, atea qua accides ipsum inuaderet, sanguinem misit, idque pluribus deinceps annis faciendo, idonea etiam post sanguinis detractioem medicamenta adhibuit. At nihilo minus hic quoque, ante senectutem morte praeventus est. Sicut & reliqui omnes, quorum alij quidem per acutas febres, alij vero cum sani degerent, affatim syncopa intercepti, interierunt. Quis vnus, vel duo, citra syncopam, alia quadam mortis specie perierint. At vero sic affectorum magna pars, aetate agebat, quinquaginta quidem annis inferiori, sed quae quadraginta annos excederet. Porro paniculus cor ambiens, quomodoque affectus sit, nisi inflammatione infestetur, inter ignobiles partes reputatur. Quocirca ipsius dispositio, per consensum ad cor transcurrit. Cum enim ipse solus afficitur, exemplo reliquarum omnium partium, quae ad custodiam, & tegmentum ceterarum nobiliorum factae sunt, nullum affert periculum. Ceterum nulla a corde spirandi difficultas oritur, praeter eas quas in priori libro diximus, cum de dyspnoea sermonem haberemus.

Etenim supercalfactum spirationem efficit magnam, & densam, atq; celerē, ac calidum insuper spiritum reflat. Contra, refrigeratum, exiguam reddit spirationem, & raram.

De thoracis affectibus.

Caput. II.

Atque huic quoque parti, vel primario affectu, vel alijs consentienti, quēadmodum reliquis omnibus, affectus quidam superueniūt, quos respirationem lādere necesse est. quippe propriū respirationis organum eam esse, iam demonstratum est. Igitur vbi dolorificis affectibus molestat, exiguam, densamq; reddit spirationem, velut in cōmentationibus de difficultate spirationis ostendimus. Id vero, & vicinis quoque partibus, & ijs quæ simul mouent affectis, euenire solet. Nā diximus antea de spinæ affectibus, respirationem interdū lādī, thorace proprio affectu nequaquā laborante, sed vel neruo quopīā a spina procedēte, vel spina ipsa affecta. Eorū vero, qui proprie ad thoracē pertinent, affectuū, quidā in ipsius musculis, quidam vero in membrana costas cingente consistunt. Sed neque de cutis, neque de costarum affectibus, hic tractare proposuimus. Nam in ijs sedes affectu, sensibus subiiciuntur. Igitur quum ex musculis, alij spacia intercostalia vocata repleant, alij vero extrinsecus extendantur, dolorificæ externorum musculorum dispositiones, vt vlcera, contusiones, abscessus, erysipelas, inflāmatio, haud difficulter a medicis manum adhibentibus discernuntur. At intercostaliū musculorum inflāmatōes, eorum maxime, qui in ima parte cōsistunt (duo enim, vt scitis, sunt huiusmodi musculorum genera) tactu consequi nō possumus. atq; ij grauiori, quam externi, dolore cruciant. ac fluctuōē, quæ inflāmatōē induxit, ad interna, per eam quæ costas cingit membranā transmittūt, quam tūc pariter cum ipsis inflāmarī necesse est. Velut rursus, vbi ipsa aliquando primario affectu infestatur, intercostaliū musculorū partes interne, similiter ei cōsentiūt. Verū exquisita pleuritidis sit, vbi cingens costas mēbrana, primario affectu laborat. proinde dolor, vel ad iugulū, vel ad præcordia peruenire potest. ad iugulū quidem, superioribus eius partibus affectis, ad præcordia vero, vbi inferiores afficiunt. Atque vehemēs quoque febris huiusmodi inflāmatōē sequitur, quia sedes affecta, & parū distat a corde, & cū paniculo ipsum inuoluēte, ac septo transuerso cognitionem habet. Cæterum afficiatur ne magis cingens membrana, an musculi ipsam contingentes, a pulsibus indicium petere oportet. Namque musculi minus, cingens vero mēbrana magis, & tendit, & indurat arteriam. Contra in peripneumonia, nulla penitus apparet huiusmodi durities. At effusa in spaciū thoracis sanies, in asperas pulmonis arterias recipitur, deinde tussiendo excreatur, qualis sit, qui inflāmatōem fecit, humor, declarans, an videlicet biliosus, aut melancholicus, aut pituitosus, aut cruentus. Etenim si bilis abundat, pallidum, aut flauum, si atra bilis, nigrum, si pituita, spumosum, & candicans, si sanguis, rubrum sputum reijcitur. Quod vero tussiendo ex thoracis spacio aliquid interdum ex-

Pleuritis.

Peripneumonia.

Thoracis excrementa spuendo reijciuntur

puatur, facile intelleget, is qui eas dispositiones considerauerit, quibus ab exterioribus, ad intima pectoris vlcus penetrare cōtingit, siue id ob vulnus non conglutinatum eueniat, siue ob magnum abscessum, vtrinq; eruptum, vel perinde dissectum ac si externas duntaxat partes afficeret, facta deinde sectione, inueniatur cingens costas membrana, erosa, aut costa ob sphacelū (id est cariem) excisa, aut quod excisam a sphacelo (id est tabitudine) costam, aut eo quod medici cingentem membranam, vtpote erosam, putrescentemq; seruare illam non potuerunt. In omnibus iam propositis dispositionibus, si aqua mulla in thoracis spaciū infundatur, atq; mox tussiendo expuatur, laborans ipse aquam mullam esse, ex sapore deprehendet. Quo pacto autē hoc fieri possit, atq; per quos meatus ipsa in asperam arteriam ingrediatur, perpendere debet, is qui errorem illum, quo multi in asperā arteriā inuentione imbuti sunt, effugere voluerit. ij namq; ex thoracis spacio, in pulmonem quippiam recipi, impossibile esse, iam sibi persuaserunt, fortasse ita se sentire simulantes, ne videantur de re quapiam dubitare. Cæterum credere oportet huiusmodi fieri transumptionem, quippe quæ per vulnera haud obscure apparet. Deinde quo pacto ea fieri possit, inuestigare, vt quum inueniremus, animo simus quietiori. Sed inter quærendum, quādiu nihil nos inuenisse putauerimus, ruditatem potius nostram accusare, quā veritatem ipsam negare debemus. Atque videmus etiam cōglutinatīs cruentis vulneribus, in sputo, notas quasdam, fluentis ex vulnere cruoris, ad spaciū quod inter pulmonem est & thoracem. Præterea suppuratī, in hoc ipso spacio pus continere, & ipsum expuere haud obscure videntur. Atqui rationi consentaneum est, vt eodem modo tum cruor, tum pus, ex thorace expuatur. Quorum viam inquirens Erasistratus incredibilia quædam scripsit, in eo libro, cui titulus de sanguinis educatione est, sub hac verborū serie. Via autem per quam incedunt, ea quæ ab ijs sedibus reijciuntur, huiusmodi est. Ab ea arteria quæ spinæ adiacet, vasa quædam ad vtruncq; latus, tam dextrum, quam sinistrum, similiter procedunt. deinde in loca vicina, multāplici diuisione dispersa, tandem adeo euadunt exigua, vt sensum lateant. Quum itaq; sanguis in huiusmodi arterias inciderit, nonnunq; per concauam arteriam, ad loca quæ circa pulmonē sunt, atq; ad eos nexus per quos pulmo apud spinam arteriæ coniungitur, ascendit. quippe ea quæ huc inciderint, hac viā ad pulmonem ascendere solent. Verum quomodo ex pulmone deinde reijciant, antea dictū est. In his verbis manifeste declarauit Erasistratus, eas arterias quæ a magna arteria ad singula intercostalia loca procedunt, per ora quæ ad inflamatam partem perueniunt, sanguinem suscipere, ipsumq; ad magnā arteriam, quæ a corde orta, per spinam extenditur, referre, atq; ab ipsa rursus, ad ea loca quæ circa pulmonem sunt transitum fieri. Sed neq; modum, quo huiusmodi transitus fiat, neq; viam explicauit. Verum deinceps scribens, atq; per eos nexus, per quos pulmo arteriæ circa spinam adhæret. fit enim (inquit) hac quoque viā, eorum quæ inciderunt in pulmonem, ascensus. At quomodo, & per quæ conceptula id fieri possit, nō

Erasistratus

ostēdit. Proinde manet adhuc eadē quēstio, nīhīl plane ad ipsam dissoluen-
dam, afferente Erasistrato. quāvis ut in ceteris libris omnibus, ita in hoc
ipso, de sanguinis eductiōe, perspicuam pollicitus fuerit interpretationem
Quocirca multo magis vitiosum, quispiā huiusmodi sermonem reputaue-
rit, utpote qui ipsi quoq; Erasistrato fuerit suspectus. apparet itaq; ex indu-
stria eum voluisse obscuris uti sermonibus, ut aliquid dixisse videretur, quū
nīhīl diceret. Atq; hoc in loco, quāstiois enarratiōe dereliquit. Nam quo
modo sanguis ex lateribus quidem ad magnā arteriā perueniat, manifeste
declarat. At quomodo rursus ab hac, ad eas sedes, quæ circa pulmonē sunt,
ut ipse dicebat, ascēdat, haudquāq; exposuit. Cōstat etiā ex eo quod dixit, lo-
ca quæ circa pulmonē sunt, quū dicere pulmonē potuisset, eū haud inuitū ser-
monis obscuritatē affectasse, id quod postea declarauit, dicens, ex pulmone
autē quomodo ad eductiōē ascēdat, iā antea dictū est. Perinde enī, ac si in
pulmonē, ex magna arteria sanguis iā delatus sit, quomō idē reijciatur, vel-
le nos admonere, videt. Quod vero de expuitiōe quæ ex pulmone fit, iā antea
dictū est, nō ignoramus, ac perspicuā fuisse narratiōē testificamur, optare
musq; ut de ea, quæ ex magnavena in pulmonē fit, trāsumptiōe, similiter di-
xisset. Quēadmodū cū inquit, per eos quoq; nexus, per quos pulmo, arterię
apud spinā coniungitur fieri circa pulmonē sanguinis reiectiōem. Ne hic
quidem, quos nexus dicat, declarauit. Etenim si vel ex mēbranis, vel fibris
consistant, nīhilo plus, ut sanguis in magna arteria cōtentus, in pulmonem
deferatur, conferre possunt, quippe necesse est ex arteria oriri vasa quādā,
per quæ sanguis in pulmonem transferatur. quemadmodū Erasistrati secta
hoc ipsum per arteriā pulmonī substratam fieri autumat. Huius enī arte-
riæ, extremæ partes, & quidē exiguæ, ad asperā arteriam transire videntur.
Atqui ipsa quoq; ex magna arteria, antea quā ad spinā perueniat, initium
sumit. Itaq; duplici quādā ratione, Erasistrato ab hac arteria auxiliū suppe-
ditare conatur, sectæ ipsius professores. In præsentiā quidē, quantum ad san-
guinis ex thorace eductiōē pertinet, alibi vero ad inflāmatiōis in pulmo-
ne generationem. Nam & hanc obijciunt, eis qui aliter sentiūt, utpote quā
ita, ut Erasistratus docuit, fieri sit impossibile. Namq; quū docet quomodo
fiat inflāmatiō, putat incidentē in arterias sanguinē, spiritui, qui a corde
defertur, obuiū fieri, atq; sic ad extremas arteriarū partes rePELLI. Nisi ubi
vulneratæ aliquando quādā arteriæ, vacuato ex ipsis per vulnus spiritu, ex
ea quæ ad vacuatum spiritū sit sequela, sanguinē suscipiunt. Hoc enī pa-
cto nō fieret, inquit, inflāmatiō, ne in pulmonis quidē arterijs, quippe si ali-
quando sanguis in eas inciderit, nulli ipsum spiritui obuiare, etenim in so-
las pulmonis arterias, nullū a corde ferri spiritū cōtendit, quāvis reliquas arte-
rias omnes, a corde spiritū suscipere fateatur. Verū ecōtrario, ipsas cordi spi-
ritum suppeditare quæ per inspirationem ab asperis leues arteriæ suscipiāt.
Hanc igitur arteriam, quæ a maiori arteria spinæ incūbenti, in pulmonē
fertur, inflāmatiōem in extremis partibus sustinere, atq; ut sanguis ex tho-
race reijciatur, efficere dicit. Sed inflāmatiōis rationē hoc in loco tractare

non proposuimus. Cæterū quod ex magna arteria, in pulmonē sanguinis trāssumptionē fieri dixit, a veritate deuiare videtur. In primis enim sanguinem ex intercostalibus locis, in magnam arteriam trāsserri impossibile est. quippe a spīritu, qui a corde per magnā arteriā ad hæc loca trāsmittitur, repulsus, illico reuertetur. Si concesserimus autē hoc ita fieri, ac demus in magnam ipsam arteriā deferri, multo absurdior ex Erasistraticæ sectæ fundamentis sermo euadet. Etenim spīritū, saluantem incursionis impetum, a corde in hanc arteriam expressum, in totum deferri corpus, per ortas ab ipso arterias autumat, perinde ac si ex vna arteriæ constrictione spīritus ad extremas pedū partes peruenire possit, veluti a vehemētissimo vento, delationis celeritatē fieri putans. Quod vero tāta vehemētia, sanguinē in magna arteria cōtentū, ad quālibet corporis partē nō impellat, impossibile est. Quāq̃ illi ad vnā duntaxat arteriā ipsum compellant, quę scilicet ratione prædita, ad pulmonē ipsum deferat, tanq̃ mentē haberet, ac intellexeret, qua viā q̃ facillime vacuari possit. Id ipsum vero rursus pugnare videtur cū præsentī sermone, qui sanguinē quā celerrime vacuari per asperā arteriam cōcedit. Nā si tam facilis est per extremas harū arteriarum partes trāsitus, vt incidēs in eas sanguis, tam celeriter vacuetur, fieri non potest vt impactus, inflammationem excitet, eo quod impingi, & excidere, inter se sint contraria. Id vero multo maiori admiratione dignum est, quod quū Erasistratus quam diligētissime deiceps de puris vacuatione cōscribat, siue id in pleuritidis, siue in suppuratis contineatur, ipse pugnam hanc, quauidelicet sermones eius, tum nobis, tū reliquis hoibus omnibus, inter se certare videntur, nō intellexerit. Ea facile deprehendetur, si sermonē eius, qui ad verbum sic se habet, hic subscripserimus. Atq; in his ipsis affectibus, plurimū interdū puris excretio fit, caula, venarū natura est, quam sic perpēdere oportet, magna pars venæ ex corde nata, adiacet spinæ, ac in eo loco, vbi a vertebris septum transuersum nascitur, finem accipit. Ab hac vero, venæ quæ ad latera extensæ sunt, atq; arterijs adiacent, oriri videntur. Igitur quū vel vlcus, vel abscessus, in his locis euenit, multum puris congregās, id quidē haud facile, ad spaciū quod inter latera & pulmonē est, effundi potest. quod, succingēs latera, membrana nervosa est, & fortis ac diuīdī cōtumax. proinde coercetur ad vasa, membranæ intrinsecus subiecta. Quū itaq; tenuis magis, ac imbecillior vena sit quā arteria, hæc vasa prius diuīduntur, quā ea quæ circa arterias sunt, atq; per has diuīsiōes, pus effunditur in venas. Etenim per inferiores sedes pus deijci nō potest, quia ad eas venarum natura non peruenit, sed finem fortiūtur, vt dictum est, circa septi transuersi ortū. Quū semper autē cōtinuæ sedes repleantur, vt per superiores meatus exitum capiat necesse est. Perpendenda igitur est actio, quam pulmo inter respirandum efficit, ac quomodo, tum spīritū tum humores, & attrahit, & expellit. quippe eodem modo pus a lateribus ad pulmonem ascendere solet. Sed quomodo denua a pulmone reijciatur antea dictum est. ¶ In hoc sermone, Quod pus in venas trassumptum, non possit ad loca septo trāsuerso inferiora peruenire, recte ab Erasistrato dictū

est, ytpote vena, quæ octo inferioribus thoracis costis alimentū præbet (nō enim omnes alere potest) ad septū transuersum perueniente, neq; enī in præsentia contēdere velim, an exigua aliqua eius particula inde exiliat. At quo modo huiusmodi pus expuatur, ne principiū quidē dicere aggressus est. Similiter nec sectatorū eius quisq;. Neq; enī dicere potuerūt aliquid a vena ad pulmonem deferri, ea ratiōe, qua arteriā quādā a magnā arteria separatam, ad pulmonē deduci affirmāt. etenim arteria, tametsi nō manifeste per ipsum diuiditur, ei tamē substerni, atq; ad asperam vsq; arteriā ramusculos emittere videtur. Verū a magna vena, quæ spinæ incūbit, venam aliquam in pulmonem transire, neq; nos vnquā vidimus, neq; dissectorum quisquā scripsit, ac ne Erasistratus quidem id affirmare ausus est. Quippe inter omnes conuenit, quod a dextro cordis ventriculo, per vnum dūtaxat vas, pulmo sanguinem recipit. Oporteret igitur pus quod a costis, in eam venam, quæ spinæ adiacet, in primis quidem peruenire ad cor, deinde ad venā quæ ab hoc orta, in pulmonē transit. Postea ex hac in asperas arterias, quæ per ipsum dispersæ sunt, transsumi. Postremo tussi indigere, quæ scilicet ipsum vsq; ad os efferre posset. Igitur quo pacto puris sanguini permixti, ab ipso fiat secretio, tanq̃ exiguū quidpiā, ac vulgare, & quod ad vniuersam ipsius rationem firmandam parum conducatur, præteriēs, dicere neglexit. Neq; defendi etiam potest, quod sanguis in vena, quæ circa spinam est, contētus, ad cor ipsum referatur. Nam e contrario, vena hæc a dextra cordis auricula exorta, sanguinem secū defert, qui omnibus thoracis partibus, quæ circa octo costas consistunt, alimentū præbeat. Etenim superiores quatuor, non ab ijs, sed a vena ad iugulum ascendēte, quæ a medio loco, inter cor & iugulū exoritur, nutrimentū suscipiunt. Præterea & hoc quoq;, nō minus absurdū, ad Erasistrati verba sequitur. Nam pus quod a supernis quatuor thoracis costis, in cōcauam venā refertur, maxime quidē ad eas venas ducetur, quæ ad ceruicem, & scapulas, & caput, & manus, imo potius ad vniuersas animalis partes, perueniūt. Hæc sunt fere absurda, quæ ad Erasistrati scripta sequi videntur. Accedit ad hæc, quod causam in hac perpensione penitus nō attigit. dicens enim, nō facile pus effunditur in spaciū, quod inter costas est & pulmonem, quia succingens costas membrana, nervosa sit, & fortis, atq; diuidi contumax, pus aliquando in hoc spaciū effundi posse, non negauit. quippe qui verbis suis, non facile, addiderit. Debuīt ergo dicere, id quanq̃ nō facile, tamen aliquando fieri. deinde viā ostendere, qua suppurati, pus expuere possint. Vt enim ex ijs non paucos perire, ita & alios cōplures seruari vidimus. Quorum si quis per singulos dies, reiecti puris quātitatē collegerit, interdum sex, aut octo heminas, interdum quindecim, atq; interdū plures, totam summā æquare inueniet. Cæterū id quod quā creberrime dicere cōsueui, nunc quoq; dicam, quod multi medici, rerum quæ manifeste vidētur, causam reddere nequeunt, eas esse omnino negant. Quanq̃ (vt dixi) omnes quotquot in thorace vulnerati sunt, iniectam per vulnus aquā mulsam, illico expuere solent. Nonnulli etiam curato, conglutinatoq; vulnere, in pri

mis quidem diebus purulenta quædam expuunt, nisi recte, ac exquisite, vni-
 uersus sanguis per vulnus (quatiendo videlicet hominē, qui sic vulneratus
 est) fuerit effusus. At vero membrana costas succingens, & valida est, & ner-
 uosa, ac diuidi contumax, huic sermoni adde, si velis, quā ob rem humores
 in spaciū thoracis effusos, hæc quidem nō transmittit, ille vero non recipit.
 Atq; dic etiam cutem membranis esse multo fortiorē, atq; crassiorē, vt per
 fractionum oblesiones, cruentū humorē, quo minus per ipsum penetrando
 egrediatur, prohibere possit, hunc tamen in nōnullis videmus adeo copio-
 se effundi, vt totas etiā fascias possit irrigare. Quod quū ita fieri videamus,
 idē haud absurde per reliquas quoq; mēbranas fieri fatēdū est. Atq; satius
 fuisset Erasistratum nō de hac re dubitare, sed id potius abundanter intelle-
 gere, quomodo humor inter thoracē & pulmonē contentus, in asperas pul-
 monis arterias recipiatur, ad leues vero arterias, atq; ad venas, peruenire nō
 possit. Nam & ipso Erasistrato authore, tria hæc vasa simul extēduntur, atq;
 simul diuisa, terminantur suo extremo quodlibet ore, in adiacentē pulmonis
 membranā. Cū ergo tria hæc ora inter se proxima sint, cur in vnū duntaxat
 fiat transumptio, querere debuit Erasistratus. Nam longe præstātius erat,
 ea quæ fiunt, quomodo fiant querere, quā quod fiant negare. Quāq; neq;
 dubia, neq; inuentu difficilis mihi videtur, eorū quæ in thorace continētur,
 in pulmonē receptio, quæ quidē in asperę arterię partibus extremis fieri po-
 test, quippe quæ nō adeo angustę sunt, vt leuarū arteriarū atq; venarū partes
 extremæ. Atq; quod magna ex parte, asperarū arteriarum essentia, cartilagi-
 go est, quæ concidere, atq; cōcludi omnifariam nō potest, quod etiam earū,
 q̄ duorum vasorū reliquorum, ora, multo sunt ampliora. Cum igitur ipsorū
 circa pulmonē diuisiones numero sint æquales, ratiōi consentaneū est, aspe-
 rarū arteriarū veluti ramos, reliquorū duorum generū partes, proportionē su-
 perare. Id vero manifeste apparet per visceris ipsius dessectionem, nam vici-
 na quæq; vasa eandē inter se seruant in magnitudinis excessu proportionē,
 quam ab initio maxime eorū partes habere conspiciuntur. Hæc sunt quę di-
 cere debuit Erasistratus, ac deinceps, utrū aspirationis, an quietis tempore,
 pus ex thoracis spaciō in pulmonē recipiatur, explicare, ac deinde quū id,
 neq; per aspirationē, neq; per quietē fieri docuisset, ostendere, ipsum respira-
 tionis tempore recipi. id quod facillimū erat demonstrare, ei cui prius per-
 suasum esset, respirationis actionē ad thoracē pertinere, pulmone nullā pro-
 priam habente motionē. quippe qui per consequentiā dilatato thorace, pa-
 riter attollitur. eo vero cōstricto, ipse, spōgiarū exemplo, quas manibus ex-
 primimus, in sese residere solet. Etenim hoc pacto per magna vulnera, fibra
 ipsius per vulnus procidere videtur. verū citra vulnus, thorax vehemēter cō-
 strictus, humorē qui in eo spaciō, quod inter ipsum & pulmonē est, continē-
 tur, in asperas ipsius arterias cōprimendo cogit. Nec credas velim, huic ora-
 tioni, vehementer, frustra fuisse infertū. Nisi enim vehemēter admodū, tho-
 rax pulmonem ex omni parte cōprimat, humor in asperarū arteriarum ora
 recipi nō poterit. Quamobrem natura, quo robustior fieret expressio, tussī

1

Cap. III.

ma.

Aristoteles. Aristoteles autē hāc animalis particulā succincturā appellat, nescius ipsam ma-
Succinctura. gnā ac perquā necessariā actioni, in animalibus esse deputatā, quippe quæ
 inspirationis instrumentū est. nec mirū est si inspirationem, quū afficitur, laedat,
 ut quia vel spinæ vel nervis ab ea exortis, cōsentit, veluti supra de spirandī
 difficultate dictum est. ubi etiam proprios ipsius affectus percurramus. At
 vero nunc eos affectus, qui superno consentiente principio, ei adveniūt, per-
Delirium. stringamus. ¶ Igitur antea quam aliquis deliret, frequentem ac exiguum,
 infestante vero iam delirio, multa varietate inæqualem spiritum reddit. ve-
 luti de spirandī difficultate iam dictum est. Atq; delirare etiam solent
 nonnulli, ob vitium quod in ore vetriculi consistit, & febribus ardentibus,
 & pleuritide, & peripneumonia. quæ vero ob septi transversī affectum acci-
 dunt deliria, non inultum distant a phrenitide. quippe per cæterarum par-
 tium affectus, atq; per febres ardentes delirium mitigari solet, quoties mor-
 bus declinare videtur. At phrenitidis propria, præcipuaq; nota est, ne in de-
 clinatione quidem febrium, delirium quiescere. Neq; enim per consensum
 dūtaxat, sub huiusmodi morbo cerebrum afficitur, sed propria primariaq;
 affectione laborat, atq; proinde paulatim conquiescit hic affectus. Veluti
 etiam neq; subito, neq; affatim, ut in ijs partibus, quarum nuper mentio-
Phrenitica
indicia. nem feci, accidere consuevit. Quippe anteaq; inualescat, præcedunt ipsum ac-
 cidentia non pauca. Ea; omnia phrenitica indicia vocantur, quæ ab ijs
 quoq; qui me præcesserunt, conscripta sunt. Nam interdum vigiliis præce-
 dere, siue etiam somnum, manifestis imaginibus turbatum, ita ut & cla-
 ment nonnulli, & exiliant, videre est. Interdum vero adeo agrestis accedit
 obliuio, ut laborantes aliqui, quum matellam petiuisent, melere tamen ne-
 glexerint. Aut quum lotiū emisissent, matellam ipsam prodere, haudqua-
 meminerint. Interdum maiori cum tumultu, aut temeritate respondent,
 præsertim ubi aliquis antea fuerit mansuetus. Atq; ij omnes exiguū vtun-
 tur potu. Spiratio ipsis rara est, & magna. Nonnunquam occipit dolor in-
 festat. Quum vero iam proxime ad phrenitidem accedunt, oculi eis vehe-
 menter euadunt squalidi, aut ex altero ipsorum acris lachryma effunditur,
 ac deinde lippitudo innatat, & venæ ipsorum sanguine plenæ videntur,
 & sanguis stillat e naribus. Quo tempore nihil quod exacte ad pruden-
 tiam pertineat, respondent. & floccos auellunt, & festucas carpunt, atq; ari-
 diore febrī, cui non ita magnæ in alterutram partem mutationes accedunt,
 torquentur. quemadmodum in alijs quibusdam febribus videre est, quæ
 per vigorem quidem grauissime infestant, inclinationes vero habent mitio-
 res. Ad hæc lingua quoq; salebrosa est, nonnulli interdū audiēdo falli vidē-
 tur, ac interdū mœsti iacēt, vix quicq; respōdētes, atq; dispositiōe dolorifica
 affecti, vel acrius premente aliquo, eā haudqua-
Delirium a se
pto trans-
uerso. uerū per cerebri affectū, paulatim phrenitis euenire solet. Ab aliarū vero partiū
 nulla perpetuū deliriū procedit, dēpto solo septo transverso, cui⁹ vitio excita-
 tū deliriū, parū a cōtinuo distat, adeo ut veteres putauerint, hac parte inflā-
 matiōe affecta, hoīes phreniticos euadere. atq; ob eādē suspitiōē, phrenas

18.
 2914
 2915
 2916
 2917
 2918
 2919
 2920
 2921
 2922
 2923
 2924
 2925
 2926
 2927
 2928
 2929
 2930
 2931
 2932
 2933
 2934
 2935
 2936
 2937
 2938
 2939
 2940
 2941
 2942
 2943
 2944
 2945
 2946
 2947
 2948
 2949
 2950
 2951
 2952
 2953
 2954
 2955
 2956
 2957
 2958
 2959
 2960
 2961
 2962
 2963
 2964
 2965
 2966
 2967
 2968
 2969
 2970
 2971
 2972
 2973
 2974
 2975
 2976
 2977
 2978
 2979
 2980
 2981
 2982
 2983
 2984
 2985
 2986
 2987
 2988
 2989
 2990
 2991
 2992
 2993
 2994
 2995
 2996
 2997
 2998
 2999
 3000
 3001
 3002
 3003
 3004
 3005
 3006
 3007
 3008
 3009
 3010
 3011
 3012
 3013
 3014
 3015
 3016
 3017
 3018
 3019
 3020
 3021
 3022
 3023
 3024
 3025
 3026
 3027
 3028
 3029
 3030
 3031
 3032
 3033
 3034
 3035
 3036
 3037
 3038
 3039
 3040
 3041
 3042
 3043
 3044
 3045
 3046
 3047
 3048
 3049
 3050
 3051
 3052
 3053
 3054
 3055
 3056
 3057
 3058
 3059
 3060
 3061
 3062
 3063
 3064
 3065
 3066
 3067
 3068
 3069
 3070
 3071
 3072
 3073
 3074
 3075
 3076
 3077
 3078
 3079
 3080
 3081
 3082
 3083
 3084
 3085
 3086
 3087
 3088
 3089
 3090
 3091
 3092
 3093
 3094
 3095
 3096
 3097
 3098
 3099
 3100
 3101
 3102
 3103
 3104
 3105
 3106
 3107
 3108
 3109
 3110
 3111
 3112
 3113
 3114
 3115
 3116
 3117
 3118
 3119
 3120
 3121
 3122
 3123
 3124
 3125
 3126
 3127
 3128
 3129
 3130
 3131
 3132
 3133
 3134
 3135
 3136
 3137
 3138
 3139
 3140
 3141
 3142
 3143
 3144
 3145
 3146
 3147
 3148
 3149
 3150
 3151
 3152
 3153
 3154
 3155
 3156
 3157
 3158
 3159
 3160
 3161
 3162
 3163
 3164
 3165
 3166
 3167
 3168
 3169
 3170
 3171
 3172
 3173
 3174
 3175
 3176
 3177
 3178
 3179
 3180
 3181
 3182
 3183
 3184
 3185
 3186
 3187
 3188
 3189
 3190
 3191
 3192
 3193
 3194
 3195
 3196
 3197
 3198
 3199
 3200
 3201
 3202
 3203
 3204
 3205
 3206
 3207
 3208
 3209
 3210
 3211
 3212
 3213
 3214
 3215
 3216
 3217
 3218
 3219
 3220
 3221
 3222
 3223
 3224
 3225
 3226
 3227
 3228
 3229
 3230
 3231
 3232
 3233
 3234
 3235
 3236
 3237
 3238
 3239
 3240
 3241
 3242
 3243
 3244
 3245
 3246
 3247
 3248
 3249
 3250
 3251
 3252
 3253
 3254
 3255
 3256
 3257
 3258
 3259
 3260
 3261
 3262
 3263
 3264
 3265
 3266
 3267
 3268
 3269
 3270
 3271
 3272
 3273
 3274
 3275
 3276
 3277
 3278
 3279
 3280
 3281
 3282
 3283
 3284
 3285
 3286
 3287
 3288
 3289
 3290
 3291
 3292
 3293
 3294
 3295
 3296
 3297
 3298
 3299
 3300
 3301
 3302
 3303
 3304
 3305
 3306
 3307
 3308
 3309
 3310
 3311
 3312
 3313
 3314
 3315
 3316
 3317
 3318
 3319
 3320
 3321
 3322
 3323
 3324
 3325
 3326
 3327
 3328
 3329
 3330
 3331
 3332
 3333
 3334
 3335
 3336
 3337
 3338
 3339
 3340
 3341
 3342
 3343
 3344
 3345
 3346
 3347
 3348
 3349
 3350
 3351
 3352
 3353
 3354
 3355
 3356
 3357
 3358
 3359
 3360
 3361
 3362
 3363
 3364
 3365
 3366
 3367

